

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * MÁJ * MAJ * 1998 * Č. 5 (480) * CENA 1,50 ZŁ

VILIAM TURČÁNY SPEV O LÁSKE

Pozemský život je pári chvíľ.
Je celý iba chvíľa.
No bedár, ktorý nelúbil,
ten sotva i tú chvíľu žil.
Sotva v ňom duša žila.

Láskou sa mení každý tvor.
I červ. Červ na motýľa.
Že k anjelom sa vznášam hor,
hore až k hviezdám na obzor:
vďaka vám, moja milá.

V niektorých spišských i oravských obciach sa podnes zachoval starý zvyk stavania a ohrávania májov. Na scéne krempašského kultúrneho domu ho prezentoval mestny folklórny súbor Zelený javor. Podrobnejšie o stavani a ohrávaní májov a iných jarných zvykoch pišeme na str. 16-17. Foto: J. Šternogá

V ČÍSLE:

Z úcty k mame	2
Nezvyklý zvon v Podvliku	2
Krempachy, Nová Belá, Durštín...	45
Z histórie harkabuzských požiarnikov	6
Piotr Borowy - apoštol Oravy?	7
Prezentácia slovenských poviedok	8
Za zeleným stolom	9
Naši susedia	10-11
Klub mládeže vo Veľkej Lipnici	12
Slovenčina pre cudzincov po novom	14
Moje kontakty so Slovenskom	14
Máj, máj, máj zelený...	16-17
Povedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým, mladším, najmladším.....	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa.....	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik

Społeczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšálová,
Anton Pivovarčík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół
i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocznice - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

40 ROKOV ŽIVOTA

POKRAČOVANIE Z Č. 4/98

Ako sme už spomenuli v minulom čísle, krajania uvítali vychádzanie Života s veľkou radosťou a nádejou, že konečne majú svoj časopis v rodnych jazykoch - slovenčine a češtine (Spolok od svojho vzniku združoval Slovákov i Čechov), ktorý bude podporovať ich činnosť, brániť ich záujmy, národnostné práva a súčasne sa stane akousi tribúnom umožňujúcim krajantom vyjadrovať svoje názory. Ovšem, stal sa, ale v obmedzenej miere, na kol'ko to dovolovala cenzúra totalitného štátu. Ale o tom neskôr.

Zrod krajanského časopisu, ktorý krátko po svojom založení dostal sídlo v samom centre Varšavy pri Jeruzalemských alejach č. 7 (na mieste dnešného hotela Forum), veľmi vrele privítala i slovenská a česká tlač. Viačer časopisy nielenže informovali o založení Života, ale zároveň navrhli mladej redakcii širokú spoluprácu, výmenu publikovaných materiálov, redaktorov a pod. Postupne k nadviazaniu takejto spolupráce skutočne došlo, medziiným s redakciami martinského Matičného čítania a po ľom Slovenska, bratislavského Života a Československého sveta v Prahe. Treba podotknúť, že to bola veľmi osožná spolupráca, najmä pre redakciu Života, ktorá predsa začína svoju činnosť bez profesionálneho novinárskeho obsadenia, teda s pracovníkmi bez väčších novinárskych skúseností.

A propos pracovníkov, spomeňme aspoň tých prvých. Okrem šéfredaktora Adama Chalupca v počiatcoch obdobia v Živote pracovali: Emil Benčík - zástupca šéfredaktora, Alžbeta Stojovská - slovenská prekladateľka, Valérie Wojnarowská - česká prekladateľka, Julia Berli-Wdowická - grafická redaktorka, Stefania Siwińska - administratívna pracovníčka. Neskôr bol do funkcie zástupcu

Záber z kultúrneho programu na oslavách 10. výročia Života v Zelove. Foto: M. Kaškiewicz

šéfredaktora dosadený Marian Kaškiewicz, v súvislosti s čím sa tajomníkom redakcie stal E. Benčík a po ľom Karel Pošepný. V roku 1966 začal s redakciou spolupracovať Ján Špernoga, dnešný šéfredaktor (od r. 1991) Života. Dodajme, že v neskoršom období sa v redakcii vystriedal celý rad pracovníkov, vtom i s novinárskym vzdelením: Dominik Surma, Anna Krištofeková a Henrieta Krištofová, potom Eva Matisová a Jozef Pivovarčík. Veľa zmien bolo najmä na postoch technického či grafického redaktora: Jerzy Nocuń, Kryštyna Tomczyk, Kazimiera Komosa, Luděk Holub, Jana Kosmanová, Elžbieta Ksybek, Magdalena Polakowska, Areta Fedak, Mieczysław Pożarski a ďalší.

Vráťme sa však ešte do prvých rokov Života. Po niekoľkomesačnom hľadaní a experimentovaní si časopis vypracoval formu informačného a poučno-zábavného obrázkového magazínu, v ktorom každý čitateľ mohol nájsť niečo zaujímavé pre seba. Tým, že popri krajanskej problematike publikoval

i hodne správ zo sveta, zo starej vlasti, písal o spolupráci s Maticou slovenskou a pod., sa stal vôbec dôležitým zdrojom informácie, akýmsi spojivom krajánov so svetom. Dá sa povedať, že skoro jediným, keďže v tomto čase bola televízia na Spiši a Orave ešte málo známa, ba ani rádioprijímače neboli príliš rozšírené. Pre zaujímavosť možno uviesť, že napr. v obci Kacvín sa v prvej polovici 60. rokov predávalo len niekoľko výtlačkov denníkov „Gazeta Krakowska“ či „Gromada - Rolnik Polski“, týždenníka „Przyjacielka“ a iných časopisov. V tom istom čase mal Život v Kacvíne vyše 150 stálych odberateľov. Podobná situácia bola aj v iných obciach.

Takéto vysoké počty odberateľov v jednotlivých obciach znamenali nielen to, že si krajania Život od začiatku veľmi obľúbili, ale aj to, že zodpovednosť za udržanie stáleho počtu odberateľov, ba nezriedka i za jeho neustály rast, vzali na seba výbory miestnych skupín Spolku. Ich členovia chodili po domoch za krajanimi a obetavo zbierali predplatné (spravidla ročné) na Život. Neobišli v obci ani jeden dom, takže časopis dostávala v podstate každá krajanská rodina na Spiši a Orave. Ba často sa stávalo, že si Život predplácali aj občania hlásiaci sa k poľskej národnosti. Mnohí krajania si časopis objednávali nielen pre seba, ale aj pre svojich príbuzných a známych, ktorí sa medzitým vystáhovali do iných oblastí Poľska, na Slovensko, do Česka, prípadne do iných krajín, Spojených štátov, Kanady a pod. Vďaka tomu mal Život zabezpečený po celý rok stály - a vzhľadom na početnosť našej menšiny - pomerne vysoký náklad.

Dá sa povedať, že udržanie stáleho nákladu, prípadne jeho rast, nebolo živelné, ale plánované. Uskutočňovalo sa na výročných poradách Života, ktoré redakcia, krátko po založení časopisu, začala pravidelne organi-

Z porad Života pred 20 rokmi v Krempachoch. Foto: J. Špernoga

POKRAČOVANIE NA STR. 13

Z ÚCTY K MAME

Každoročne si 26. mája pripomíname sviatok všetkých matiek sveta - Deň matiek. Nezabudnime preto v tento deň na svoju mamu a podakujme sa jej za všetko aspoň symbolickou kyticou kvetov. Matka nám darovala to najcennejšie, čo máme - život a stála po našom boku aj vtedy, keď sme sa naučili prvé slovo, ktorým bolo mama. Bola pri nás aj neskôr, keď sme začali chodiť, najprv nesmelo a s pádmi, potom čoraz istejšie. Každá „boľačka“ sa oveľa skôr zahojila, keď ju posúkala starostlivá mama. A keď sme mali čelo rozpálené horúčkou, bdela po nociach pri našej posteli, prikladala obklady a varila voňavý čaj. Čažko čo len spočítat to nepreberné množstvo

rozprávok a ľudových pesničiek, ktoré sme počúvali z jej láskavých úst. Mama nás po prvýkrát viedla za ruku do školy, kde sme museli „nasávať“ vedomosti a neraz sme veru nerozumeli, prečo už nemáme toľko času na naše zábavy a rôzne detské hry. Hoci sme ju neraz aj nahnevali, mama nám vedela vždy odpustiť a prepáčiť. V jej širokom a teplom materinskem srdci sa hnev nikdy nadlho nezahniezdil. Tie čarovné slová „prepáč mama“ vždy dokázali rozjasniť mraky na jej mûdrom cele.

Mama bola pri nás a tešila sa spolu s nami aj vtedy, keď sme s diplomom opúšťali školské lavice a začali sme sa stavať na vlastné nohy. Neskôr, keď sme jej predstavili osobu, s ktorou sme sa mienili zviazať na

zvyšok svojho života, bola možno spočiatku aj trochu smutná. Začala si však uvedomovať, že jej dieťa už konečne dospelo, zakladá si svoju rodinu a súčasne sa tešila, že ho nestrelila. Naopak, k synovi či dcére získala ďalšieho človeka, ktorý sa stal blízky srdcu jej dieťaťa. Nevýslovne sa tešila a bola hrdá aj vtedy, keď už držala v náručí svojho prvého vnúčika. Pre ňu sme však, hoci už dospelí, deťmi zostali navždy. Za mamou prichádzame radi a ona nás vždy milo privítá. Teší sa spolu s nami z našich radostí a úspechov a dokáže pomôcť a poradiť aj vtedy, keď nás niečo trápi. Je starostlivá a láskavá, milá a chápavá, je to skrátka naša mama. Ďakujeme ti mama ešte raz za všetko.

PETER KOLLÁRIK

NEZVYKLÝ ZVON V PODVLKU

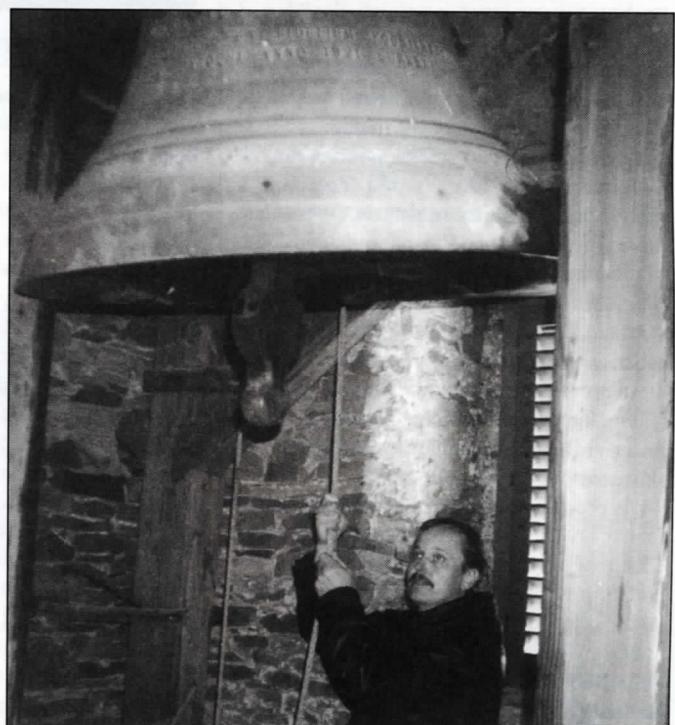
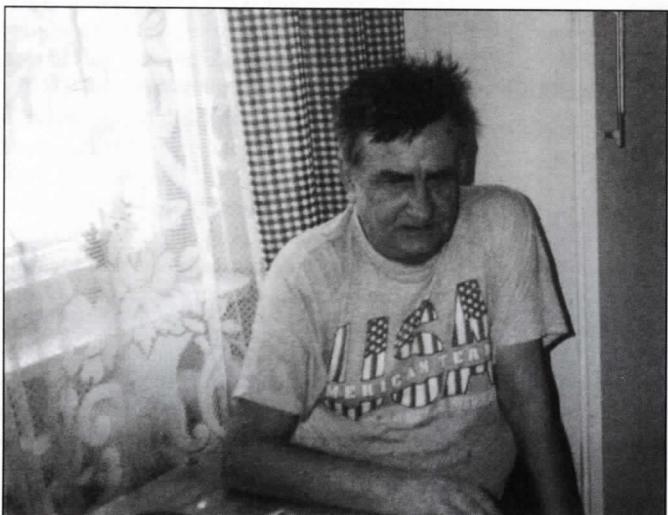
Na Orave nájde návštěvník skoro všetko. Prekrásna príroda poskytuje vynikajúce možnosti na oddych a turistiku, oravské lesy sa stávajú rajom pre hubárov a v mnohých obciach príťahujú ľudské oko pamiatky ľudovej a sakrálnej architektúry. V jednej z oravských obcí, v Podvlku, som sa dozvedel zaujímavú a pre mnohých snáď neuveriteľnú vec. V miestnom kostole sv. Martina majú totiž zvon, ktorý svojím hlasom, ako veria, rozháňa búrkové mračená a ochraňuje ich, ako aj ich úrodu. Pretože ma to zaujalo, spýtal som sa Podvlčanov, čo si myslia o tomto dosť nezvyklom javе.

Nazrime však predtým do obecnej kroniky, ktorú už dlhé roky vedie bývalý richtár Štefan Chovanec. Ako sa z nej dozvedáme, pred koncom 1. svetovej vojny zabrali úrady podvlčianske zvony a pretavili ich na delá. Po skončení vojny však krajania žijúci v USA zorganizovali peňažnú zbierku na zákup nových zvonov, a pokrstili ich menami Jozef a Martin, t.j. takými istými, aké nosili pred vojnou. Dočítame sa tiež, že v roku 1923 bol zvon Martin posvätený na rozháňanie búrkových mračien. Odvtedy sa jeho zvuk pravidelne rozlieha pred príchodom každej búrky.

Zvonenie pomáha

- *Ked' sa nebo zatiahne - hovorí bývalý zvonár Jan Pątko - a hrozi búrka a krupobitie, zvoní sa tak dlho, ako je to potrebné, neraz aj*

Dlhoročný podvlčiansky zvonár Jan Pątko

Zvon sv. Martina počas zvonenia

niekoľko hodín. Zvonenie je však účinné len vtedy, keď sa začne s dostatočným predstihom. Preto musí zvonár bývať blízko kostola a nevyhnutné je najmä stále pozorovanie počasia. Ja som začal zvonit od roku 1976, t.j. po smrti bývalého zvonára a hrobára Jána Spišáka. Pamätam sa, že naposledy sme sa rozprávali na Silvestra 1975. Bolo to dva týždne pred jeho smrťou. Asi cítil, že dlho nepožije, tak mi ako dobrému priateľovi povedal: Janko, ak zomriem, pochováš ma zádarmo a bolo by tiež dobre, keby si na Martinovi ďalej mohol zvonit. Jeho poslednú žiadosť sa mi podarilo splniť. Zvonil som vyše 20 rokov, až do roku 1996. Okrem toho som kúril na fare a kopal hroby.

Hlas zvona Martin sa v Podvlku ozýva najčastejšie v lete. Ako mi povedal J. Pątko, zvoní sa začína v čase, keď obilie vyženie do klasu, t.j. v júni, a potom vždy vtedy, keď hrozi búrka, t.j. až do úspešného skončenia žatvy a pozvážania úrody z polí. Neraz sa zvoní aj v noci. Ľudia, s ktorými som sa rozprával, si na to už zvykli. Zvonenie ich nielenže nevyrušuje zo spánku, ale naopak, uspokojuje. Veria, že zaženie búrku a hravice, ktoré prejdú bez spôsobenia škôd. Účinok zvonenia mi potvrdil aj miestny farár Kazimierz Gunia. Naopak, ako

mi povedali v obci, účinkom zvonenia dlho neveril napríklad knaz Józef Czekaj, ktorý v podvŕšianskej farnosti pôsobil do roku 1981.

Zvonenie po J. Pátkovi prebral jeho zat' Władysław Lubiński, ktorý ma zaviedol na kostolnú vežu. Po zdolaní 67 schodov som na vlastné oči videl známy zvon Martin, ktorého zvučný hlas rozráňa ľažké búrkové mračná. Počuť ho vraj až do vzdialnosti 10 km. Zvonárovi neraz vypomáha jeho manželka Maria a priúča sa aj 11-ročný syn Gregor. Na vežu musia vystúpiť niekoľkokrát denne. Zvoní sa predsa nielen pred búrkou, ale aj na poludnie, pred omšami, keď niekto zomrie a podobne. Nečudo, že nohy J. Pátku už takýto „tréning“ odmietli.

Veríme nášmu Martinovi

Pravdu o účinkoch zvonenia mi v obci potvrdili výpovede viačerých miestnych občanov.

- *V Podvŕku bývam už vyše tridsať rokov - hovorí František Kedra - a verím, že je to pravda. V Stróži pri Limanowej, odkiaľ pochádzam, máme malú zvonicu. Pred búrkou tam vraj ani niekoľko chlapov nedokázalo utiahnuť zvon, ktorý je oveľa menší ako zvon Martina v tunajšom kostole. Vzduch, pred búrkou nabity elektrinou, sa zrejme natoľko „zahustuje“, že to vyvoláva podobný efekt. Prečo by teda zvon, umiestnený vysoko na kostolnej veži, nemohol svojím zvukom vyvolávať vlny, rozráňajúce búrkové mračná, nehovoriac o tom, že je posvätený proti búrkam.*

- *O tom, že nás zvon rozráňa búrkové mračná - hovorí mladá žena, ktorá sa nechcela predstaviť - som po prvýkrát počula od svojho dedka. Bolo to v čase, keď som chodila do základnej školy. Verím tomu, ved' odvtedy sa to už veľakrát potvrdilo. Najlepšie vám však o tom povedia naši roľníci, ktorým zvonenie Martina zachránilo úrodu.*

- *V predajni nedaleko kostola - hovorí Maria Lubińska - predávala kedysi Hermina Kovalíková, ktorá účinkom zvonenia dlho neverila. Svoj názor zmenila až potom, keď na vlastné oči uvidela, že sa mračná rozchádzajú. Neskôr aj sama pozorovala počasie a keď sa blížila búrka, neraz nás prišla sama nabádať, aby sme zvonili.*

- *Ten zvon ozaj rozráňa búrkové mračná - potvrdzuje predavačka Grażyna Grapová - veríme tomu všetci, čo tu bývame, ved' sa to už veľakrát potvrdilo. Hoci koho v obci sa na to spýtate, povie vám to isté.*

Kostol sv. Martina v Podvŕku

Prešiel som sa teda po obci ďalej. Každý, na koho som natrafil, či to už bol mladší človek alebo staršia babka, mi súhlasne s ostatnými opakoval: verím tomu, je to pravda. Mnohí, najmä starší, účinok zvonenia zdôvodňovali tým, že zvon je posvätený. Ďalší si to vysvetľujú vzdušnými vlnami s vysokým kmitočtom, ktoré zvuk zvonu vyvoláva. Vďaka tomu dochádza k rozprášeniu ľažkých búrkových mračien a ich skvapalneniu. Predsa aj v Jerichu, ako sa to píše v Biblia, zvuk anjelských trúb zbúral múry mesta. Sú však aj iné teórie, pokúšajúce sa vysvetliť, prečo zvuk zvonu rozráňa mračná. Pre Podvŕšianov však, zdá sa, nie sú natoľko podstatné rôzne teórie, ako to, že zvon Martin im už vyše 75 rokov pomáha chrániť úrodu a majetok. A to je najdôležitejšie.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Popri Jablonke už aj Veľká Lipnica má svoj taxík. Od 1. marca t.r. začal poskytovať taxikárske služby Józef Sowiński, ktorého stanovište sa nachádza pri novinovom stánku. Cesta stojí 4 zl. + 1 zl. za každý nasledujúci km. V marci jeho služby využilo 37 osôb. Objednávky na t.č. 26-346-14 alebo priamo na mieste.

* * *

10. marca 1998 vypukol v Podvŕku prudký požiar. Vysokým hmotným škodám, ktoré sa odhadujú na vyše 30 tisíc zlотовých, nezabránil ani rýchly zásah požiarnikov.

* * *

Ani v tomto roku, žiaľ, nepomohli viačeré upozornenia miestnych úradov a hasičov, týkajúce sa zákazu vypáľovania trávy. Ako sme sa dozvedeli, v niektorých oravských obciach museli zasahovať požiarne zboru.

* * *

V obci Bukovina-Podsklie bola v nedeľu 22. marca 1998 slávnosť posvätenia parcely, na ktorej má byť vybudovaná nová kaplnka. Parcelu vysvätil biskup Kazimierz Nycz. O výstavbe budeme informovať.

* * *

V rámci telefonizácie Oravy sa v obciach inštalujú aj uličné telefónne automaty. Niekoľko z nich sme videli o.i. v Jablonke, či vo Veľkej Lipnici (na snímke).

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KREMPACHY, NOVÁ BELÁ, DURŠTÍN...

POKRAČOVANIE Z Č. 4/98

Protestantizmus nemal v Novej Belej, Krempachoch či Durštíne hlboke korene, ani u veriacich, ani u patrónov, a tak je tu akési kolísanie vo vlastníctve kostolov medzi katolíkmi a evanjelikmi. O Novej Belej je poznámka u Hradského, že fara už „roku 1615 bola katolíkom vrátená“ (*Josephus Hradszky: Additamenta ad initia... Capituli... de Monte Scepusio..., Spišské Podhradie 1903-1904, s. 575*). Evanjelické kroniky zaznamenávajú to isté o Krempachoch k roku 1638: „Kostoly obcí Kacvín, Krempachy, Vyšné Lapše, Nedeca, Fridman a Lendak boli vrátené katolíkom po roku 1638 so školami a farami a s ich dôchodkami zásluhou Štefana a Ondreja z Plavče“ (*Hradský: tamtiež, s. 567*).

Na krajinskom sneme roku 1638 boli katolíci vo väčšine a tak sa domáhali navrátenia katolíckych kostolov. Na Spiši to boli kostoly v Hrabušiciach, Bijacovciach, vo Štvrtku a v Domaňovciach. Ale „za prepošta Hosszutóthyo (1606-1648), po tom, čo sa Štefan Horváth a Ondrej z Plavča vrátili do lona katolíckej cirkev, domáhali sa aj návratu kostolov vo Fridmane, Haligovciach, Matiašovciach, v Nedeci a v Novej Belej“, píše historik Weber (*Hradszky József: A XXIV. királyi plebános testvérulete és a reformáció Szepességen, Miskolc 1895, s. 143*). Na strane 316 tejto práce Hradský uvádza, že katolíci dostali kostoly v

Novej Belej, Fridmane, Haligovciach, Hanišovciach, Kacvíne, Krempachoch, Nižných Lapšoch, v Lechnici, Matiašovciach, Nedeci a vo Vŕtkovciach roku 1640. Bol to úspech, lebo ostatné kostoly sa vrátili až roku 1674 na zákrok kráľa Leopolda I. Bolo to však spojené s nejakými ľažkostami, lebo k roku 1662 sa v evanjelickej kronike hovorí: „Kostol obce Krempachy v Dunajeckom dištrikte sa dostał do rúk katolíkov. Spišský prepošt Pál falvay ustanovil duchovného pastiera VOJTECHA ČADURSKÉHO, poľského knaza“. (*Hradský: Additamenta..., s. 568*). Vojtech Čadurský je teda prvý nám známy knaz v Krempachoch. Matúš Pajdušák v spise Reformácia na Orave píše: „Katolici (v rokoch 1600-1645) vôbec nemali knaza, len zo spišských fár v Krempachoch a Novej Belej dochádzali knazi alebo licenciáti vysluhovať tie najpotrebnejšie obrady“.

Vizitátor roku 1693 opísal oba farské kostoly. O Krempachoch hovorí: „Nad celým kostolom je klenba. Pri vchode do svätyne je kríž. Na chóre je celkom nový organ. Krstiteľnica je z mramora. Oltáre sú štyri. Hlavný oltár je nový, ešte nevymaľovaný. Dolu má tabernákulum. Kalichy sú dva. Kovová monštrancia je stará. Zvony sú štyri, zástavy dve“ (*Additamenta..., s. 568*).

O Novej Belej sa po vizitácii roku 1693 hovorí: „Kostol je celý z dreva. Na čelnom

priestore svätyne je kríž. Kostol so zvonicom je celý drevený. Združka je ozdobený stárodávnu maľbou. Oltáre sú tri. Jeden strieborný kalich. Pát kazúl. Jedna kovová monštrancia. Jeden kríž pre pohreby, druhý na procesie. Socha Zmŕtvychvstalého. Starý breviár. Činový kalich na ablúciu. Na drevenej zvonici dva zvony, na štíte svätyne jeden. Tri kríže na oltároch... (*Additamenta, s. 575*).

V rokoch 1696-1718 spišským prepoštom bol biskup Ján Sigrai. Ponavštevoval roku 1700 všetky spišské fary. Nová Belá bola vtedy filiálkou Krempách. O Krempachoch hovorí:

1. Pevný murovaný kostol s vežou.
2. Miestni katolíci ho vystavali pred dvesto rokmi.
3. Patrónom je Sv. Serváč, biskup a vyznávač.
4. Patronátne právo majú šľachtici Imrich Horváth, katolík a jeho brat Baltazár, lutérán.
5. Majetky nemá nijaké.
6. Katolícke bohoslužby sú už 30 rokov.
7. Zemepánmi sú spomenutí páni.
8. Miestnym farárom je JÁN STRIZANSKÝ už 25^{rokov}.
9. V škole pôsobí katolícky učiteľ - organista.
10. V kostole sú štyri oltáre. Hlavný je zasvätený Sv. Servácovi, biskupovi, druhý Blahoslavenej Panne Márii, tretí Umučeniu Pánonmu, štvrtý Sv. Mikulášovi, biskupovi. Zvony sú štyri.
11. Nateraz nieto nijakých odpustkov.
12. Farár dostáva dežmu, ktorá vynáša 90 krížov.

Osamelá kaplnka za Novou Belou. Foto: J. Pivočarčík

Slovenský nápis v novobelškom kostole. Foto: J. Špernoga

13. Všetky duše počtom 200 sú katolíci.

V chotári tejto obce je drevená kaplnka, zasvätená Sv. Valentínovi. Má jeden oltár a jeden zvonec" (*Additamenta...*, s. 255).

Hned' za tým sa v doklade na strane 256 píše:

„Filiálka Nová Belá

1. Drevený kostol v dobrom stave.

2. Postavili ho katolíci.

3. Patrónkou je Sv. Katarína, panna a mučenica.

4. Patronátne právo prináleží šľachticom Chorváthovcom.

5. Nemá nijakých majetkov.

6. Katolické bohoslužby sú už 30 rokov.

7. Zemepánmi sú ako v bode 4.

8. Farárom je ten istý čo v Krempachoch.

9. V škole je katolícky učiteľ - organista.

10. V kostole sú tri oltáre. Hlavný Sv. Kataríny, druhý Blahoslavenej Panny Márie, tretí je zasvätený Sv. Anne.

11. Odpustky boli na sviatok Sv. Kataríny a Sv. Márie Magdalény, ale ich platnosť už prestala.

12. Farár má právo na dežmu, ktorá vynáša sto križov zbožia.

13. Všetkých duší je 250 katolíkov."

Dunajecký dištrikt mal vtedy 11 fárov. Dekanom bol Michal Repkovič, staroveský farár, ktorý tam bol už 16 rokov. Svätý Serváč, patrón Krempáčov, je slávny biskup v meste Tungri, teraz Tongres v Belgicku. Žil vo 4. storočí a bránil katolícku vieru proti ariánom na synode v Kolíne nad Rýnom roku 346. Bol tiež na synode v Rimini roku 359, kde smelo vystupoval proti ariánom. Predvídal pustošenie Hunov a preto putoval do Ríma k hrobom apoštolov. Zjavil sa mu Sv. Peter a oznámil, že Tungri nebudú vpádom ušetrené, ale že on sa zachráni v meste

Sv. omša pod lipou na kostolnom cintoríne v Krempachoch. Foto: J. Pivovarčík

Traiectum ad Mosam (Maestricht). Tam aj umrel 13. mája 384. Na jeho hrobe sa stali veľké zázraky. Hned' ho začali uctievať v Gálii a Germánsku. Krempachy by si onedlho mali pripomenúť 1615. výročie jeho smrti.

Ako sa Sv. Serváč dostal za patróna do Krempáčov? Pravdepodobne bol za patróna uvedený šľachticou rodinou z Lomnice, ktorá spolu so spišským prepoštom založila krempašskú faru. Veľmi staré a zaujímavé patrocínium majú Nižné Lapše - Sv. Kvirína, ktorý bol panónskym mučeníkom. Svätý Serváč je aj patrónom kostola vo Vrbove, ktorý bol postavený roku 1235. Svätá Katarína, patrónka kostola v Novej Belej, bola v stredoveku veľmi oblúbená. Za Rákoczyho povstania 1705 ostali obe farnosti katolícke.

Po dvanásťich rokoch, teda roku 1712, Ján Sigrai opäť vizitoval spišské farnosti. O Krem-

pachoch písal takto:

„Kostol s vežou je murovaný. Má klenbu ponad celý kostol. Predtým bol drevený. Terajší bol postavený pred 235 rokmi. Má päť oltárov. Roku 1711, po more, postavili farníci nový oltár Sv. Šebastiána a Sv. Rozálie. Kalichy sú dva. Medená monštrancia je pozlátená. Strieborné cibórium pozlátené. Sedem kazúl. Ostrihomský rituál jeden. Zvony tri. Farárom je Poliak Kristofor Gižický. Je štyri roky knazom, miestnym farárom je tretí rok. Katolíckych duší je 200, pod vekom užívania rozumu 50". (*Additamenta...*, s. 568).

ŠTEFAN ŠMÁLIK
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

x/ Správne má byť asi 15 rokov, lebo v rokoch 1680-1682 bol v Tvrdošíne.

KRÁTKO ZO SPIŠA

21. marca sa v Hasičskom dome v Kacvíne konala verejná dražba nevelkého farského pozemku s rozlohou 18 árov. O pozemok, ktorého výkričná cena bola 60 tis. zlottedých, prejavili záujem traja kupci. K predaju, žiaľ, nedošlo.

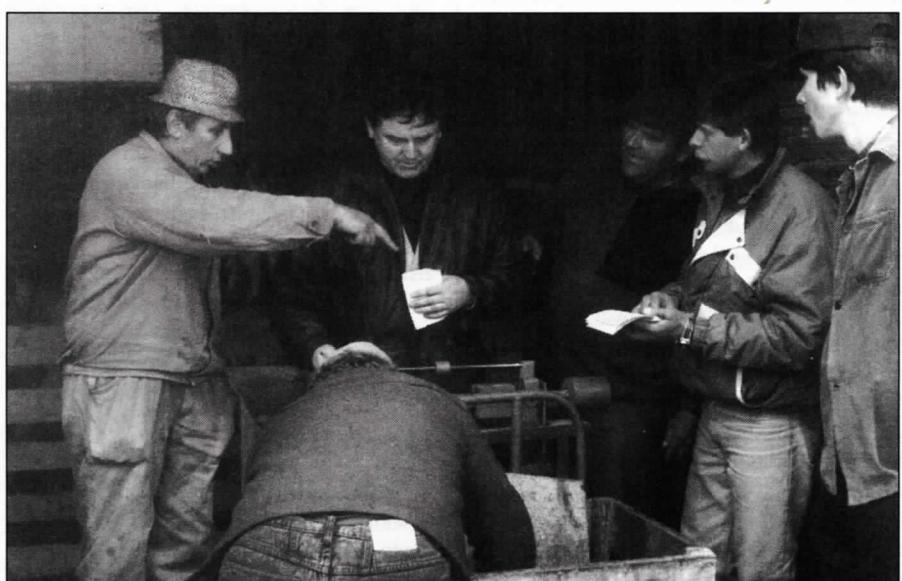
1. apríla vedenie Odevného družstva v Novom Targu oznamilo úpadok svojho podniku. Jeho bezprostrednou príčinou bolo ustanie objednávok. Prácu v závode, v ktorom boli zamestnaní aj Spišiaci a Oravci, stratí takmer 300 zamestnancov. Pripomeňme, že družstvo malo filiálu aj v Jablonke.

Koncom marca sa v Kacvíne a iných spišských obciach konal výkup jatočných jahniat na taliansky trh (na snímke). V tejto súvislosti sa nám mnohí spišskí roľníci a chovatelia oviec sťažovali na

príliš nízke nákupné ceny. Ani sa nečudujeme, ved' za barančeky v hmotnostinej skupine od 10 do 14 kg platili len

7,70 zl., v skupine od 14 do 19 kg - 7,20 zl. a v skupine od 19 do 25 kg - 6,30 zl.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Z HISTÓRIE HARKABUZSKÝCH POŽIARNIKOV

O požiaroch a mnohomiliónových škodách, ktoré každoročne spôsobujú, vie snáď každý. Signál horí, ktorý vydáva siréna červeného požiarneho auta, počujeme aj v jarných mesiacoch, keď sa požiarnici náhlia zmierňovať následky nezodpovedného vypalovania tráv. Mnoho zásahov ich čaká každé leto počas žatvy, ľudské životy a majetok zachraňujú pri požiaroch domov, či hospodárskych budov, často spôsobených zlým stavom elektrickej inštalácie a podobne. Hoci najčastejšie bojujú s ohňom, neraz musia čeliť aj ďalším rozbureným prírodným živlom. Pamätáme sa veľmi dobre na obetavú prácu stoviek hasičov, ktorí vykonali napríklad počas vlaňajšej veľkej povodne. Požiarnici musia byť poriadni chlapí, ktorým nevadí teplo či zima, dážď alebo vietor, voda ani oheň. Musia byť na mieste zásahu včas a zachraňovať to, čo sa dá. Ich nasadenie a pekné uniformy pritáhujú nielen nových adeptov boja s ohňom, ale aj obdivný zrak mnohých dievčat.

Spomienky veliteľa

Nazrime teraz do minulosti hasičského zboru v Harkabuze, ktorý už vyše 30 rokov vedie krajan František Harkabuz.

- *Naši otcovia a dedovia - spomína pán Franek, ako volajú v obci Fr. Harkabuza - mali s hasením požiarov oveľa väčšie starosti ako ich máme my dnes. Všetky domy a hospodárske budovy v obci boli vtedy postavané z dreva, ich strechy kryté slamou alebo drenenými šindľami - gontami, takže nebezpečenstvo požiaru bolo veľmi veľké. V domoch sa kúrilo na otvorenom ohnisku, a dym a iskry vyletovali cez otvor v povale, čo hrozilo ďalším nebezpečenstvom vypuknutia požiarov. Nebolo ani striekačiek, takže ľudia s vedrami v rukách sa postavili do radu - od potoka až po miesto požiaru - a oheň hasili vodou z vedier. Nahradzovali takto dnešnú techniku. Takto sa u nás hasilo až do roku 1925, kedy bola kúpená prvá ručná striekačka, na ktorej bol nápis v maďarčine. Hoci sa o nej žiadne doklady nezachovali, predpokladá sa, že ju kúpil majiteľ obchodu Marcin Bielak, neskorší veliteľ hasičov.*

Tento človek, ktorému problémy miestnych hasičov veľmi ležali na srdci, venoval neskôr aj svoju šopu na uskladnenie striekačky a iného náradia. Poznamenajme, že k požiarom sa dostávali na voze, ľahonom koňmi. Keď bol po skončení 2. svetovej vojny zvolený nový výbor požiarneho zboru v obci, začalo sa aj so školením hasičov a cvičeniami. Po návrate Fr. Harkabuza z 3-ročnej základnej vojenskej služby (v roku

Veliteľ hasičov František Harkabuz

1955) mu vtedajší veliteľ požiarov M. Bielak navrhoval, aby funkciu veliteľa prebral on.

- *Veliteľ mi povedal - hovorí Fr. Harkabuz - že ako nedávno skončený vojak dobre poznám disciplínu, ktorá je potrebná aj hasičom, a preto ich budem vedieť školiť. Tak som zostal veliteľom hasičov, ktorým som až do dnešného dňa, t.j. už 33 rokov. Vo svojej funkcií som sa snažil najmä o to, aby sa dodržiaval zásady bezpečnosti pri hasení požiarov, veď dlho sme nemali potrebný ochranný výstroj.*

Prilby, čiapky a striekačka

Prvé požiarické prilby sa podarilo Fr. Harkabuzovi vybaviť u vtedajšieho obvodného veliteľa požiarov, majora Stanisława Gałeka. Boli to ľahké a nepraktické plechové prilby, ešte z čias Márie Terézie, ale aká to musela byť sláva, keď v nich harkabuzskí hasiči po prvýkrát stáli na prehliadke. Ako ozajstní hasiči sa však cítili až oveľa neskôr, keď dostali desať, sice starších, ale už ozajstných požiarických čiapok.

- *Zabalil som ich do vreca - pokračuje pán Franek - a od vlaku v Rabe Wyżnej som 6 km k nám doslova preletel, takú som z nich mal radosť.*

Najväčší problém však mali s hasiacim zariadením, veď hasenie požiaru pomocou vedier alebo ručných striekačiek bolo nielen namáhavé, ale aj málo účinné. Požiarnici preto čoraz častejšie mysleli o kúpení motorovej striekačky. V súvislosti s tým zorganizovali v obci zbierky, až sa im nakoniec podarilo získať potrebné peniaze, t.j. 10 tisíc starých zlôtich. Ako hovorí Fr. Harkabuz, dodnes si pamäta prvé vrchanie motora striekačky, ktorá im značne uľahčila robotu. Hrdí boli aj na to, že ju vlastnili ako prví z okolitých obcí.

Zbrojnica

Požiarické zariadenie musí byť poriadne uložené a stará šopa, v ktorej ho mali do vtedy uskladnené, už dávno prestala využívať. V obci nebolo ani kde robiť svadby či

zábery, takže začali myslieť o výstavbe novej zbrojnice. Pozemok im daroval M. Bielak a ďalší hasič Józef Zędlak zasa poskytol parcelu na prístupovú cestu. Každý z hasičov daroval na výstavbu drevo a richtár Józef Sikora nakreslil plán stavby. Začali stavať, keď si Fr. Harkabuza predvolal obvodný veliteľ požiarnych zborov.

- *Nevedel som - hovorí Fr. Harkabuz - či nám chce výstavbu, ktorá sa medzičim už začala zakázať, ale všetko sa nakoniec vysvetlilo. Povedal, že zbrojnicu nemáme stavať z dreva, ale že nám na jej výstavbu vybavil kvádre.*

Drevenú zbrojnicu teda rozobrali a na jej mieste postavili novú, ktorá im slúži až dodnes. Požiarnici tak konečne mali svoje prieskuby na uskladnenie materiálu, na schôdzku a školenia, ba aj na organizovanie dedinských zábav, ktoré sa dovtedy, najmä v letných mesiacoch, konali vonku. Neskorost dostali novú motorovú striekačku M 800, elektrickú sirénu, cvičebné a vychádzkové uniformy, písací stôl a stoličky. Nastal tiež čas, keď konečne vymenili kone na auto. Pribudol požiarický ŽUK, ktorý im slúži dodnes.

- *Odvtedy - pokračuje Fr. Harkabuz - akoby sa nám požiare vyhýbali. Veď posledný požiar v obci sme, naštastie, hasili v minulom roku, keď začalo horieť z viny elektrického skratu. Menej požiarov je tiež preto, že v obci je už len asi 20 drevených domov. Všetky ostatné sú murované, kryté plechom či eternitom, takže môžeme spávať už oveľa spokojnejšie ako kedysi.*

Poznamenajme tiež, že vďaka modernej rádiostanici a telefónu majú v posledných rokoch už dobré spojenie aj s veliteľstvom Záchrannej jednotky v Rabke. Nesplia však - ako sa hovorí - na vavrinoch, ale reagujú na každý požiar signál a chodia zachraňovať susedov. Naposledy boli hasiť v Spytkoviciach. Teraz by bolo dobré, keby mohli začať (a túžia po tom už oddávna), s výstavbou novej zbrojnice. Zišlo by sa im aj lepšie požiarické auto...

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PIOTR BOROWY - APOŠTOL ORAVY?

V januári t.r. čírali na omšiach v oravských kostoloch list vicekancelára krakovskej kúrie, venovaný hodnoteniu života a tvorby Piotra Borowego (1858-1932), v ktorom sa naňho poukazovalo ako na „prikladného nasledovníka Krista a neohrozeného ochrancu našich práv na územiac Oravy a Spiša“. V súvislosti s blížiacim sa 140. výročím jeho narodenia (28. mája t.r.), vymenoval krakovským metropolita, kardinál Franciszek Macharski, arcidiecéznu komisiu v zložení: biskup Jan Szkodoń, vicekancelár kúrie Jerzy Dziewoński, veľkoprievodný farár Bolesław Kotacz, farár v Malej Lipnici Adam Leśniak a zástupca PAT Krakov Grzegorz Ryś, ktorej úlohou je výskum života P. Borowého. Preto boli občania i inštitúcie požiadani, aby sa zapojili do tohto výskumu a pomohli dokresliť jeho život a činnosť.

Vieme však, že pre obyvateľov Oravy, a nielen, je P. Borowy veľmi protirečivou osobnosťou, a to z mnohých príčin. Jednou z nich je iste aj to, že sa v období, keď sa rozhodovalo o štátnej príslušnosti hornej Oravy a severného Spiša, zriekol svojej slovenskej národnosti, hoci v časoch maďarizácie za ňu urputne bojoval. Je škoda, že sa v súčasnosti zneužíva jeho veľké bigotstvo a prepliate zásluhy v boji o polskost' Oravy, čo samozrejme pre Slovákov žijúcich v Poľsku nie je vzorom na nasledovanie. Práve napak. Vyvoláva to rozpory a nesúhlas našich krajanov. Len t'ažko môžeme pochopiť súčasné úsilie niektorých kruhov smerujúce k jeho beatifikácii, k čomu, podľa nás, neopodstatňujú žiadne mimoriadne skutky P. Boroweho. Skôr je pravdou to, že jeho prepiatú vieri, vyvolanú strachom pred príchodom „českých kacírov a voľnomyšlienákov“ na Oravu, zneužil kňaz Ferdinand Machay na politické, teda čisto pozemské záležitosti. Tako totož nahukaný bol P. Borowy potajomky vyslaný na Mierovú konferenciu v Paríži, k čomu nemal splnomocnenie oravského obyvateľstva. Prinášame niekol'ko výpovedí na jeho tému.

EUGEN
PANIÁK
z Jablonky

- O P. Borowom mi veľa rozprávala moja mama. Ale aj ja sám sa naňho pamätam, ved' keď zomeral, mal som už 17 rokov. Pamätam

sa naňho ešte z čias, keď musel ujsť zo svojej rodnej obce Rabčice. Prečo odišiel? Lebo bol pobalamutený poľským kňazom a pod jeho vplyvom začal v obci, ale aj v Oravskej Polholre, Suchej Hore, Vitanovej či Liesku agitovať za pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku, za čo mu hrozili sankcie. Prišiel teda do Jablonky, kde ho aj s jeho priateľmi Jozefom a Pavlom, ako biednych pocestných, prichýlia moja stará mama. Jej syn, t.j. môj ujo Ján Novák, bojoval vtedy ako vojak na frontoch 1. svetovej vojny, preto mala voľnú izbu. K babke som často chodieval a videl som, ako P. Borowy klieštkami opravoval ružence, kym jeho priateľ Jozef zliepal modlitebné knižky a Pavol ich, už opravené, odnášal ľudom.

Ked' sa ujo po skončení vojny vrátil, tlačil sa s babbkou v kuchyni. Preto im po čase povedal, aby si hľadali ubytovanie inde. Prestáhovali sa do opusteného domu v Hustých domoch v Jablonke, ktorý zostal po maďarónovi Štefánkovi. Volali sme tam „na pošte“, lebo v dome bola kedysi pošta a býval v ňom aj notár. Z týchto čias si pamätam takéto čudáctvo P. Borowého, lebo podľa mňa bol čudák a pomatenec. Ked' chodil pást' kravu, často jej na pysk pripevnil košík, aby vraj nežrala z cudzieho, lebo to je hriech. Čím ju potom kŕmil, na čom pásol, nevedno, lebo mu žiadna lúka nepatrila. Asi na cudzom. Páchal teda Borowy - či vlastne krava - hriech? Ked' sa neskôr vrátili dcéry majiteľa, predali dom a ostatný majetok Jánovi Kadlubkovi, a tak sa P. Borowy s kamarátkami musel odstaťahovať. Odišiel do Veľkej Lipnice, kde ho ako sluhu zamestnal kňaz F. Machay. Ked' potreboval môj švagor I. Paniak z Jablonky opraviť modlitebnú knižku, zašiel za ním a videl v akých podmienkach býva. Nemal perinu, ani vankúš, a spal na obyčajnom drevenom lôžku, čo však mohlo vyplývať z jeho prehnanej bigotnosti. Vraj sa len kajal a postil. Mohol ho k tomu povzbudit', ako obyčajného, nevzdeleného človeka, pobyt na fare a styky s kňazom Machayom, ako aj neustále podnecovaná obava pred príchodom českých „neznabohov.“

VIKTÓRIA
SMREČÁKOVÁ
z Malej Lipnice

- Manželov otec Leon Smrečák bol boženíkom vo Veľkej Lipnici. Ked' mu raz v

období príprav k plebiscitu kňaz F. Machay prikázal, aby dal vybubnovať, že ľudia majú podpísovať listiny o pripojení Oravy a Spiša k Poľsku, lebo ináč Oravu obsadia česki komunisti, nesúhlasil s tým a pretože takým slovám neveril, radšej zanechal aj boženstvo. Neraz mi hovoril o klamstve, ktoré sírili po Orave tamojší propoľskí predáci, že česki vojaci strieľali do kaplniek či križov v oravských obciach, že ničili sakrálne objekty a pod. Snažili sa to zvaliť na Čechov a poštváť proti nim veriacich občanov a súčasne chceli ochrániť ozajstných vinníkov. Takému strašeniu podľahol i P. Borowy. Bola to provokácia a mnogí Oravčania dobré vedia, kto za ňou stál a kto i komu za tento vandalský čin zaplatil. P. Borowy bol predovšetkým veľmi popletený človek, ktorým dirigovali a viedli ho ako na povrázku iní.

JOHANA
JANOVIAKOVÁ
z Veľkej Lipnice

- Piotr Borowy agitoval za to, aby nielen naše obce, ale celá Orava až po Kraľovany patrili k Poľsku! Otec mi neraz hovoril, že mu susedia povedali meno páchateľa, ktorý ničil križe, čo sa potom, ako vieme, zvalilo na Čechov. Bol to miestny človek, ktorý sa rád pozrel na dno plného pohára, a ten sa za flašu či dve dopustil týchto vandalských činov. Nedaleko kostola vo Veľkej Lipnici sme mali pole, kde sme často pracovali, takže sme neraz aj my videli čudáctva P. Borowého a jeho druhow, vtom i pasenie kravy s košíkom na pysku. Čo sa týka domu v Lipnici, v ktorom býval, nie je pravdou, že si ho kúpil sám P. Borowy. Nebol to on, nemal vôbec peniaze, ved' robil za stravu a oblečenie. Dom kúpil od nášho amerického rodáka kňaz Buřoň a ubytoval v ňom Borowého, lebo ho mrzelo, že sa dovtedy len tak potuľoval po obci. Neprepísal ho však na meno Borowého, ale na meno svojej kuchárky. A tá ho potom, keď P. Borowy v roku 1932 zomrel, darovala det'om svojej sestry Vitekovcom. Ked' sa konalo vmurowanie tabule P. Borowého do steny nášho kostola, bola na slávnosti aj nejaká redaktorka z Krakova, ktorú veľmi prekvapilo, že mnogí občania boli k tomuto aktu nielenže ľahostajní, ale naň i nasrdení a viacerí zo slávnosti predčasne odišli. Bola však ešte viac prekvapená, keď sa dozvedela, ako bola naša Orava zapredaná, k čomu sa pričinil aj P. Borowy.

Zaznamenal: PETER KOLLÁRIK

Na prezentácii sa stretli mnohí priaznivci slovenskej literatúry

Prekladateľky poviedok - študentky JU v Krakove

PREZENTÁCIA SLOVENSKÝCH POVIEDOK

Antológie poviedok sú veľmi dobrým spôsobom na prezentovanie literatúry v zahraničí, keďže sa pomocou nich čitateľ dozvedá aj o materskej krajine ich autorov a o živote obyvateľov. Svoju tradíciu má v Poľsku aj vydávanie slovenských poviedok. Prvá antológia pod názvom *Kráľovské slobodné mesto* vyšla v roku 1969 a v nasledujúcich rokoch vyšli ďalšie. Teraz sa nám do rúk dostala nová antológia slovenských poviedok *Miesto v pribehu*, ktorú vydal Spolok Slovákov v Poľsku v marci t.r. Zostavil ju Peter Darovec a na Slovensku vyšla po prvýkrát v roku 1995.

Musíme zdôrazniť, že nová antológia - aj keď objemovo neveľká - obsahuje reprezentatívny výber autorov. Sú v nej totiž popri klasikoch slovenskej prózy, ako napr. Ján Hrušovský, Gejza Vámoš, Milo Urban, Dobroslav Chrobák, František Švantner, Alfonz Bednár, Vincent Šíkula, Peter Jaroš, Jaroslava Blažková, Dušan Kužel, Pavol Hrúz, Dušan Dušek a Dušan Mitana tiež ukážky z tvorby mladšej generácie slovenských spisovateľov - Petra Pišťanka, Jána Litváka, Vladimíra Balzu a ďalších.

Do rúk poľského čitateľa sa slovenské poviedky dostali vďaka prekladu študentov -

slovakistov Jagelovskej univerzity v Krakove, ktorých odborne viedla dr. Maryla Papierzová. Antológia bola vytlačená v našej tlačiarne a finančné prostriedky zabezpečilo Oddelenie kultúry vojvodského úradu v Krakove. Dielo je ďalším príkladom dobrej spolupráce strediska krakovských slovakistov a slovenskej menšiny v Poľsku.

Slávostná prezentácia antológia sa konala 2. apríla t.r. v sídle ÚV SSP v Krakove za účasti viacerých významných hostí. Bola medzi nimi o.i. riaditeľka Slovenského Inštitútu vo Varšave Margita Baligová, riaditeľ Ústavu slovanskej filológie JU v Krakove prof. Julian Kornhauzer, vedúca katedry slovenskej filológie JU doc. Halina Mieczkowska, Peter Káša z katedry slovakistiky Varšavskej univerzity, Anita Krčová, Maria Dąbrowska, Vlasta Juchniewiczová z Jagelovskej univerzity v Krakove, zástupcovia Konfraternie krakovských básnikov Jacek Lubart-Krzsycsa, Adam Ziemianin a Aarne Puu, šéfredaktor Života Ján Šternog a samozrejme prekladatelia jednotlivých poviedok a ďalší slovakisti JU.

Stretnutie otvoril a všetkých prítomných privítal L. Molitoris, po ktorom dr. M. Papierzová porozprávala o práci študentov pri

prekladaní poviedok, ako aj o dobrej spolupráci s vedením Spolku Slovákov v Krakove. Potom sa už všetci započúvali do úryvkov poviedok v podaní prekladateliek - Reginy Matusikovej, Edty Chojnackej, Ewy Palaszewskiej a Martiny Sikorskej.

Po skončení prezentácie sa rozprúdila beseda, v ktorej účastníci stretnutia kládli študentkám otázky súvisiace s prekladom a mnohých zaujímalo najmä to, čo im robilo najväčšie ťažkosti.

Dobrý výber autorov, ktorých diela dosťali miesto v prezentovanej Antológii pochválil Ján Šternog, a súčasne pripomenal, že je zatiaľ veľký nepomer medzi vydávaním diel poľských autorov na Slovensku a slovenských v Poľsku. Napr. na Slovensku vyšlo vyše 1200 prekladov poľských autorov, kým v Poľsku niekoľkokrát menej. Práve preto vitame každý takýto krok, ktorý pomáha prezentovať diela našej literatúry v zahraničí.

Krakovský básnik a veľký priateľ Slovákov J. Lubart-Krzsycsa pripomenal dlhočinnú spoluprácu Konfraternie krakovských básnikov so slovenskými básnikmi a spisovateľmi a vyslovil záujem aj o ďalšie vydávanie ich diel v Poľsku.

Riaditeľ Ústavu slovanskej filológie JU v Krakove, básnik a spisovateľ J. Kornhauzer

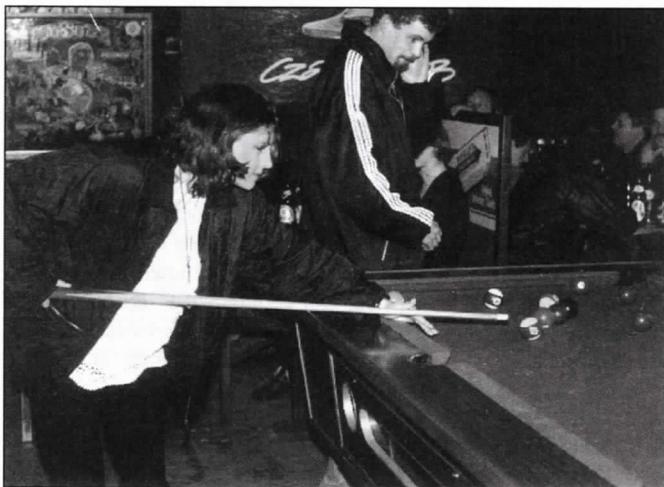
DOKONČENIE NA STR. 11

Nechýbali predstavitelia krakovskej slovakistiky a ďalší

Krakovski básnici v neformálnom rozhovore o literatúre

Mládež hrá biliard v Krempachoch

Biliardová sála vo Vyšných Lapšoch je v hasičskej zbrojnici

ZA ZELENÝM STOLOM

Dáme vám hádanku: je to zelenej farby a na ňom niekol'ko farebných gúľ. Keď hádate, že ide o vianočný stromček, ste na omyle. Správne odpovedali tí, ktorí hľadali, že je to biliard - moderná hra súčasnosti, ktorú si obľúbili aj mladí, aj starší.

Spôsob na nudu?

Mohlo by sa zdať, že na vidieku je vždy práce nadostača a preto niet času na zábavu a hry. Možno takáto predstava bola kedysi, ale dnes? Časy sa zmenili a každý chce mať aspoň niekol'ko hodín vyhradených len pre seba. Mladší sa tešia predovšetkým na víkendy, kedy sa môžu zúčastniť nielen nejakej kultúrnej akcie, ale aj ísť na diskotéku, do kaviarne, herne a pod. Niektorí zasadnú k kartám a hrajú trebárs bridž, trinástku, očko, poker a pod., kým iní obklopia spomínaný zelený stôl a hrajú biliard.

Dovoz zo Západu?

Biliard je vraj hrou len pre džentlmenov... a snobov. V totalite boli biliardové herne v podstate zakázané. Ich úspešný návrat nastal až po demokratických zmenách. Predpokladá sa, že korene biliardu siahajú až do staroveku, pravdepodobne do Číny buď Indie. Do Európy dovezli túto hru cestovatelia a námorníci. V Nemecku v stredoveku volali biliard Balke-spiel. Hrával sa tiež na stoloch, hoci trocha odlišných ako v súčasnosti. V Anglicku túto hru volali Pall - Mall Spill. Hrali ju na malé bránky na tvrdom povrchu. Vášnivým hráčom biliardu bol francúzsky kráľ Ludovít XI. Hovorí sa, že práve za jeho panovania sa biliard stal neodmysliteľnou súčasťou spoločenských salónov. Francúzom sa pripisuje aj zmodernizovanie hry, ktorú prenesli na drevené stoly. Aby biliardové gule z neho nepadali, ako jablká zo stromu na zem, vymysleli drevenú obrubu. Napokon zmizli aj bránky a stôl potiahli farebným súknom. Svoj tvar menila aj biliardová palica - tágo. Aby sa

po guliach neklízala, na jej špičku dali kožený potah. Nielen to, fanúšikovia tejto spoločenskej hry si vymysleli aj majstrovstvá. Po prvý raz sa uskutočnili v roku 1873 v New Yorku a prvým šampiónom sa stal Francúz Garnier. Odvtedy hra prešla mnoho zmien, kym dospela až do dnešnej podoby. Obyčajne pri biliardovom stole hrajú dvaja hrači, čo však neznamená, že sa jej na turnajoch nemôžu zúčastniť aj ďalší záujemci.

Biliard na Spiši

Masovo sa biliardové stoly na Spiši objavili hámam až po demokratických zmenách v Poľsku. Sú však výnimky. Napr. v Kacvíne bol prvý biliardový stôl už za Slovenského štátu. Mládež ho využívala až kdesi do konca 60-tych rokov, kedy sa pokazil mechanizmus, ktorým bol stôl vybavený. Ostatne, je to dosť veľký výdavok, ved' stôl s celým biliardovým príslušenstvom stojí niekoľko tisíc zlottedých. Dovážali ich hlavne z Nemecka a Francúzska.

Dnes ich vyrábajú aj poľskí výrobcovia. Zdá sa, že v posledných rokoch si prví túto hru mohli zahrať Nedečania, keď tamojší podnikateľ dovezol biliardový stôl pre svoju novú kaviareň, ktorú napokon aj pomenoval Biliard club. Pri lampe nízko spustenej nad zeleným stolom sa stretávajú ozajstní biliardoví králi. Pre niektorých sa hra stala skutočnou náplňou životného štýlu. Napokon nielen to, každý hráč chce dokázať, že za zeleným stolom nič nie je nemožné. Biliardovou palicou narábajú ako stredovekí rytieri mečom, a už po niekoľkých „karamboloch“ a zrážkach gúľ je hra, alebo skôr partia hry ukončená. Od hráča sa vyžaduje len geometrická predstavivosť. Okrem Nedece sú biliardové stoly aj vo Fridmane, Vyšných Lapšoch, Krempachoch a ďalších obciach. Hrá predovšetkým mládež, samozrejme pod dozorom majiteľa podniku. Ved' za zničenie stola, alebo palice musí hráč zaplatiť.

Trávenie voľného času za zeleným stolom je určite dobrým spôsobom nielen na nudu, ale aj príležitosťou na spoznanie nových priateľov.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje mladú poľskú herečku, ktorá je v Poľsku vlastne málo známa. Býva vo Švédsku, hrala v Hollywoode (o.i. vo filme GoldenEye). V súčasnosti hraje ulohu Heleny Kurcewiczovej vo filme Ohňom a mečom, ktorý podľa rovnomenného románu H. Sienkiewicza nakrúca režisér J. Hoffman. Iste ľahko uhádnnete o koho ide, keď dodáme, že je manželkou známeho poľského hokejistu M. Czerkawského, ktorý hraje v kanadsko-americkej lige NHL. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie. Na autorov správnych odpovedí čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 3/98 sme uverejnili fotografiu herca Zbigniewa Zamachowského. Knihy

vyzrebovali: Mária Šoltýsová z Novej Belej, Katarína a Ivona Tisončíkové z Chyžného a Judita Plučinská z Jurgova.

NAŠI SUSEDIA

Dostala sa mi do rúk neveľká knižčka, ktorú napísal Waclaw Urban a vydal v Kielcach roku 1997 pod titulom Wokół Polski (Okolo Poľska) s podtitulom Susedia a my do roku 1939. Na titulnej strane obalu knihy je náčrt mapky poľského štátu z obdobia jeho najväčšieho rozmachu v 17. storočí, keď Poľské kráľovstvo bolo spojené s Veľkou kniežatstvom litovským a bol to štát o rozlohe asi 1 milióna kilometrov štvorcových.

Knižčka obsahuje 14 kapitol a voľne pojednáva o poľských susedoch z historického pohľadu a v 4. kapitole s názvom „Bliženice, alebo styky slovensko-poľské“ sa hovorí pre slovenských čitateľov o najzaujímavejšej téme. Preto som moje čítanie začal touto kapitolou. No musím hned prezradiť, že som z údivu nevychádzal. Ale posúdte sami. Uvediem tu najprv preklad celého, nie dlhého textu:

„Slováci, podobne ako my, sú veľmi slovanskí, takže dobrotiví, zhovorčíví a dosť leniví, odlišujú sa od nás len väčšou sedliackou demokratickostou. Ich styky s Poliakmi sú akoby odveké, lebo vždy sme susedili, ale vlastne nie dlhé, keďže slovenský národ fakticky existuje len asi dvesto rokov, kedy z pohraničnej Oravy pochádzajúci knaz Anton Bernolák vymyslel, že jeho rodáci majú odlišný jazyk.“

V dávnych časoch považovali Slovákov za Uhrov hovoriacich po slovensky, alebo nanajvýš za Čechov a či za tzv. „Slavov.“ Niektoré slovenské mestá (obývané ostatne prevažne Nemcami), žili hlavne z obchodu s Poľskom, po ktorom ostali doteraz veľké skladby, hostince alebo obchody. Možno tu uviesť najmä Levoču, Bardejov, Prešov a Košice. V rokoch 1412-1770 patrilo k Poľsku 16 spišských miest, ktoré obývali Nemci, ale aj Slováci, Poliaci, Rusini a Maďari. Sídlos poľských starostov (najčastejšie nimi boli Lumborskovi), bola Spišská Nová Ves (Zipser Neudorf, Igló). Okrem toho niektorí poľskí magnáti mali majetky na d'alsom Slovensku (napr. Komorowskovi, Zamoyskovi, Radziwiłłovi, Ostrogskovi).

Mnohí Slováci prichádzali v XVI. a XVII. storočí na štúdiá do Krakova, Toruňa, ba dokonca do Rakowa pri Kielcach. Malý slovenský šlachtic Daniel Lehocký založil v prvej polovici XVII. stor. v Rakove jednu z prvých verejných knižníck v Poľsku. Bol už pomerne národné uvedomelý, lebo sa podpisal „Slavus“ (Slovan). Bratia poľskí z Krakova, Rakowa a južného Poľska sa zasa pokúšali šíriť arianizmus na Slovensku. V Bardejove a Kežmarku (dedičný majetok Poliakov Laských), na Spiši účinkovali zasa luteránski poľskí kazatelia. V 18. stor. bol zasa jedným z významnejších slovenských spisovateľov poľský goral z Czarného Dunajca Hugolin Gavlovič (1712-1787).

V období vesny národonov r. 1848 sa stal charizmatickým vodcom mladého slovenského národa Ľudovít Štúr (1815-1856), o ktorom vie každé dieťa na juhu od Karpát, ale u nás takmer nikto. Ten národný hrdina z nenávisti voči Maďarom stavil na celkom iného koňa ako Poliaci - na spoluprácu s rakúskym absolutizmom. Potom sa slovenskí vlastenci držali tiež celkom iného smeru - spolupráce s cárskym Ruskom. V slovenskej anekdote sa hovorí, že keď poslovia spod Kriváňa (posvätňa hora Slovákov) sa ocitli v Petrohrade, usilovali sa hovoriť s cárom po rusky, a vtedy cár mal povedať: „Tá slovenčina sa jednak veľmi ponáša na ruštinu.“ Mnohí slovenskí dejatelia ešte do druhej polovice 20. stor. chceli oddeliť svoju krajinu od Československa a pripojiť ju k Sovietskemu zväzu. Takito ľudia by sa u nás ocitli v psychiatrickom sanatóriu.

V medzivojnovom období boli na Slovensku dosť početní stúpenci spolupráce s Poľskom, ale Česi sa veľmi starali o to, aby sa Slováci s Poliakmi veľmi nespriateli.

Podivná je národnostná situácia na Slovensku. Šlachtici tam kedysi boli Maďari, mešt'ania - Nemci, rolníci - Slováci, a pastieri - Rusíni. Teraz na 5 miliónov obyvateľov čo piaty občan je Maďar, čo desiaty Cigán, a sami Slováci hovoria troška odlišne takmer v každej dedine. Okrem toho Slovák, keď si vypije, začína neraz hovoriť po maďarsky, aby ukázal, že je „pánom.“ Pri moravských hraniciach slovenské nárečia prechádzajú takmer do čeština, a na východe - do ukrainčiny.

Ma stredovýchodnom Slovensku je tiež kraj, ktorý sa nazýva Šariš, ktorého obyvatelia hovoria jazykom podobnejším poľštine než literárnej slovenčine a cítia sa občas nie Slováci, ale jednoducho Šarišanmi. Sú to pozostatky po veľkej poľskej kolonizácii, ktorá trvala od 15. do 19. stor. (Tieto záležitosti nie sú našim bádateľom vôbec známe.)

V severných končinách krajiny, z ktorých pochádzajú napr. významní súčasní politici Černogurskovi, hovorí sa skôr po poľsky (alebo, ako to označujú Slováci: po goralšky), hoci sa cítia po slovensky. Po poľsky hovoria napr. (hoci o tom nevedia) mešt'ania v Lubovni na Spiši, niečim ako istým druhom sliezskeho nárečia sa zasa hovorí v niektorých spišských mestečkách.

Po poľsky tiež hovoria doma sa cítiaci Slováci početní obyvatelia severnej časti Oravy a Spiša, ktorí prináležia do nášho štátu. Slovenčinu sa učia v p o l s k ý c h školách a používajú ju k slávnostným kostolným spevom.

A tu sa vyskytujú jediné „krátke spojenia“ medzi Slovákm a nami. Po prvej svetovej vojne akciu pripojenia k Poľsku severných častí Oravy a Spiša viedol tamojší rodák knaz Ferdinand Machay (1889-1967). Tam, kde bol poľský farár, sedliaci sa hliásili skôr k Poľsku, tam kde slovenský - k Slovensku. Nemožno im zazlievať, keďže

prináležali do Horného Uhorska, čiže do Slovenska, a jazyk v národnostných záležitostach neznamená všetko (človek môže byť napr. Poliakom, hoci nevie po poľsky). Okolo r. 1920 tu niekoľko ľudí zahynulo a či to celé bolo hodné vynaloženej námahy?

V roku 1938 vznikol vlastne v dejinách prvý slovenský štát. Bol to klerikálno-nacionalistický útvar, na čele s knazom Jozefom Tisom, dosť verný satelit hitlerovskej Nemeckej riše. „Za vernú službu“ dostali Slováci severné časti Oravy a Spiša, čo však neuspokojoilo najväčších nacionalistov, ktorí videli hranice veľkého Slovenska kdesi na okolí Myšleníc. Ale aj to museli Slováci vratiť Poľsku r. 1945. Mnohí Slováci však spomínajú s dojatím časy knaza Tisa, keď mali vlastný štát. Napriek týmto nezhodám v časoch hitlerovskej okupácie Slováci často pomáhali Poliakom, ktorí prechádzali z Generálneho gubernátorstva do Maďarska.

Bohaté slovenské archívne a knižničné zbierky ukrývajú nejednu našu skvelú pamiatku. Napríklad v Okresnom archíve v Bardejove sa našla vari najväčšia zbierka listov prostých Poliakov (okrem iných aj sedliakov) zo 17. storočia.

A napokon, čo sa týka Slovákov, tak zošupujme ešte po Norwidovi, „že ak Poliaci nemajú a nechcú pestovať schopnosť poznávať nepriateľov vlasti na úroveň znesiteľných susedov, tak všetko je zbytočné. Slováci sú mladým národom a musíme sa podieľať na ich historickej výchove. Ale najprv musíme byť sami múdri (a k tomu máme nateraz neslyšane d'aleko).“

Tieto riadky poľského autora som si prečítať niekoľkokrát. A prečítal som si pochopiteľne aj ostatné kapitolky, v ktorých W. Urban hovorí o tom, ako vidí vzťahy Poliakov s Nemcami, Čechmi, Maďarmi, Rumunami, Turkami a Tatarmi, Ukrajincami, Rusmi, Bielorúsmi, Litovcami, Inflantmi (dnešné Estónsko a Lotyšsko), Švédmi, Dánmi a na koniec s „domácimi“ susedmi, čiže so Židmi. Dospel som k záveru, že autor vlastne ani nie je zaujatý voči nám, ale narába s tvrdneniami, najmä historickej povahy, veľmi voľne, niekedy až neprípustne. Pravda až na prípady, keď ide o obyčajný výmysel, ktorý autor bohvie odkial nabral. Zjednodušene sa dá povedať, že niekedy je až v zajatí akýchsi protislovenských povier.

Nepresné je napríklad tvrdenie, že prvý slovenský štát vznikol v r. 1938. Má na mysli Slovenskú republiku, ktorá vznikla 14. marca 1939, no nebola to prvý slovenský štát, lebo historická pravda je taká, že už Samova riša v 7. storočí vznikla na území, ktoré obývali naši predkovia, no a potom v 9. storočí je to Veľkomoravská riša, ktorá sa rozprestiera na Slovensku a Morave a za svojho najväčšieho rozmachu za vlády kráľa Svätopluka (869-894) k nej patrilo Vislansko, Čechy, Lužica a Panónia. Neodlučiteľnou súčasťou tejto histórie je účinkovanie Konštantína-Cy-

riala a Metoda, zakladateľov slovanského písomníctva, spolupatrónov Európy.

Ale vráťme sa do 20. storočia. „Za vernú službu“ Slováci dostali sice severnú Oravu a Spiš, ale aj Javorinu a Podspády v Tatrách, Lesnicu v Pieninách, atď., ktoré Beckovci nemeškali prisvojiť si v jeseni r. 1938 po Mnichove (čiže by sme mohli povedať, že s Hitlerovou pomocou). Takto bola po 1. 9. 1939 obnovená stará uhorsko-poľská hranica spred prvej svetovej vojny. Naproti tomu n ľ ď a k ľ slovenskí nacisti nevideli hranicu veľkého Slovenska pri Myšleniciach. Opak je pravdou, čo je historicky overené. Keď po nacistickej okupácii Poľska prišla delegácia poľských goralov na čele s Krzeptowským do Bratislavu žiadat' slovenskú vládu o pripojenie Podhalia aj so Zakopaným ku Slovensku, Tiso ich žiadosť odmietol so slovami: „Čo nechceš, aby ti robili iní, nerob ani ty im.“

Keďže naša história v 20. stor. bola do značnej miery s Čechmi spoločná, musím zareagovať aj na tvrdenie z kapitoly o vztahoch poľsko-českých, kde W. Urban napr. tvrdí, že České Tešínsko pripojili Česi k ČSR r. 1939 násilím a v r. 1938 v období „rozpadu“ Československa, rovnako nemorálnym spôsobom získalo ho späť Poľsko. Nuž tak historická pravda hovorí, že spor o hranice medzi novovznikajúcimi štátmi Poľskom a Československom vypukol už v novembri 1918, keď poľské vojsko násilne vniklo na územie Oravy a Spiša a až na zákrok Spojencov toto územie muselo vyprázdníť. Potom nasledoval aj spor o Tešínsko. Spory tieto mal riešiť plebiscit, no nestalo sa tak a hranice medzi našimi štátmi určila napokon z poverenia Mierovej konferencie v Paríži veľvyslanecká konferencia v Spa r. 1920.

Takže násilím si ani Česi ani Poliaci nič neprisvojili. Tá istá konferencia rozhodla súčasne aj o pripojení severného Spiša a Oravy k Poľsku, čo Slováci veľmi tŕažko niesli, lebo čakali na výsledok pripravovaného plebiscitu, ktorý sa však neuskutočnil. Len tak na margo: ak plebiscit na Orave a Spiši mohol dopadnúť v prospech Slovenska, tak nie je vylúčené, že plebiscit na Tešínsku mohol dopadnúť v prospech Poľska. Môžeme len konštatovať, že Edvard Beneš bol šikovný diplomat. A že Tešínsko získali Poliaci po Mnichove „nemorálnym spôsobom“, ako tvrdí p. Urban, tak historickou pravdou je, že poľská vláda dala po Mnichove pražskej vláde na vyprázdenie tohto územia ultimátum, aby tak urobila do 12 hodín! Čs. vláda toto ultimátum prijala a poľské vojsko začalo naozaj po 12 hodinách toto územie obsadzovať. A roku 1945 - po porážke nacistického Nemecka - sa tak na Tešínsku ako aj na Orave a Spiši obnovili predmníchovské hranice.

Podivná ani nie je tak národnostná situácia na Slovensku, ako autorovo tvrdenie, lebo skutočnosť je taká, že slovenských občanov maďarskej národnosti nie je 20%, ale asi polovička tohto tvrdenia. Pritom majú široké

nadštandardné práva, napr. menšinové školy, v ktorých vyučujú učitelia maďarskej národnosti, a to všetky predmety v ich maďarskej materčine. Treba poznamenať, že počet členov maďarskej národnosti (menšiny) na Slovensku trvale rastie, čo je svetový unikát. Pre úplnosť poznamenávam, že ani vo vlastnom maďarskom štáte, v Maďarskej republike, počet Maďarov nerastie, ale trvale klesá. Zistíť presný počet Rómov na Slovensku nie je také jednoduché, lebo pri poslednom sčítaní obyvateľstva sa za Rómov prihlásilo len niečo okolo 80 tisíc a mnohí sa hlásili najmä k maďarskej národnosti, niektorí k slovenskej. Na starostlivosť o Rómov vynakladá naša spoločnosť značné postriedky, majú svoje profesionálne divadlo, zavádzajú sa výuka rómskej, atď.

Čo sa týka nárečí, ktorími sa hovorí na Slovensku, je to skutočne naše veľké bohatstvo, ale nie je to zasa také zlé, žeby sa medzi sebou Slováci nedohovorili. Nemáme také problémy ako napr. Nemci, keď sa napríklad Viedenčan nedohovorí s Hamburčanom, ak hovoria svojimi dialektnami. Ale to len tak mi-mochodom. A maďarčina prestala byť pre Slovákov „panskou“ rečou so zánikom Rakúsko-Uhorska.

O presahovaní nárečí medzi blízkymi slovanskými národmi akými sú Slováci, Moravania, Poliaci a Ukrajinci môžeme hovoriť, ale že by to bolo len „jednosmerné?“ Ved' napr. časť Moravy nesie historický ľudový názov „Moravské Slovácko.“ Prečo asi? Nielen reč, ale aj kroje a celá ľudová kultúra tam bola slovenská. Podobne prechádza aj na východe slovenský ľivel ďaleko za dnešné hranice Zakarpatskej Ukrajiny a po prevrate r. 1898 sa tam začína tiež rozvíjať slovenský život.

Situácia na slovensko-maďarskom úseku sa historicky vyvinula tak, ako to vyplývalo zo života v spoločnom štáte. Keď sa po prvej svetovej vojne určovali hranice Slovenska a Maďarska, muselo sa vychádzať zo skutočnosti, že jediným riešením môže byť po-nechať na maďarskej strane približne toľko Slovákov, ako na slovenskej strane Maďarov. Išlo asi o 500 až 600 tisícové menšiny. Lenže čo sa stalo? Na slovenskej strane tak za prvej republiky, ako aj po druhej svetovej vojne sa maďarskej menštine priznali nielen formálne, ale aj reálne, všetky práva, takže táto menšina tu je uvedomlá a požíva všetky práva, čoho dôkazom je aj jej zastúpenie v slovenskom parlamente sedemnásťimi poslancami. Na maďarskej strane sa za uplynulých 80 rokov zdecimovala slovenská menšina tak, že otvorené sa k slovenskej národnosti hlásia len niečo vyše 10 tisíc, a k občanom, ktorí stále ešte ovládajú slovenskú reč, niečo nad 120 tisíc. Aj tak sa dá robiť menšinová politika. A za slovenské školy sa v Maďarsku označujú tie, na ktorých sa slovenčina učí ako jeden predmet... na úrovni iného cudzieho jazyka...

Slovensko-poľská národnostná hranica sa do roku 1920 zhodovala so štátou uhorskou

poľskou hranicou. Zmena tejto štátnej hranice r. 1920 a pripojenie horooravských a severoospiských dedín k Poľsku narušilo tento historicky ustálený stav a spôsobilo naozaj nepotrebné rozbroje medzi nami. Tu môžem len vyslovíť plný súhlas s autorom, keď napísal, či to bolo hodné vynaloženej námahy?

A tu mi nedá, aby som nezareagoval aj na text p. Urbana, kde hovorí: "V severných končinách krajiny... hovorí sa skôr po poľsky (alebo ako to označujú Slováci: po goralšky...). Góralu, czy ci nie žal... Táto umelá poľská pieseň zľudovela a stala sa oblúbenou aj na Slovensku. Pritom výraz „goral, goralšky“ je rovnako frekventovaný ako na poľskej tak aj na slovenskej strane Tatier. Tak prečo by sme ich nemali používať aj na označenie slovenských goralov a ich reči? My sme ich predsa nikdy nepovažovali za Poliakov, tak ako sme poľských goralov pochopiteľne vždy považovali za Poliakov.

V goralškom dialekte sa odráža prelínanie rôznych historických vplyvov, konzervujú sa vplyvy dvoch príbuzných jazykov na rôznych stupňoch ich vývinu. Popri prvotných znakoch lechitskej nárečovej skupiny riadi sa jeho ďalší vývoj prevažne slovenskými zákonitosťami. Z poľskej strany doň prenikajú čiasťkové malopoľské vplyvy a naopak, slovenské prvky sa šíria na poľskú stranu. Poľské Podhale a slovenská Spišská a Oravská Magura tak tvoria v zásadných vývojových značkach spoločnú jazykovú oblasť, diferencovanú svojbytnými znakmi ako od poľských, tak aj od slovenských dialektov.

MATEJ ANDRÁŠ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

PREZENTÁCIA

DOKONČENIE ZO STR. 8

upozornil na nepružnosť slovenských vydavateľstiev, ktoré neumožnili čitateľom na Slovensku predstaviť diela takých vynikajúcich poľských autorov, ako sú nositelia Nobelovej ceny za literatúru Wisława Szymborska či Czesław Miłosz.

L. Molitoris v závere oznánil, že ďalšia prezentácia antológie Miesto v príbehu, sa bude konať na tohtoročnom Medzinárodom knižnom veľtrhu vo Varšave, podľačoval všetkým za účasť na stretnutí a pozval na malé pohostenie. Stretnutie skončilo neformálnou besedou pri symbolickom pohárikom dobrého vína.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Stolný tenis poskytuje znamenitú zábavu

NOVÝ KLUB MLÁDEŽE

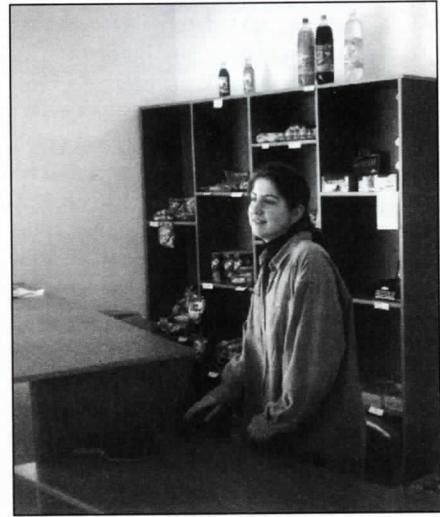
Už oddávna sa konštatuje, a nielen v oravských obciach, že mládež nemá dostatok možností ani priestorov na aktívne trávenie svojho voľného času. Efektom je potom nuda, ktorá spôsobuje, že mládež sa bezcierne potuluje po uliciach, respektíve užíva alkoholické nápoje, čoho výsledkom sú potom rôzne šarvátky a bitky. Aj z tohto dôvodu začala polícia s kontrolou mladistvých v nočných hodinách. Tieto opatrenia však neodstránia hlavný problém, ktorým je nedostatok mládežníckych klubov, telocviční, či iných vhodných priestorov, ktoré by slúžili na stretnanie sa mladých ľudí v kultúrnych podmienkach. Diskotéky tiež všetko nevyriešia, nehovoriac už o tom, že mnohí usporiadatelia nedokážu na nich zabrániť napríklad konzumovaniu alkoholu. Zmeny na lepšie však pomaly vidieť. Vo vynovenom kultúrnom dome v Dolnej Zubrici sa už niekoľko mesiacov konajú nealkoholické zábavy,

mládež tu má posilovňu, knižnicu i čítáreň, skrátka všetko potrebné na kultúrne trávenie voľného času.

Nový klub mladých bol 1. marca t.r. otvorený aj vo Veľkej Lipnici. Mohlo sa tak stať najmä vďaka finančnej pomoci gminného strediska kultúry. Miestna mládež získala vhodné priestory v zrekonštruovanej bývalej predajni nábytku. Hoci z veľkých okien odstránili napis „meble“, zatiaľ tam nie je žiadna informácia o tom, že sa nachádzate pred klubom mladých. Aby som nezablúdil, nasledoval som skupinku mládeže, ktorá tam práve smerovala. Na presklených vchodových dverách je nápis, že klub je otvorený od pondelka do soboty (od 12.00 do 19.00 hod.) a v nedeľu od 14.00 do 19.00 hod.

Vnútri ma privítala vedúca Monika Spyrová, bývalá pracovníčka gminnej knižnice, ktorá v klube mladých pracuje od jeho otvorenia. Ako mi povedala, vlni maturovala na

V klube sa možno stretnúť s priateľmi, niečo si prečítať, poštudovať...

Vedúca klubu M. Spyrová

lýceu v Jablonke. Stála za pultom miniatúrnej predajne, nachádzajúcej sa vo veľkej klubovej miestnosti. Ponuka tovaru, aj keď pomerne skromná, potrebám mládež zatiaľ stačí. Prvý nákup uskutočnili v hurtovni v Jablonke za 1000 zlých. Mládež si môže vybrať z niekol'kych druhov nealkoholických nápojov, napolitánok, čokolád alebo chrupiek a posedenie spríjemňuje aj moderná hudba, plynúca z kazetového rádiomagnetofónu. Pri stene sa nachádzajú tri stolíky, pri ktorých práve sedia študentky 1. ročníka miestneho Technického lycia. Povedali mi, že po skončení vyučovania čakajú v klube na svoj najbližší autobusový spoj. Voľný čas si krátia o.i. spoločenskými hrami, písaním domáčich úloh, čitaním a podobne.

V klube pracuje aj Milan Tvorzyk, bývalý učiteľ dejepisu v ZŠ č. 4 v Privarovke, ktorý má na starosti obsluhu dvoch počítačov, nachádzajúcich sa v d'alšej miestnosti. Okrem toho je zodpovedný za zásobovanie klubovej predajne.

V miestnosti je tiež pingpongový stôl, kde svoje schopnosti predvádzajú milovníci malé celuloidovej loptičky, kym d'alší čítajú alebo počúvajú hudbu. Zdalo sa mi však, že je to tak trocha málo, čomu sa môže mládež v klube venovať.

*- Zariadenie klubu - hovorí M. Spyrová
- sa bude samozrejme ďalej dopĺňovať.
Chceme zakúpiť najmä hracie automaty, d'alšie spoločenské hry a podobne. V soboty a nedeľu sa konajú aj obľúbené diskotéky, takže si myslím, že mládež sa nudit nemusí a svoj voľný čas teraz trávi v útulnom a príjemnom prostredí.*

V klube samozrejme platí zákaz fajčenia a prípadných nesprátnikov odradí aj pravidelná kontrola, ktorú vykonáva policajt Wojciech Frańczak. Z mládežníckeho klubu vo Veľkej Lipnici som odchádzal s dobrým pocitom. Miestne úrady urobili d'alší dobrý krok, ktorým vyšli mládeži v ústrety. Bodaj by podobných zariadení bolo viacej.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

40 ROKOV ŽIVOTA

DOKONČENIE ZO STR. 1

zovat' (obyčajne v jesennom období), za každým v inej obci. Zúčastňovali sa ich členovia výborov miestnych skupín, OV a ÚV Spolku, dopisovatelia a spolupracovníci Života. Na týchto poradách predstaviteľia miestnych skupín, ktorí sa najlepšie orientovali v situácii vo svojich obciach a presne vedeli, aký je u nich záujem o časopis, prihlasovali konkrétné počty potenciálnych predplatiteľov, a tým sa zároveň zaviazali ich získať. Svoj záväzok spravidla vždy splnili a nezriedka ho aj prekročili. Táto akcia prijala neskôr formu súťaže a jej účastníci, ktorí získali najviac predplatiteľov Života, boli odmeňovaní.

Výročné porady, vzhľadom na široké zastúpenie miestnych skupín, to boli vlastne malé krajanské zjazdy. Popri plánovaní budúceho nákladu boli venované i hodnotenie Života. Krajania na nich vyjadrovali svoj vzťah k časopisu, analyzovali jeho obsah,

poukazovali na jeho klady, prípadne záporu, navrhovali nové témy, resp. stále rubriky, ktoré by v nôm chceli pravidelne čítať a pod. Redakcia sa potom všetky požiadavky snažila podľa možnosti splniť. Samozrejme popri otázkach Života bola diskusia na poradách venovaná i široko chápanej krajanskej problematike, kultúrnej i organizačnej činnosti miestnych skupin či obvodov, rôznym problémom, ktoré v Spolku nikdy nechýbali, ba dokonca hospodárskym, spoločenským a iným otázkam v jednotlivých obciach.

Dnes už presne nevedno, kde a kedy, ale iste krátko po založení časopisu, sa na jednej z porad zrodilo heslo, ktoré azda najlepšie vyjadruje vzťah našich čitateľov k časopisu: *ŽIVOT S KRAJANMI - KRAJANIA SO ŽIVOTOM*. Stalo sa trvalým vizuálnym prejavom tohto vzťahu. Nesmelo chýbať na žiadnom významnejšom krajanskom podujatí, zdobí steny viačerých klubovní, počuť ho na schôdzach miestnych skupín či zjazdoch Spolku, skrátka sprevádza nás podnes.

Ked' sme spomíinali prvých pracovníkov redakcie, musíme sa zmieniť aj o dopisovateľoch, ktorí vlastne od začiatku pomáhali two-

rit' časopis. Je to tiež jedna z foriem spojitosťi časopisu s čitateľmi a celým Spolkom, nestretávaná v iných novinách a časopisoch. Zaujímavé a pozoruhodné na tom je to, že funkciu dopisovateľov plnia ľudia, volení v obciach na výročných volebných schôdzach miestnych skupín Spolku. Ich úlohou bolo bežne informovať redakciu o všetkých krajanských podujatiach a inom kultúrnom, spoločenskom a hospodárskom dianí vo svojich obciach. Samozrejme ich dopisovateľská agilnosť bola rôzna. Pre zaujímavosť uvedme, že spočiatku, keď niektorý z dopisovateľov zle plnil svoju úlohu, krajania volili iného. Tak či onak redakcia nikdy nemala problém, čím zaplniť stránky vymedzené pre príspevky dopisovateľov. Podobne ako pre účastníkov zbierajúcich predplatné, redakcia aj pre dopisovateľov organizuje výročnú súťaž *O zlaté pero*. Napr. jeden z víťazov pred niekoľkými rokmi poslal až 28 príspevkov. Treba zdôrazniť, že všetky významne obohatujú v Živote krajanskú problematiku.

JÁN ŠPERNOGA

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRÁTKO Z ORAVY

V roku 1997 navštívilo gminnú knižnicu vo Veľkej Lipnici 5000 čitateľov, ktorí si vypožičali 6300 kníh. Potešiteľné je najmä to, že najviac vypožičiek, až 4200, zaregistrovali v oddelení literatúry pre deti a mládež. V knižnici sa nachádza celkovo 9800 knížiek a vlni zaregistrovali 560 nových čitateľov.

Nehody na Orave sa nevyhýbajú, hoci nepriamo, ani miestnym strážcom práva. Veľký TIR s ruskou značkou počas predbiehania vytlačil z cesty automobil jablonských policajtov, ktorý zrazil jedného z chodcov idúcich okrajom vozovky. 24-ročný občan skončil s viacerými zraneniami v nemocnici.

Lýceum v Jablonke postúpilo v hodnotení najlepších stredných škôl nowosąckého vojvodstva z vlaňajšieho 25. na 18. miesto. Slávnostné vyhlásenie výsledkov sa konalo na Vysokej škole biznisu v Nowom Sączi. Na 1. mieste skončilo (podobne ako vlni), I. lycéum J. Dlugosza v N. Sączi. Poradie škôl ovplyvnilo viaceré kritériá, o.i. ukazovateľ prijatí na bezplatné denné štúdiá, počet laureátov a finalistov predmetových olympiád, autorské programy, počet žiakov v triedach, vynikajúcich študentov a podobne.

Po vyše 30 rokoch sa funkcie predsedu urbára v Pekelníku vzdal Edward Kąś. Na urbárke schôdzi bol preto zvolený nový výbor, revízna komisia a predseda, ktorým sa stal Edward Kapelka. Žiaľ, po týždni nový

predseda odstúpil a tak 5. apríla 1998 na jeho miesto zvolili Pekelníčania Stanisława Klusku.

Ako sme sa dozvedeli, Podvlnčania majú problémy s mládežou, ktorá pod vplyvom alkoholu narušuje nočný klúd, vybíja okná na okolitých domoch, hádže prázne fláše a vyvoláva rôzne šarvátky. Ako si s podobným problémom poradiť, dokázali napríklad usporiadanie diskoték v Dolnej Zubrici, ktorí od 1. februára 1998 v miestnom kultúrnom dome začali organizovať bezalkoholové zábavy.

Na športovo prvý jarný deň privítala v tomto roku školská mládež v Technickom lyceu vo Veľkej Lipnici. V miestnej športovej hale si svoje sily vo volejbale a basketbale zmerali študenti a učitelia. Kým nad sieťou dominovali učitelia (vyhrali 2:0), boj pod vysokými košmi sa skončil prijateľsou remízou 33:33.

V športovej hale vo Veľkej Lipnici sa uskutočnil juniorský futbalový turnaj o Pohár nowosąckého oblastného futbalového zväzu, na ktorom sa zúčastnilo 6 mužstiev: Orava Jablonka, Orkan Raba Wyżna, Glinik Gorlice, Sandecja i Zawada z Nowego Sącza a Limanowia Limanowá. Turnaj vyhrala Sandecja, kým Jablončania skončili na poslednom, šiestom mieste.

Nový dlaždicový chodník v dĺžke 2 km vybudovali v Oravke robotníci z novotarskej firmy PPDM s.a. V obci zároveň pokračujú práce pri oprave miestnej ZŠ (výmena dverí, maľovanie a omietanie), výstavba

školského ihriska a opravy a asfaltovanie ciest. Z gminného rozpočtu v Jablonke určili na tento rok obci 201 200 zlôtých.

Nowosącké vojvodstvo sa v roku 1997 stalo počtom 1246 spáchaných trestných činov tretím najbezpečnejším krajom v celom Poľsku. Neradostný celopoľský priemer je asi dvakrát vyšší (vyše 2500 spáchaných trestných činov).

Príchod jari si už ani nevieme predstaviť napríklad bez návratu stáhovavých vtákov, ktoré k nám každoročne prilietajú z dalekých teplých krajín. Do svojho hniezda na stípe elektrického vedenia v Malej Lipnici sa opäť vrátili bociany (na snímke).

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

SLOVENČINA PRE CUDZINCOV PO NOVOM

Kto z čitateľov týchto riadkov počul, stretol sa alebo po nejaký čas profesionálne vykonával prácu pedagóga, čo pripravuje cudzincov, tvaruje a cizeluje ich jazykovú zručnosť, poznanie vo všeobecnej a špeciálnej časti pre nich nového, cudzieho (teda aj ich naturelu neprirozeného) „sveta“ jazyka, nuž ten sa sústredí, ba možno aj nadchne, alebo aspoň s uznaním prijme informáciu o tom, že sa „boj“ o koncepciu, metodiku i prax v tejto náročnej práci nezastavil.

Práca s cudzincom na prebudení, budovaní a cizelovaní jeho porozumenia a prílňutia k novému jazykovému i kultúrnemu prostrediu má svoje dejiny a nie málo modelov, ako úspešne túto činnosť vykonáť. Má mnoho teoretikov a ešte viac praktikov, vie sa i to, že úspech sa zlatí hodinami náročnej spolupráce s adeptom „cudzích“ jazykových zručností.

Vyším stupňom a teda aj „vyššou“ zodpovednosťou sú začažení tí pedagógovia, ktorí vstupujú do procesu štúdia slovakistiky na zahraničnej univerzite. Slovakistika sa dostala na roveň domácej jazykovej a kultúrnej i odbornej zdatnosti, mala by teda smerovať aj do úrovne výsledkov, ktoré sú porovnatelné s domácimi oblastami spoločenských či technických vied.

Ide o taký post pedagogickej, vzdelávacej a študijnej činnosti, ktorý nekončí pre toho,

kto vstupuje do nového jazykového, kultúrneho a mentálneho prostredia. Školy života sa spoja so školami kníh a práce s konkrétnym textom.

Zdroje a „sila“ textu konkrétneho, pôvodného, umeleckého, odborného, rozvinuté úrovne jazykového materiálu, v ktorom sa texty dostávajú k svojmu čitateľovi, vytvoria nezastupiteľný zdroj zručnosti, kultivovania konkrétnej osobnosti, preto práca s textom sa v koncepcii pedagóga, určite nielen, slovakistky chápeme ako metódou „vhodenia neplavca do vody“. Mobilizácia poznávacích a kultúrnych zdrojov konkrétneho študenta alebo aj laického záujemcu o jazyk, poznanie a kultúrne informácie z tej-ktorej inonárodnej jazykovej oblasti sú späť vďačnými správami o epizóde prvého zdroja.

Naznačujeme tieto možné situácie preto, lebo dr. A. Krčová sa až po mnohých rokoch praktickej pedagogickej, odbornej a napokon lektorskéj práce rozhodla pripraviť svoj projekt preniknutia, zorientovania sa a využívania poznatkov, poznania a zdokonaľovania sa vo všetkom, čo sa spája so slovenčinou.

Slovakistika v Krakove, lebo na Jagielloňskej univerzite pôsobí dr. Krčová a nákladom tejto univerzity publikácia vyšla pre jej študentov slovakistiky, má svoje slávne dejiny a nezameniteľnú prítomnosť, akou vstu-

puje do európskeho slavistického sveta, stačí pripomenúť Z. Niedziela, D. Abrahamowicz, H. Mieczkowska, M. Papierz, H. J. Zareka a i. Krakov a jeho univerzita má svoje výsledky (tradíciu výborných prekladateľov umeleckej literatúry - slovakistov), preto sa - popri inom - medzinárodný zjazd slavistov uskutoční v tomto roku práve na pôde tohto mesta a jeho starobylej univerzity. I na túto počesť rokovania slavistov a s ambíciou osloviť zjazd prostredníctvom zdatného študenta slovakistiky vznikala a aj v budúcnosti bude slúžiť svojmu účelu publikácia *Slovenčina pre poslucháčov slovakistiky*. Spoločne, pedagóg, slovakista, študent a publikácia pracujú na dobrej povesti Jagielloňskej univerzity a jej slovakistiky.

Aby nenastalo nedorozumenie: práca A. Krčovej to nie je skriptum, to nie je učebnica, to nie je pári náhodne sústredených textov, len aby bolo s čím pracovať. A. Krčová vybudovala projekt, v ktorom zosúladila do paralelného „pohybu“ diachronické a synchronické (návyky, informácie, poznatky, súhrny) súbory teoretických a praktických poznatkov, operácií, aj zvláštností, s ktorými sa vo svojej práci bude riadiť študent. Spoločne listujeme v užitočnej a domyslenej knižnej práci na úžitok slovakistiky a slavistiky v zahraničí.

VIERA ŽEMBEROVÁ

Anita Krčová: *Slovenčina pre poslucháčov slovakistiky*. 1. vyd. Krakov, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 1998, 200 s.

MOJE KONTAKTY SO SLOVENSKOM

Som štvrtáčka, to znamená, že sa už štvrtý rok učím slovenský jazyk, poznávam dejiny, kultúru a tradície krajiny našich južných susedov - Slovenskej republiky. Myslím si, že keby som neštudovala na slavistike, nemala by som s týmto štátom toľko kontaktov, a vôbec by som o ním toľko nevedela. Najviac sa o to pričinili exkurzie nášho lektorátu a moje dlhšie pobytu na Slovensku. Teraz, keď som si ich všetky spočítala, vidím, že ich bolo nemálo, hoci toho, čo je dobré, nikdy nie je dosť.

Moje prvé stretnutie so Slovenskom bolo na exkurzii, ktorá nás mala zoznámiť s historiou, tradíciami a prírodnými krásami tohto štátu. Išli sme „cestou kultúrnych pamiatok.“ Videli sme Oravský hrad, múzeum P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne, Martin - kde sme sa dozvedeli o veľkom význame tohto mesta, Modru - rodisko Ľudovíta Štúra, Trnavu a Trenčín. Na túto exkurziu si budem milo spomínať nielen preto, že bola plná atrakcií, ale aj preto, že som sa vtedy „zamilovala“ do Bratislav. Tento výlet bol tiež dôležitou lekciovou z histórie a súčasných reálií, ako aj moju prvu skúšku z jazyka.

Po ročnom štúdiu slovenčiny v Poľsku prišiel očakávaný mesačný letný jazykový kurz na UJOP-e v Bratislave. Tam som sa učila nielen v triedach, ale svoju znalosť slovenčiny som si každodenne „skúšala“ aj medzi ľuďmi - na ulici, v obchodoch i v múzeách. Veľmi dobre som spoznala Bratislavu, so všetkými jej historickými pamiatkami, pozorovala som bežný život Bratislavčanov a zdaľo sa mi, že sa nelíši od života v Poľsku. Bola som tiež na dvoch niekoľkodňových exkurziách po Slovensku a na jazykovom kurze v Košiciach. Všetky tieto cesty boli veľmi užitočné. Celý čas som mala styk s jazykom aj s reáliami života.

Ale raz som zažila čosi výnimočné. Došťala som sa šancu, ktorú ešte nemal žiadnen môj spolužiak. Myslím tým svoju účasť na exkurzii, zorganizovanej Slovenským inštitútom vo Varšave, na ktorú som išla s poľskými novinármi. Bola to odmena za moje prvenstvo v celopolskej prekladateľskej súťaži lektorátov slovenského jazyka. Táto cesta mi ukázala Slovensko z jeho ďalších, pútavých stránok. Hoci som sa za štyri roky štúdia v škole dozvedela

Autorka s veľvyslancem SR M. Servátkom

dost' veľa z histórie, kultúry i súčasnosti Slovenska, to, čo som počas tohto týždňa videla na vlastné oči, sa pre mňa stalo celoživotným nezabudnuteľným zážitkom. Vtedy sa mi tento štát predstavil úplne. Celá krajina od turistický cez ekonomiku až po politiku, všetky jej regióny, najväčšie aglomerácie, veľké investičné

Slovakistky zo Sliezska v Oravskom Podzámku. Foto: A.Pilawska

celky, vtom výstavba vodných diel na rieках Váh a Dunaj, budovanie nových diaľnic, priemyselný vývin časti Východoslovenského kraja, najmä najväčší podnik VSŽ, ktorý výrazne ovplyvňuje ekonomiku štátu a v Banskej Bystrici som sa stretla so zástupcami Slovenskej agentúry pre cestovný ruch, kde som sa veľa

dozvedela o bohatých možnostiach cestovného ruchu na Slovensku. Tieto informácie sa mi hodia dodnes, ved' moji známi sa ma neraz pýtajú, kde možno ísť na Slovensku na zaujímavý výlet, ktoré miesta majú navštíviť, čo je tam zaujímavé a pod.

Na tejto exkurzii som tiež mala neopakovateľnú možnosť stretnúť sa s predstaviteľmi slovenskej vlády. Z bohatých informácií o politike, národnom hospodárstve, školstve a kultúre sa mi vytvoril obraz vnútorenej situácie krajiny.

To všetko som spoznala za týždeň. Viem však, že za iných okolností a sama by som to nezvládla asi nikdy! Keďže som mala celý čas živý kontakt s ľuďmi, obohatila som si zásobu slovenského jazyka hlavne o pojmy z oblasti ekonomiky.

Môj posledný kontakt so Slovenskom bol počas pobytu na štipendiu CEPUS-u v Bratislave. To, čo som tam zažila, si zapamätám navždy. Študovala som na Filozofickej fakulte, na Katedre slovanských filológií Univerzity Komenského. Obohatila som si svoje znalosti zo slovenskej literatúry, zozbierala som si množstvo materiálov pre svoju diplomovú prácu a nadviazala som aj veľa kontaktov so slovenskými študentami.

Bola to naozaj veľká skúška. Nielen jazyková, ale aj životná. Ved' na začiatku som tam nemala známych, nevedela som v podstate nič, sama som si musela, samozrejme po slovensky, vybaviť veľa vecí na úradoch a na

izbe som bývala so Slovinkou, s ktorou sme sa dohovárali spoločnou rečou, t.j. po slovensky. Ťažké to bolo najmä v prvý týždeň, ved' ona bola len začiatočníčkou. Rada som jej pomáhala zvládnuť slovenčinu a tak sme sa obe obohatili nielen jazykovo, ale aj ľudsky. Aj po návrate z Bratislavu si s ňou, a ešte s dvoma dievčatami dopisujem a veľmi často túžim po návrate.

Čo ešte môžem pridať k tomu, čo som o svojich kontaktoch so Slovenskom počas štúdia na slavistiku už napísala?

Závery sú očividné. Každý, hoci aj najkratší výlet na Slovensko, obohacoval moju znalosť slovenčiny a dával mi možnosť osobného spoznania štátu.

V Poľsku som sa veľa naučila na univerzite, na lektorátoch, na hodinách dejín, literatúry a kultúry, ale som si istá, že keby som nemala možnosť chodievať na Slovensko, moje vedomosti o tejto krajine neoverené v praxi by boli len teóriou, jazyk by sa postupne zabúdal a slovenčina by mi nebola zakotvila v srdeci. Zároveň som presvedčená, že bez štúdia na slavistiku by som nemala toľko možnosti spoznať štát nášho južného suseda. A to by bola škoda. Moja profesionálna budúcnosť je predsa ešte predo mnou.

**Text a foto: AGNIESZKA PIŁAWSKA
slovakistka na Sliezskej univerzite
v Katowiciach**

KRÁTKO ZO SPIŠA

V dňoch 18. a 19. marca sa v staroveskom hoteli Cyrián konalo pracovné zasadnutie medzivládnej slovensko-poľskej komisie pre hraničné priechody a dopravu. Rokovaní sa zúčastnili nielen pohraničníci, ale aj ekológovia, cestári, predstavitelia štátnej správy a mestnej samosprávy. Ako sa dozvedáme, cieľom stretnutia bolo prediskutovať niektoré problémy vzájomnej spolupráce, najmä po prinavrátení malého pohraničného styku. Návrhy zo stretnutia by mali neskôr poslúžiť ako podklad pre uzaváranie medzivládnych zmlúv.

Po Rubikovej kocke, céčkach a pod. sa medzi spišskou školskou mládežou objavili nové, tentoraz elektronické vreckové hry - tomagoči. Ich majitelia musia každý deň „nakŕmiť“ elektronické zvieratko, v opačnom prípade uhynie a neskôr ho len veľmi ľahko možno oživiť.

Obyčajne na sv. Jozefa prilietavajú na Spiš bociany zo svojich afrických zimovísk. V tomto roku - pre značný pokles teploty v marci - sa však tito poslovia jari oneskorili takmer o tri týždne. Ako sme sa dozvedeli, návrat bocianov spozorovali v Tribši, Frid-

mane, Nižných Lapšoch a ďalších obciach.

Po veľkom pôstnom období a veľkonočných sviatkoch nastal čas svadieb. 18. apríla v kostole sv. Bartolomeja v Nedeci uzávreli manželský zväzok Jana Kašická z Nedeca a Jozef Soja z Kacvínna. Mladomanželom na novej ceste života prajeme veľa šťastia a samých slnečných dní.

Lapšania pristúpili k výstavbe novej fary, v súvislosti s čím sa miestny farár musel odstať až do podnájmu. Zatiaľ ešte nevedno, ako dlho bude výstavba trvať.

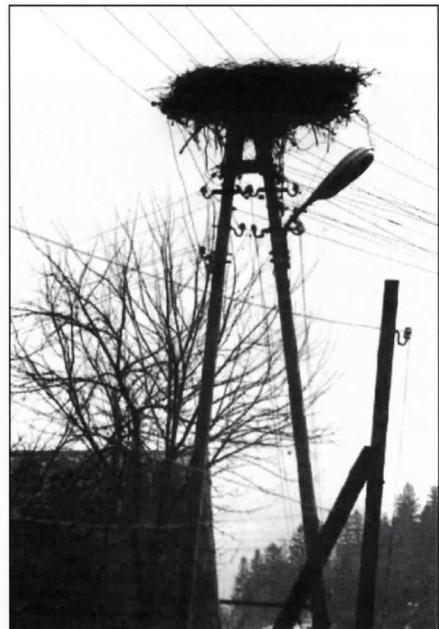
V poslednom čase sme na ceste vedúcej k štátnej hranici v Nedeci pozorovali množstvo zabitých žiab. Na asfaltku ich vylákala nielen teplá vozovka, ale aj májový dážď. Bolo by potrebné pouvažovať o ich ochrane. Ako sme sa dozvedeli, v minulosti, ešte pred výstavbou nedeckej hydroelektrárne, boli tamozjše žaby predmetom lovu. Niektorí Nedečania, ale aj Kacvínčania, ich mali - pre chutné stehienka - vo veľkej oblube.

S príchodom jari ožili aj spišské športové ihriská. 28. marca prvý futbalový zápas o Pohár Podhalia zohrali Kacvínčania s Manio-

wami a prehrali. Kacvínčaní tím si to vynahradili 5. apríla, keď v priateľskom zápase na domácej pôde porazili mladých futbalistov z Rakús na Slovensku.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Lapšanské hniezdo ešte na začiatku apríla bolo prázdne

Ohrávanie májov pred niekol'kymi rokmi v Kacvíne (foto: J.P.)...

... a v slovensko-moravskom pohraničí

MÁJ, MÁJ, MÁJ, ZELENÝ...

Práve sme vstúpili do jedného z najkrajších mesiacov v roku. Lúky sú posiate kobercami pestrofarebných kvetov, zakvitli orgovány a ozýva sa spev vtákov, ktoré si už uvili svoje hniezda. Slávik po večeroch trilkuje zaľúbencom, ktorí obsadili snáď všetky lavičky v parkoch a vo vzduchu cítit čarovné vône. Príroda naplno pulzuje životom, skrátko je tu definitívne jar a máj - najčastejšie nazývaný mesiacom lásky. Čažko by bolo čo len spočítat, kol'ko veršov sa o tomto mesiaci a láske napísalo. Textári pesničiek od nepamäti skloňujú slovo láska v tisícoch odmien a prekrásnu májovú prírodu vynikajúco ospieval najvýznamnejší básnik českého romantizmu Karel Hynek Mácha (1810-1836)

v diele *Máj*:

*Byl pozdní večer, první máj,
večerní máj, byl lásky čas.*

*Hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.*

* * *

*O lásce šepтал tichý mech,
kvetoucí strom lhal lásky žel,
svou lásku slavík růži pěl,
růžinu jevíl vonný vzdech.*

Máj

(z lat. maius), od mena bohyne prírody a matky Zeme Maie. V prvý deň mesiaca sa na jej počest skladali obete. Maia bola v mytológii považovaná za dcéru Fauna, mýtického kráľa Lacia, ktorý svojich poddanych naučil roľníctvu a bol uctievany ako boh polí a lesov.

V češtine sa tento mesiac nazýva *květen*, keďže práve vtedy je príroda v plnom rozkvete. Toto pomenovanie zaviedol v roku 1905 spisovateľ a lingvista Jozef Jungmann. Ľudia narodení v máji sú pod ochranou dvoch mesačných znakov: *Býka* (21. 4. až 20. 5.) a *Bližencov* (21. 5. až 21. 6.).

Hoci sa v máji hovorí najmä o láske, ved' v tomto mesiaci sa uzatvára snáď najviac sobášov, my si povedzme najmä o sviatkoch, ktoré sú s týmto mesiacom úzko zviazané. Snáď najznámejšimi sviatkami začínajúcimi sa leta sú

Turíce,

ktoré pripadajú na siedmu sobotu, nedeľu a pondelok po Veľkej noci a ich pôvod sa odvoduje z ranných etáp vývoja indoeurópskych národov, zaoberajúcich sa hlavne poľnohospodárstvom a chovom dobytka. V čase, keď sa prírodný cyklus delil iba na dve etapy (leto a zimu), boli Turíce sviatkami začiatku nového roka.

Ich staročeský názov *Letnice* vyjadroval časové zaradenie sviatkov, na východnom Slovensku sa zase nazývajú *Rusadlá*, podľa

mladších antických slávností pascha rosarum a na Orave a Spiši ich volajú *želone švjontky* (Zelené sviatky), sviatky sv. Ducha alebo *svätodušné sviatky*. Staroslovenske pomenovanie *Turice* pravdepodobne súviselo s maskou tura, ktorá sa používala v ochranných a obetných obradoch. Sviatky boli spojené so sprievodmi masiek, ľudovou zábavou spojenou so spevom a tancom, hostinami, ale i streľbou, obchádzaním chotára s horiacimi faklami a pod. Hluk a oheň mali totiž z polí a príbytkov vyhnáť démonov, zabráňujúcich vegetačnému rastu a všeobecnej prosperite. Súčasťou sviatkov v dávnej minulosti boli tiež obetné úkony na počest zomretých predkov, od ktorých očakávali pomoc a ochranu. Na hroby sa kládli zelené vetvičky a vajíčka, ako symboly rastu a plodnosti. Neskôr túto symboliku prijalo kresťanstvo a posvätenými vetyčkami sa ochraňoval dom a hospodárstvo. Ochrannú funkciu mali pôvodne aj máje. Na prastarý pôvod sviatkov poukazuje aj zvyk

To nie sú máje, ale výzdoba cesty na Božie Telo v Tribši. Foto. J. P.

voľby turíčnych kráľov, ktorých si spomendzi seba vyberala mládež. Kráľovi patrila svetská moc počas troch dní a celý rok bol vedúcou osobnosťou medzi mládežou. Tento zvyk zanikol v 18. storočí. Pomocou rôznych obradov sa mal tiež zabezpečiť vegetačný rast rastlín, plodnosť a ochrana hospodárstva pred zlymí bytosťami.

Na Orave a Spiši sa dodnes zachoval zvyk vešať nad vchod domu, maštale, sýpkы či stodoly venčeky uvítie z magických bylín, ktoré ľudia chodievali zbierať pred Vojtechom, t.j. pred 23. aprílom. Tzv. májenie príbytkov a hospodárskych budov na gazdovstve malo ochranný význam pred zlymí duchmi, bleskami a malo tiež slúžiť na zapudenie chorôb. Na Orave sa v minulosti zvykli vysoko nad dedinou zapaľovať ohne, ktoré mali podobný význam ako sobotky pred sv. Jánom. Hoci mnohé z týchto ľudových zvykov v súčasnosti už zanikajú, zostalo o.i.

stavanie májov,

na ktoré používajú ihličnaté, zriedkavejšie aj listnaté stromy, t.j. máje. Tieto symboly rozvíjajúceho sa života a jeho neustáleho po-kračovania slúžili aj ako prejav úcty a žičlivosti. Zvyk pochádza z 1. a zač. 2. tisícročia, kedy sa v predvečer filipo-jakubskej noci (z 31. apríla na 1. mája) začalo s upevňovaním rozvinutých vetvičiek i stromov na domy a hospodárske stavby. Dodnes sa upevňujú ozdobené stromčeky na stavby krátko pred ich ukončením. Prejaviť obdarovanej osobe pocut alebo osobné sympatie venovaním májov sa sformovalo až neskôr.

Mladenci na Orave a Spiši stavali najmä smrekovce, čiže máje, neskôr mladé smriečky, olše a v súčasnosti znova smriečky. Už niekoľko dní pred sviatkami zapriahli kone do vozov a išli do hory stínať a zvázať máje. Kmene stromov, neraz vysokých až dvadsať metrov, obielili od kôry a vetvičky nechali len na vrchu. Tie potom dievčatá ozdobili farebnými

stužkami. Máje sa stavajú pred 1. májom alebo na Turice. V minulosti ich umiestňovali obvykle na ústrednom mieste obce, ako spoločný dar všetkým jej obyvateľom. Neskôr ich mladenci stavali aj pred kostolom, domom richtára, školou a podobne. V mestách tradícia stavania májov pomaly ustupuje od konca 18. storočia a v súčasnosti sa stavia máj len na námestí. Na viedku, vtom v oravských a spišských obciach tento pekný zvyk pretrváva dodnes, aj keď už nie v takom rozsahu ako kedysi. Mladenci stavajú máje hlavne pred domami svojich dievčat, a každý sa snaží, aby práve ten jeho máj bol najkrajší. Stavanie májov, to je aj ťažká práca. Strom musí stať rovno ako svieca, preto ho treba priadne zakopat.

Ohrávanie

májov sa koná v druhý turičný sviatok. Mladenci sa schádzajú na konci dediny a odšial idú so spevom a muzikou cez celú obec. Zastavujú sa pred každým domom, kde predtým postavili máje, hrajú a tancujú s dievčaťom, ktoré im potom musí zaplatiť. V sprievode chodieva tiež mládenec prezlečený za Cigána, ktorý robí rôzne veselé kúsky pred každým domom, obšmieta sa okolo tančujúcich, a keď sa mu podarí, snaží sa nejakú vec „ukradnúť.“ Večer si ju potom jej majiteľ musí od mladencov vykúpiť. Tako celý sprievod obchádza celú dedinu a večer sa obvykle koná tanecná zábava pre celú obec.

Zdá sa, že na Orave mnoho pekných zvykov, vtom stavanie májov, zaniká. Mnoho ich však vidieť pred domami miestnych krásavíc na slovenskej strane hranice. Až sa nechce veriť, že by u nás bolo pekných dievčat menej. Miestni mladenci si snáď myslia, že vyjadrenie ľubostného citu dievčaťa postavením mája je už nemoderné. Ohrávanie májov, ktoré ešte dodnes bolo slávnostnou udalosťou pre celú dedinu, tiež pretrváva len v niektorých obciach. K máju sa však dodnes viažu mnohé

Ľudové pranostiky,

ktoré vychádzajú z dlhovekého pozorovania počasia. Svedčia o múdrosti ľudu, úzko zviazaných s prírodou, ktorú museli veľmi dobre poznáť. V tomto mesiaci sa totiž neraz strejdajú teplé dni s chladnejším obdobím, preto máj patrí len k prieomerne teplým mesiacom. O ochladení a dokonca mrazíkoch, ktoré často prichádzajú v druhej dekáde mesiaca, hovorí ľudová pranostika takto: *Pankrác, Servák, Bonifáč (12., 13. a 14. 5.), pália (mrazom) stromy a Žofia (15. 5.) víno vypíja.* Pre poľnohospodárov majú význam aj májové búrky spojené s hojnými zrážkami, lebo v tomto čase si rozvoj a rast rastlín vyžaduje veľké množstvo vlhka. Ľudová pranostika upozorňuje aj na to: *Májové blato je pre hospodárstvo zlato; Suchý marec, mokrý máj, bude žito ako háj; Májový dázď a májová láska dávajú najväčší úžitok alebo Časte zrážky v máji iba dobrotu rokujú.* Spojitosť medzi chladnejším počasím, zrážkami a úrodou vystihujú pranostiky: *Studený máj, v stodole raj; Studený máj, napĺňa stodoly; Chladný máj bez mrazu gazdovi je milý, bude mnoho sena aj radost' v obili alebo Ked' kučka kuká v máji, očakávaj hojnosc' v poli i predpovede: Na Urbana (25. 5.) chvíle aké, vravia, že aj leto také alebo Po Urbanovi svätom už nastane leto.*

Ľudové zvyky a obyčeje tvorili od ne pamäti neoddeliteľnú súčasť všetkých základných etáp zviazaných so životom človeka. Často boli úvodom i zakončením rozličných pracovných úkonov a mali dôležité miesto v jednotlivých obdobiah kalendárneho roka. Sprevádzali človeka prakticky od jeho narodenia až po príchod smrti. Snažme sa preto, aby sa zachovali aj v dnešnej modernej dobe. Nedovoľme im zaniknúť, ved' sú súčasťou pekných tradícií nášho pracovitého ľudu.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

Jeden z oltárov pri ceste

Jurské ohne v Lendaku

JO PESTUM

KOMISÁR MÁ ŠŤASTIE

Komisár Katzbach mal - ako už veľa ráz - problémy. Mŕtvolu už z letiska odviezli, ale musel počkať na pitvu, hoci príčina smrti bola zrejmá na prvý pohľad. A ten chlapík, ktorý unikol z budovy letiska i so šperkami v čiernom kufriku, sa zrejme prepadol do zeme.

„Nechápam toho klenotníka,“ rozčúľoval sa inšpektor Picht. „Keby som ja očakával zásielku šperkov za milión mariek, vyrukoval by som na letisko s rotou vojakov v plnej pol'nej a s pancierovým autom!“

„Rittersporn to zorganizoval dobre. Taký tovar sa dopravuje nenápadne. Mne skôr vrta v hlave čosi iné: kto o tej preprave vedel?“

Ale teraz bol už najvyšší čas, aby komisár Katzbach podal správu riadiťovi düsseldorfskej kriminálky. Nuž naštartoval peugeot a o chvíľu sa hlásil v jeho pracovni.

„Tie kamene majú takmer poetické meno,“ povedal komisár. „Nazývajú sa Sedem slíz púšte. Je to sedem perfektných diamantov vybrúsených do tvaru kvapky a zasadencích do bieleho zlata. Všetky sú spojené tenkou platinnou retiazkou.“

„Odkiaľ to viete, komisár?“ pýtal sa riadiť.

„Ten šperk je vyobrazený v každom poriadnom almanachu. Nie je to klenot, ktorý možno nosiť na obdivovanie.“

„A ako sa k nám vlastne dostal?“

„Klenotník Dietrich Rittersporn dostal od zákazníka príkaz, aby mu kamene obstaral. Bolo všeobecne známe, že majiteľ, barón von Thanne, bankár v Johannesburgu, chce kamene predať. Rittersporn sa poponáhal. Kuriér Thanneovej banky priletel so Sabenou a kamene mal odovzdať v hoteli Park. Ale Rittersporn na neho márne čakal. Keď cestujúci vystúpili, jeden zostal sedieť. Letuška sa ho pokúšala zobjudit, ale márne. Toho už nemohol prebuditi nikto. Cyankáli. Pravdepodobne bolo v poslednom poháriku whisky. Policia - žiaľ, boli tam iba dvaja muži - sa pokúšala budovu uzavrieť. Odrazu vybehol z čakajúceho davu akýsi muž s ciernym kufrikom. Pravdaže ho nechytili. Nápadné na tom je...“

„Katzbach, vy ma napíname...“

„O sto metrov ďalej chlapa videli znova. Dvaja ľudia z Lufthansy. V ruke však už nemali nič. Všimli si, že kríval.“

„Ak vám dobre rozumiem, niekde na tej trati dlhej sto metrov musel ten muž koristiť schovať, áno?“

Komisár prikývol.

„A vy vážne tvrdíte, že vaši muži ten kufrik ešte nenašli?“

Katzbachovi neunikla irónia v hlase šéfa. Na otázku však radšej neodpovedal a počkoval:

„Vrahove doklady boli, pravdaže, falošné.“

Letuška si ho však všimla a teraz sa už kreslí náčrt podľa jej údajov.“

„Ak sa ten zlodej musel rozlúčiť s korišťou, je jasné...“

„Áno, bude sa k nej chcieť zasa dostať.“

Dietrich Rittersporn bol v tvári celý zelený. Sadol si do kresla a zapálil si cigaru.

„Tak vy nechcete povedať meno zákazníka?“

„Nie!“ vyštekol klenotník. „Dost' na tom, čo sa stalo. Je to jednoducho škandál! Viete vy vôbec, pán komisár, aká časť našich daní ide do vrecák polície? Ale páni policajti sa zaoberajú vyberaním pokút za nesprávne parkovanie, takže na vrahov nemajú čas. Škandál! Opakujem, škandál! A vy teraz chcete, aby som do aféry zatiahol svojho zákazníka. Dovoľte, to teda nie. Chod'te radšej vyberať mince z parkovacích hodín!“

„Vy ste sa zbláznili pán Rittersporn,“ zasmial sa Katzbach. Potom poklepal klenotníkovi ukazovákom na prsia. „Nesmiete nás pokladať za idiotov. Alebo sa naozaj domnievate, že mi váš krik imponuje? Väčšina ľudí kričí zo strachu. Ako deti, ktoré si pískajú v pivnici.“

„Strach? tuším ma chcete rozosmiať, komisár!“

„Skôr naopak. Dám vám príležitosť, aby ste sa dohovorili so svojím zákazníkom. Ráno vás navštívim a budem žiadať jeho meno.“

Rittersporn nerozumel Katzbachovmu zlému úsmevu. Keď komisár zavrel dvere, rozpačiteľ vzal do ruky pohár mlieka.

Slečna v zamatových šatách podala v hale komisárovi jeho klobúk.

„Vy ešte nespíte?“ začudoval sa. „Ved' je už po polnoci!“

„Možno bude pán Rittersporn niečo potrebovať. Jedáva veľmi neskoro.“

„Vy ste boli celý deň doma, slečna...“

„Becková. Helga Becková. Neviem, prečo sa to pýtate... Pravdaže som bola celý deň doma, teda tu, tu totiž okrem mňa nie je iný zamestnanec.“

„Je starý mládenec?“

„Áno.“

„Bol niekde v posledných dňoch?“

„A načo to potrebujete...?“ Ale pravdaže vám to poviem. V sobotu a v nedeľu bol preč, vrátil sa v pondelok ráno.“

„Jasné, starý mládenec si môže dovoliť dlhé cesty.“

„Akéže cesty! Bol dakde v Eifele. V kúpeľoch... Na meno si teraz nemôžem spomenúť.“

„V kúpeľoch Neuenahr?“

„Správne. Počkajte, musím vám otvoriť.“

Vietor odvial dažďové mraky a niekoľko hviezd zvedavo žmurkalo na tmavom nebi.

Keď Katzbach prišiel ráno do svojej kancelárie, našiel na stole raport. Identifikačné oddelenie vykonalo dobrú robotu. Vrah a zlodej sa menuje Gašpar Geuke, ktorý je však v istých kruhoch známy pod menom Kengura.

„To sa čuduješ, pravda, že je Kengura opäť na scéne!“ vykřikol inšpektor Picht, keď vpadol do miestnosti.

„Teraz nám neubzirkne,“ zavrčal Katzbach.

„Dal sa strhnúť k vražde a vrahovi nikto neposkytne úkryt. Ty preveriš Rittersporove alibi na včerajší večer a potom si urobíš pekný výlet. Do kúpeľov Neuenahr. Tam bude pekne.“

Komisár už hádam po dvadsiaty raz prechádzal tým stometrovým úsekom, ktorým prebehol Kengura, než sa stratil za parkujúcimi autami. Ten kufrik musel Geuke niekde ukryť, hovoril si pre seba, ved' kríval.

Priblížil sa žltý autobus a keď sa zastavil, vyhrnul sa z neho huf dievčeniec v jasnobeľasých šatách.

„Ošetrovateľky zo Škótska,“ zaškľabil sa vodič. „Pristeňovali na spevácku súťaž v Rýnskom týždni a získali pekné - predposledné miesto.“ Keď to vodič povedal, vytiahol si balíček s desiatou a sadol si na schodík autobusu. Potom ešte dodal: „Celý ten Rýnsky týždeň je asi nezmysel. Nemyslite?“

„Súhlasím s vami,“ povedal Katzbach a pritom si všimol čudesného nadstavbu na streche autobusu. Biely, sotva tridsať centimetrov vysoký hranol obruboval hranu strechy a na ňom boli pestré zástavky. Už zďaleka z neho kričal nápis: „Rýnsky týždeň od 25.5. do 1.6. v Düsseldorfe.“

„Pekný žartík,“ povedal komisár. „Týždeň im trvá trinásť dní.“

A práve v tej chvíli objavil, kam Kengura schoval kufrik s klenotmi. Nad písmanom „ü“ v slove Düsseldorf zbadal čierny roh. Zapískal od údivu a nechcel veriť svojim očiam.

„Boli ste tu včera večer?“ spýtal sa vodič. „Presnejšie, či tu včera stál tento autobus. Tak okolo ôsmej.“

„Nie, ja nie, ale jeden kolega. Tento voz jazdil včera ako linkový medzi pristávacou plochou a letiskom. Ale kam to pozeráte? Moment - tam na streche dačo je!“

„Máte postrech,“ povedal Katzbach a ukázal vodičovi svoj preukaz.

Bolo popoludní a v Katzbachovej kancelárii sa konala situačná porada. „Slzy púšte“ už ležali v sejfe policajného riadiťa. Teraz bolo treba zlapať zlodeja a vraha v jednej osobe.

Slečna Jongová vstúpila s táčou tvarohových chlebíčkov.

„A teraz program na dnešnú noc,“ hovoril Katzbach. „Prázdný kufor putuje stále na streche autobusu. Kengura si iste všimol, akú má voz poznávaciu značku, je predsa profesionál. Myslím, že niekde na trati si nájde miesto, odkiaľ bude vidieť strechy

prechádzajúcich autobusov. Chce kufrík, ale už ho páli zem pod nohami. Aký záver by ste z toho urobili?"

"Že príde po kufrík čo najskôr."

"Správne, hádam už dnes, až autobus príde do depa. Je veľmi pravdepodobné, že sa o to pokúsi ešte v túto noc, ved' pri umývaní autobusu by sa na kufrík prišlo. My tam teda pôjdeme. Akciu povedie inšpektor Mehr. Na mape vám ukáže, ako uzavrieme priestor."

V hale depa bola tma ako vo vreci. Komisárovi chvíľku trvalo, než sa rozhľadel. Bol v uniforme vodiča, na hlave mal čiapku so štítkom.

Trpeľivo čakal, úplne sa uvoľnil a ani sa nepohol. Videl štrbinu dvier. Pätnásť minút po druhej vstúpil Kengura. Katzbach videl, ako sa vo dverách na okamih zatmelo. Nahmatal zbraň a sklonil hlavu, aby štitok čiapky ukryl bledú škvru tváre.

Kengura šiel systematicky od jedného autobusu k druhému a jeho baterka blikala vždy len chvíľku. Keď našiel „svoj“ autobus, priali sa k nemu a pokúšal sa vyjsť na strechu.

PAUL SICK

HROZNÝ OMYL

Hedda sa s bezvýraznou tvárou dívala spozna okna do daždivého a chmúrneho zimného počasia. Všetko na ňu pôsobilo veľmi smutne: holé hnedočierne polia, opfchnuté stromy, vresk čajok, čo lietalí nad morom za obžívou.

Nenávidela vidiek, a najmä v tomto období. Vtedy trávila svoj život iba s Haraldom a jeho neznesiteľnými rozmarimi. Už vedela, že sa nemala zažiť vydat', nenarodila sa ako sedliačka. No čo neurobí človek, keď je v biede?

Na farmu prišla pred šiestimi rokmi. Spociatku bola slúžkou, lenže Harald sa k nej dodnes správa ako k slúžke. Teraz sa už nemohla ani dívať na svojho muža, ako sa vracia domov. Odvtedy, čo nastavil vrše, denne prichádzal domov s rybami a Hedda ich musela očistiť a ukladať do mrazničky. Bola to robota, ktorú nemohla vystať. Ale čo jej ostávalo? Harald jej vždy všetko nariadoval.

- Hedda, dokedy ešte mám čakať! - reval Harald už od dverí. Potom šmaril svoje zablanené gumáky do kúta.

Hedda k nemu poslušne pribehla, vzala mu vrecko s rybami a vyzliekla ho zo ťažkého koženého kabátu.

Harald Meier bol od svojej ženy starší o štyri roky. Vo svojich tridsiatich piatich bol už bohatý. Po smrti rodičov zdedil celý statok, ako aj nedohľadné polia okolo neho. Teraz chcel už len následníka.

* * *

Hedda musela konáť, bol najvyšší čas. Citovo sa už dávnejšie viazala na mladého

Katzbach ani nemukol, tichulinko vstal a opatrné sa približoval k postave.

„Vzdaj sa Kengura!“ povedal zrazu a rozsvietil svoju baterku.

Kengura bol naozaj profesionál. Nevykrikol, neurobil nesprávny pohyb, ani sa neobrátil.

„Tie kamienky sú už u nás, nuž pod? Skoč chrbotom ku mne a dlaňami sa opri o autobus. Chcem stále vidieť tvoje ruky, jasné?“

V momente, keď Katzbach pochopil situáciu, visel jeho život na vlásku. Skôr cítil než počul pohyb za svojím chrbotom. Jeho reflexy boli presné a rýchle. Keď zabublali výstrely z pištole s tlmičom, ležal už na zemi. Rýchlosťou blesku sa pregúľal k odpadovej šachte a spadol do tunela. Ďalšie výstrely. Ale tie už nepatrili jemu. S hrozonym výkrikom sa Kengura vzopäť a jeho prsty siahli do prázdnna. Potom sa zrútil na betónovú dlažbu.

„Stojte, Rittersporn!“ vykrikol Katzbach len čo vylezol z tunela. „Stojte! Zbytočne ste zabijali svojho spoluviníka, to vám nijako nepomôže!“

Až vo dverách narazil Rittersporn na pištoľ strážnika a zdvihol ruky.

agronóma Bernharda Wittha. S Haraldom by sa už bola dávno rozišla, keby Bernhard neboli v takej istej situácii ako ona. Bol chudobný ako kostolná myš, a navyše ešte aj zadlžený.

Nedávno, keď sa zhovárali o svojej bezútešnej budúcnosti, Bernhard prišiel s nápadom.

- K peniazom by si mohla prísť jedine cez jeho mŕtvolu, - povedal rezignované.

- Tak ho odrovnám! - vykázlo Hedde.

- Jakživ by si na to nemala odvahu, - mávol rukou.

* * *

Hedda nasledovala svojho muža až do obývačky. Zvalil sa do zdedeného kresla.

- Dones pivo!

Harald nikdy o nič neprosil, iba rozkazoval. Hedda bez slova odšila. Opatrné vytiahla zásuvku a vybraťa z nej ťažké kladivo. Harald vôbec nezačul, že sa vrátila do izby. Hlavu mal opretú o kreslo. A Hedda nezaváhalo, pripravila sa na zásah a udrela. Dvakrát, trikrát, štyrikrát... akoby sa chcela zbaviť neznesiteľného bremena. Harald Meier sa zrútil.

Hedda na niekoľko sekúnd úplne zmeravala a sťa urieknutá sa dívala na prameň krvi, ktorá sa riňula z manželovej pravej sluchy a stekala na podlahu. Zdalo sa, že zasiahla hlavnú tepnu. Potom rýchlo vybehlá do kuchyne, schmatla kopu utierok a pritláčala ich na ranu. Ale krv vytekala ďalej.

- Sama si neporadím, - mrmlala si Hedda v panike. Bernhard! On jediný je môže pomôcť. Spolu dokážu vyniesť mŕtveho do jeho auta bez toho, aby zanechali krvavé stopy. Nech to vyzerá ako nehoda! Harald predsa vždy jazdil ako šialený, a nikdy nepoužíval bezpečnostný pás.

„Blahoželám,“ povedal šef, „vynikajúca robota.“

Katzbach zavrtel hlavou. „Predovšetkým veľa šťastia. Myslím, že komisár Náhoda by mal dostať rad.“

„Ale vy ste predsa...“

„Ja som mal zabrániť vražde. Kengura mohol žiť. Mal som vedieť, že príde aj Rittersporn, aby sa zmocnil lupu.“

„Odkedy ste vedeli, že Rittersporn je spriahnutý s Kengurom?“

„Tušil som to od začiatku. Čo by Kengura robil s takými kameňmi? Nikde by ich nepredal. A predovšetkým: odkiaľ mohol Kengura vedieť, že kuriér z Johannesburgu priletí aj s kufríkom diamantov?“

„Ale čo motiv? Kde je motiv?“

„Dlhý zavinené kartovaním. Rittersporn hral v kúpeľoch Neuenahr, inšpektor Picht to vyšetril. Veľké dlhy.“

Keď sa za svitania Katzbach ponáhlal domov, rozmýšľal, či by nemal zmeniť zamestnanie. Ale vopred vedel, že to neurobí.

(Domová pokladnica 1979)

Zazvonil telefón, a Hedda ho nechala dozvonit'. Napokon premohla nervozitu a počkojou rukou vytocila Bernhardovo číslo.

Okamžite zdvihol slúchadlo.

- Čo sa deje, moja drahá?

- Už nám nič neprekáža, - povedala mu Hedda. - Harald je mŕtvy. Dodala som si odvahy.

- Božemôj... - zaúpel Bernhard, ale nenechala ho dohovoriť.

- Príď hned! Potrebujem tvoju pomoc. Ponáhľaj sa!

Položila slúchadlo. Na Bernharda sa vždy mohla spoľahnúť. Už niekol'kokrát sa o tom presvedčila.

* * *

Čas sa vliekol mučivo pomaly. Hedda nevedela, prečo sa jej dviaža žalúdok. Či to vyvoláva Haraldov biedny výzor, alebo prameň krvi. Vzchopila sa až po tom, keď si všimla blížiace sa reflektory. Rozbehla sa k dverám a trhnutím ich otvorila. Nebol to Bernhard, ale dvaja policajti v uniformách.

- Viete, kvôli čomu sme k vám prišli? - spýtal sa jeden z nich chladným tónom.

Hedda nebola schopná otvoriť ústa. Stála ako Jóbova žena.

Privrela oči, lebo sa pod ňou začala kolísť podlahu. V tej chvíli bola zúfalá z toho, že ju Bernhard zradil. Nakoniec mechanicky kývla hlavou k obývačke. Pochopila, že prehrala.

- Pred dvoma dňami, - pokračoval policiajt, - sme ho vyzvali, aby prestal klásiť vrše na ryby, zákonom to nedovoľuje, lebo je to trýznenie zvierat, - vysvetľoval.

Hedda jeho posledné slová už nezačula, a nezazrela ani svetlú Bernhardovho auta. Odmlela.

(Express č. 23/90)

ZO ZASADANIA PREDSEDNÍCTVA ÚV SSP

29. marca t.r. sa v Krakove konalo zasadanie predsedníctva Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku, ktoré viedol predseda ÚV prof. Jozef Čongva.

Predsedníctvo sa v prvom rade oboznámilo so správou o činnosti Spolku v minulom roku, ktorú predstavil tajomník ÚV L. Molitoris. Vyplývalo z nej, že SSP usporiadal vlasti niekoľko vydarených kultúrnych podujatí (napr. fašiangy-ostatki v Krempachoch, recitačnú súťaž v Nedeci, deň slovenskej kultúry na Orave a prehliadku dychoviek v Podvuku), z ktorých najvýznamnejšie boli najmä oslavy polstoročia činnosti Spolku Slovákov v Poľsku, usporiadane v Krakove, Novej Belej a Krempachoch, za účasti predsedu slovenského parlamentu I. Gašparoviča a iných významných hostí. V správe sa zároveň zdôrazňovali pozoruhodné výsledky v hospodárskej i vydavateľskej činnosti SSP, v tom najmä spolkovej tlačiarne.

Veľa pozornosti venovalo predsedníctvo problematike našich študentov na slovenských školách, ich rôznym problémom a najmä neopodstatnenému zastaveniu ich štipendijného zabezpečenia Ministerstvom školstva SR, čo všetci účastníci zasadania odsúdili ako akt nepremyslený a prenáhlený, ktorý môže obmedziť záujem našej - a nielen našej - mládeže o štúdiu na Slovensku.

V ďalšej časti zasadania sa členovia predsedníctva pozastavili nad plánom práce Spolku v tomto roku, v rámci ktorého by sa malo uskutočniť o.i. niekoľko stálych, celokrajanských podujatí, v tom recitačná súťaž, deň slovenskej kultúry na Orave, prehliadka dychoviek a oslavy 40. výročia Života, nehovoriac o akciach jednotlivých miestnych skupín na Spiši a Orave. Na investičnom úseku sa bude spieť k dokončeniu výstavby (v hrubom stave) krajanskej klubovne v Kacvíne a pokračovať v zabezpečovaní prostriedkov a v prípravách k začiatu výstavby podobného kultúrneho centra na Orave. Predsedníctvo prehlasovalo tiež rozhodnutie o neprijati red. J. Pivovarčíka do práce v Živote a prerokovalo niekoľko ďalších organizačných otázok.

J.Š.

NA AKÚ PAMIATKU?

Skoro v každej obci na Spiši a Orave môžeme stretnúť zaujímavé pamiatky a rôzne prírodné a iné zvláštnosti. Niektoré z nich sú opradené legendmi. Kto napr. navštívi spišskú obec Kacvín, už zďaleka zbadá na kopčeku zo západnej strany obce osamelú skupinku červených smrekov. Práve teraz sa zazelenili. Nevedno však, prečo rastú na tomto mieste takto osamotene. Na túto otázkú by sme dnes asi ľahko našli jednoznačnú odpoved. Nepamäťajú sa na to ani najstarší Kacvínčania. Pre jedných je to len prírodná zvláštnosť, iní

STRETNUTIE S MINISTERKOU KULTÚRY SR

- *Lepšie je neskoršie, ako nikdy* - povedala v úvode ministerka kultúry a umenia Joanna Wnuk-Nazarová na svojom prvom stretnutí s predstaviteľmi národnostných menšíň, ktoré sa konalo 22. apríla t.r. vo Varšave. Okrem predsedov spolkov a šéfredaktorov národnostných časopisov na stretnutie prišli i členovia predsedníctva Sejmového výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny s predsedom Jacekom Kuroňom, námestníkom ministra vnútra Krzysztofom Laga, riaditeľom Departementu kultúry národnostných menšíň MKaU Jerzy W. Zawisza a predstaviteľmi poľskej tlače. Z nášho spolku sa stretnutia zúčastnili Ľudomír Molitoris a Ján Šternogá.

Po svojom príhovore ministerka zdôraznila význam kultúry národnostných menšíň ako neodlučiteľnej súčasti celonárodnej kultúry. - *Je to nesmierne cenná hodnota, ktorú štát bude nadálej finančne podporovať* - podčiarkla J. Wnuk-Nazarová a oznamila, že dotovanie sa bude nadálej uskutočňovať z prostriedkov Ministerstva kultúry a umenia. O tom, že ministerstvo pokladá otázky menšíň za veľmi dôležité svedčí i skutočnosť, že z doterajšej Kancelárie pre otázky menšíň vyt-

vorilo samostatný Departement kultúry národnostných menšíň, ktorý je podriadený prianom ministerke.

Tohoročné dotácie - ako informoval riaditeľ uvedeného departementu J. W. Zawisza - sa v porovnaní s minulým rokom zvýšili o 11 %. Sú to predovšetkým prostriedky na menšinovú tlač, ktoré tvoria 38 % dotácií, kym zvyšujúcich 38 % je určených na kultúrne podujatia národnostných spolkov.

Počas diskusie sa hovorilo predovšetkým o otázkach d' ďalšieho rozvoja kultúrnej činnosti národnostných menšíň, ale i o problémoch a prekážkach, ktoré túto činnosť brzdia. V súvislosti s tým viacerí účastníci navrhovali o.i. upraviť percentuálny nepomer v dotáciách zvýšením finančnej podpory na kultúrnu činnosť. Inonárodnú kultúru treba totiž širšie zviditelňovať a predstavovať poľskej spoločnosti, čo môže prispieť k lepšiemu vzájomnému spoznaniu a otvoriť cestu vzájomnej znášanlivosti. Na podpore kultúry národnostných menšíň by sa mali podieľať i vojvodské, gminné a mestne úrady a inštitúcie, ktoré však zataiali - ako to diskutujúci podotýkali - vo väčšine prípadov nemajú o to záujem a nezriedka iniciatívy menšíň potláčajú bud' sa im vyhýbajú.

J.Š.

ich spájajú so susedstvom kaplnky Panny Márie Snežnej, kym d' ďalší, čo sa aj mne pozdáva, dávajú vznik tohto „lesika“ do súvisu s tragicou smrťou následníka rakúsko-uhorského trónu Františka Ferdinanda. Ked' sa skupinke stromov lepšie prizrieme zistíme, že rastú akoby v tvare spojených písmen FF. Pri pomeňme, že pred takmer 84 rokmi, 28. júna 1914, bol v Sarajeve spáchaný atentát na následníka habsburského trónu Františka Fer-

dinanda d' Este, s ktorým zahynula aj jeho manželka Sofia Choteková. Osudné výstrely padli z rúk Gavrila Principa, príslušníka teroristickej organizácie Mladej Bosny. Vražda následníka trónu sa stala zámiennou na rozpútanie prvej svetovej vojny. Kacvínčania vraj na pamiatku tejto tragickej udalosti zasadili na kopci červené smreky. Napokon nenadarmo sa v spišskej ľudovej pesničke spieva: *Na jakom pamiotke moje stavajom...*

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

DAR SRDCA

Naša akcia DAR SRDCA naďalej pokračuje. Tentoraz do nej prispleli: Andrej RATAJČÁK zo Sliezska, ktorý na potreby tamnej miestnej skupiny SSP venoval 150 zł, ako aj Anna LENČOWSKÁ z Chyžného - 12 zł. Srdečne ďakujeme.

Ktokolvek by chcel podporiť náš Spolok, môže prispievať na adresu:

Zarząd Główny TSP,
ul. św. Filipa 7/4,
31-150 Kraków,
konto: BDK w Lublinie,
II/O w Krakowie,
nr. 10701193-2017-2221-0100.

VZÁCNA NÁVŠTEVA

Ústredný výbor nášho Spolku v Krakove navštívili 17. apríla t.r. vzácní hostia - predseda Najvyššieho súdu SR Milan Čič spolu s velvyslancom SR vo Varšave Mariánom Servátkom a tajomníčkou velvyslanectva SR Janou Burianovou. Počas rozhovoru s predsedom Spolku Jozefom Čongvom, tajomníkom ÚV SSP Ludomírom Molitorisom a šéfredaktorom Života Jánom Šternogom sa hostia oboznámili so súčasной situáciou slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku, aktuálnou činnosťou Spolku, jeho najdôležitejšími problémami a plánmi do budúcnosti.

Predesa NS SR vyjadril veľkú spokojnosť, že sa mohol stretnúť s predstaviteľmi krajanského hnutia v Poľsku a spozať nás život, prácu, úspechy, ale aj fažkosti, s ktorými sa musíme boriť. Veľmi ho prekvapili najmä problémy našich študentov, v tom medziiným zastavenie štipendií Ministerstvom školstva SR a s tým súvisiace fažkosti zviazané s dlhodobým pobytom našej mládeže na Slovensku, poistením, rôznymi poplatkami a pod. Prislúbil, podobne ako i velvyslanec SR, vec objasnil.

Zľava: J. Burianová, M. Servátka a M. Čič počas privítania v Spolku. Foto: J.Š.

Skoro hodinové stretnutie a rozhovory sa týkali širokej škály krajanskej problematiky. Predsesu NS SR M. Čiča zaujímal totiž všetko, aj výučba slovenčiny na základných školách, slovenské bohoslužby v spišských a oravských kostoloch, problematika rešpektovania práv národnostných menšín v Poľsku, krajanské kulturné dianie, tlačiareň a vydavateľská

činnosť Spolku, časopis Život a jeho 40-ročné jubileum, ba aj sociálne podmienky života našich členov. Pozorne počíval a odpovedal na viaceré otázky, vyjadril uznanie krajanom i Spolku za veľkú životschopnosť a najmä za to, že si napriek nepriaznivým podmienkam dokázali uchovať slovenské národné povedomie.

J.Š.

NAŠI NA FESTIVALE POÉZIE

Slávnostným vyhlásením výsledkov a odovzdávaním cien najlepším recitátorom vyvrcholil v Chynoranoch v okrese Partizánske trojdňový jubilejný piaty ročník Slovenského festivalu poézie - Ponitrie Valentína Beniaka. V kategórii stredoškolskej mládeže zvíťazila Lucia Schrenková z Giraltoviec pred Miroslavou Šantovou zo Svätoplukova a Martinou Oslejovou z Komárna.

Prvý raz v tomto roku sút'ažili na festivale aj zahraniční Slováci, medzi ktorými boli i naše študentky: Kristína Dluhá z Novej Belej a Alžbeta Klukošovská z Krempách (obe študujú na Gymnáziu P.O Hviezdoslava v Kežmarku), ako aj Halina Jamalińska z Nedece (Gymnázium v Spišskej Starej Vsi). Najlepší výkon - ako zdôrazňuje slovenská tlač - podala K. Dluhá z Novej Belej. Gratulujeme. (jp)

HOSTIA V REDAKCII

Milým hostom sa každý rád poteší. Bolo tak aj 20. marca t.r., keď nás v redakcii navštívil redaktor OTF v Nižnej na Orave Juraj Horňák, v sprevode podnikateľa z Tvrdošína Konštantína Baroša. Cieľom ich návštevy bolo o.i.

dozvedieť sa ako žijú a pracujú krajania v Poľsku, videli tiež naše redakčné priestory, sídlo ÚV SSP i krajanskú tlačiareň a dozvedeli sa aj o bližiaco sa 40. výročí vydávania Života, ktoré si pripomenieme 15. júna t.r.

K. Baroš návštevu v Krakove využil aj na rokovanie so zástupcami viacerých firiem,

o.i. EXPRES-Sieprawy, s ktorou bola podpísaná dohoda na dodávku 100 tisíc kľúčov pre slovenského odberateľa, firmu BEZA z Liptovského Mikuláša.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

J. Horňák (sprava) a K. Baroš v redakcii

V SEJME O MENŠINOVEJ TLAČI

Sejmový výbor pre otázky národnostných menšíň a etnických skupín už pár rokov organizuje pravidelné stretnutia venované národnostnej problematike. Posledné sa uskutočnilo 31. marca t.r. a bolo venované rôznym aspektom vydávania a činnosti tlače národnostných menšíň. Viedol ho predsedu sejmového výboru Jacek Kuron a popri poslancoch sa ho o.i. zúčastnili: riaditeľ Oddelenia kultúry národnostných menšíň MKaU Jerzy W. Zawisza, predstaviteľia národnostných spolkov, šéfredaktori menšinových časopisov,

sov, medzi nimi i šéfredaktor Života J. Šternogra, novinári a ďalší.

Ako vyplývalo z úvodnej správy, Ministerstvo kultúry a umenia PR dotuje vo väčšej bud' menšej miere vyše 30 rôznych časopisov národnostných menšíň v Poľsku, v tom aj nás Život. Celkové náklady MKaU na ich vydávanie v tomto roku prekročili 2 milióny 100 tis. zł. Samozrejme vo väčšine prípadov dotácia tvorí iba časť výdavkov spojených s ich vychádzaním, v súvislosti s čím musia viaceré menšinové spolky či vydavateľstvá hľadať

dodatočné zdroje na vydávanie svojich časopisov.

Počas diskusie jednotliví šéfredaktori oboznámili poslancov so svojimi časopismi a poukázali na najväčšie problémy, ktoré im stážajú činnosť. Patrí k nim o.i. potreba dynamickéjšieho rastu finančnej podpory MKaU na vydávanie väčšiny časopisov, vyriešenia otázky ich kolportáže, ktorá je v súčasnosti veľmi nákladná a pod. Účastníci stretnutia sa zhodli v názore, že vydávanie menšinovej tlače je veľmi potrebné, preto ho štát bude nadálej podporovať. Problém je len v tom, aby obdržiavane prostriedky boli racionálne vydávané.

J.S.

PRÍPRAVY NA ŠKOLSKÚ REFORMU VO VELKEJ LIPNICI

Skvalitneniu výchovno-vzdelávacieho procesu v školách sa venuje mimoriadna pozornosť v každom štáte. V minulosti sme boli svedkami už mnohých pokusov (viac alebo menej úspešných) čo najlepšie reformovať školstvo a onedlho nás to (a hlavne žiakov), čaká znova. V Poľsku totiž prebiehajú prípravy na novú školskú reformu. Očakávaný vstup krajiny do európskych štruktúr si o.i. vyžaduje zamyslieť sa aj nad zmenou systému vzdelávania. Poľská vláda a Ministerstvo národného vzdelávania preto rozhodli, že nový vzdelávací systém bude zavedený od 1. septembra 1999.

Po zavedení reformy do praxe by mal do základnej školy žiak chodiť už nie osem, ale len šesť rokov. Potom tri roky stráví v gymnáziu a ďalšie tri v lýceu. Či sa nový školský systém osvedčí? Zatiaľ samozrejme nevedno. Bude treba vyriešiť problém tisícov učiteľov ZŠ, ktorí zrejme prídú o prácu, respektívne sa znova budú musieť rekvifikovať (po koľký raz už?), nehovoriac o príprave vhodných učebníčikov, prie-

storov a podobne. Ako sme sa dozvedeli, už dnes na to myslia vo Veľkej Lipnici. Na jednom z posledných zasadanií gminnej rady jej členovia rozhodli v tejto súvislosti takto: žiaci zo ZŠ č. 2 by sa v budúcom roku prenesli do budovy bývalého kultúrneho strediska, ktoré stavbári dotedy zrekonštrujú, t.j. pripravia šest tried, zborovňu, spoločenskú sálu a odborné kabinety. Svoje miesto si tu nájdú aj členovia folklórneho súboru a divadelného krúžku. Študenti Technického lýcea majú zostať v doterajšej budove ZŠ č. 2, kde by sa okrem nich učili aj noví gymnaziisti (3 triedy). Dúfajme, že sa im ich predsažtia podarí uskutočniť načas, t.j. do prvého zvonenia školského zvončeka 1. septembra 1999.

PETER KOLLÁRIK

CHCETE SI DOPISOVAŤ?

Volám sa Roman Baroš. V tomto roku budem maturovať v Strednej priemyselnej škole v Tvrdošíne. V ďalších štúdiách chcem pokračovať na Vysokej škole v Žiline alebo na Jagelovskej univerzite v Krakove. Prostredníctvom časopisu Život hľadám dievča v mojom veku, ktoré by si chcelo so mnou do-

pisovať. Vo voľnom čase sa venujem fotografovaniu, práci na počítači, mám rád hudbu, šport a som spoluwydavateľom časopisu pre mladých - MOZEK (Mladí Oravy za efektívnu komunikáciu), ktorý vychádza v Informačnom centre mladých v Nižnej na Orave. Ako veľkého fanúšika Internetu ma nájdete aj na adrese: <http://inet.cz/home/struna.html>

Moja adresa:

Roman BAROŠ
Vojtaššákova 584
027 44 TVRDOŠÍN
Slovensko

Starý dom kultúry vo Veľkej Lipnici

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 26. februára 1998 zomrel v Podvuku vo veku 49 rokov krajan

EDUARD LACH

Zosnulý bol poštovým doručovateľom v obci, dlhoročným členom nášho Spolku a čitateľom Života. Odišiel od nás dobrý človek, vzorný krajan, manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Podvuku

Z KALENDÁRA NA MÁJ

Záhradkári

Máj, a v našej chladnejšej oblasti až druhá polovica tohto mesiaca, je hlavným obdobím sejby a sadenia väčšiny zeleniny, nehovoriac o teplomilných druhoch, ktoré musia mať zaistené čo najlepšie tepelné podmienky. Je to totiž mesiac intenzívnej vegetácie, pri ktorej je vysoká spotreba živín a vody. Práve to, ako aj počasie sú základné faktory, ktoré rozhodujú o dobrej či slabšej úrode v našich záhradkách. Vytrvalý dážď alebo stály vietor trvajúci napr. dva týždne v čase kvitnutia výrazne zmenšujú naše nádeje na vysokú úrodu, podobne ako trebárs jedna mrazivá noc, čo - ako všetci vieme - nie je u nás zriedkavosťou.

Ked' teda máme istotu, že už nehrází nebezpečenstvo mrázikov, možno začať na záhonoch s výsevom teplomilnej zeleniny, teda šalátových uhoriek a uhoriek nakladačiek, potom tekvice, fazule, cibuľky sadzačky či cukrovej kukurice. Za tým príde na rad sadenie priesad rajčiakov, papriky, melónov či zeleru, ktoré sme si doposud tovali vo fólioňkoch či pareniskách. Zároveň v tomto období ošetrujeme a jednotime zeleninu, ktorú sme vysiali skôr. Treba to urobiť včas, aby sa od začiatku správne vyvýjala, lebo v hustom poraste sa rastliny vytahujú za svetlom, sú slabé a často potom nevytvárajú konzumnú časť (napr. redkovka). Vzídenú zeleninu zbabuje buriny, okopávame, a keď je sucho, aj zlievame, prípadne prihnojujeme umelými hnojivami. Rajčiaky, najmä ak sú priesady väčšie, sa vysádzajú k oporám a v pazuchách listov hned vyštupuje bočné výhonky. Do záhončekov, kde máme posiaty hrach, zapichujeme oporné prútiky, aby sme zabránili polihaniu, lebo polahnutý hrach nerodí.

Ovocinári

Podobne ako zeleninu, aj ovocné stromy treba chrániť pred mrázikmi. Len čo teplota

klesá na nulu, začíname striekať vodou. Robíme to dovtedy, kým teplota opäť nevystúpi nad nulu, resp. kým sa neroztopí ľad na listoch a kvetoch stromov. Okrem tohto spôsobu, ktorý patrí k najúčinnejším, možno použiť zdymovanie alebo vyhrievanie sadu. V máji ešte vždy možno pokračovať v prevrúblovaní stromov, najmä jadrovín, hlavne „za kôru“. Každý konár krátko pred zavrúblovaním treba opäť skrátiť o ok. 20 cm, lebo býva mierne zvädnutý. Do veľmi hrubých konárov možno vsadiť po obvode až 5 vrúblov. Tým sa urýchli zahojenie rany. Na každý prevrúblovaný konár je dobre priviazať dve tenké paličky, ktoré nad vrúblami zviažeme. Slúžia ako ochrana proti vylomeniu vtákm. Po vypučaní výhonkov z ujatých vrúblov tieto výhonky k nim zláhka priviažeme, aby ich nevylomil vietor.

Ked' novovysadené (na jeseň i na jar) stromčeky nevypučia, treba ich z pôdy vybrať, obnoviť rezne plochy a vložiť do vody. Po 24-hodinovom namáčaní ich opäť vysadíme a zalejeme. Za suchého počasia treba aj stromy zaliavať. Tažisko práce ovocinára v tomto období spočíva najmä v boji proti chorobám a škodcom. Výskyt chorôb je v značnej mieri ovplyvnený počasím. Napr. po dlhotrvajúcich daždoch sa viac štria chrastavitosť a monília, kym suché a teplé dni s rannými hmlami podporujú šírenie mûčnatky. Preto sa už skôr treba zásobiť potrebými prostriedkami.

Chovatelia

Koncom mesiaca, prípadne na začiatku júna, sa skoro vyliahnuté húsatá už hodia na podšklbávanie. Spolu s nimi podšklbávame aj dospelé husi. Predtým treba husiam umožniť niekoľkokrát sa vykúpať, aby mali čisté perie, a nechať ich na čistom štrku či na slame obschnúť. Niekoľko hodín pred podšklbávaním treba husiam znemožniť

prístup ku krmivu, aby sa im vyprázdnilo črevo. Húsatá podšklbávame len perie na bruchu a prsiach, aj to nie dohola. Potom ich aspoň týždeň treba chrániť pred prechladnutím (studený dážď, vietor a pod.) a súčasne výdatnejšie prikrmovať, najmä krmivami s vyšším obsahom dusíkatých látok a tuku. Pri jarnom kŕmení nesmieme zabúdať najmä na zelené krmivá. Práve v máji, ak je teplo a vlhko, veľmi bujne rastie žihľava, ktorá je veľmi hodnotnou krmovinou. Ked' je mladá, obsahuje veľa dusíkatých, ale aj ochranných látok, potrebných práve podšklbanej hydine. Okrem žihľavy môže to byť aj mladá datelina, lucerna, prípadne tráva a pod.

Včelári

V tomto mesiaci musia včelári vynaložiť najviac práce a starostlivosti o včelstvá. Blíži sa hlavná znáška aj v podhorských oblastiach. V horských oblastiach treba podporovať jarný rast včelstiev, aby čo najskôr zmohutneli. Preto pokračujeme v rozšírení plodiska privezením ďalších svetlých plástov a počas znášky zavesovaním medzistienok. Vo včelstvách sa prebúdza pohlavný pud, ktorý si ukájajú stavbou trúdich buniek. Pravidlom má byť, aby každý plodiskový plášť bol vystavaný výlučne len robotníckimi bunkami. Aby však včelstvo mohlo uspokojiť snahu po stavbe trúdich buniek, pridávame mu tzv. stavebný rámkik.

Vo včelstvách je čoraz viac mladých včiel, ktoré sa snažia zamestnávať sa kŕmením plodu. Ked'ž trúd plod skoncuje skoro trikrát takto potravy ako plod robotníčí, jeho kŕmením oddálujeme vznik snahy po rojení. Teda musíme sa starať aj o to, aby vo včelstvách, najmä v uličkách, nedošlo k tiesneniu. Preto im plástami rozširujeme medník, ktorý včely postupne obsadzujú. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si porozprávame o možnostiach využitia na liečebné účely ďalšej rastliny a vlastne kra - ČIERNEJ RÍBEZLE (Lat. *Ribes nigrum* L., pol. porzeczka czarna). Pestuje sa v záhradách ako ovocina. V prírode si volí vlhké stanovišta, rašeliniská, pobrežné kroviská a vlhké lesy do výšky 1000 m n.m.

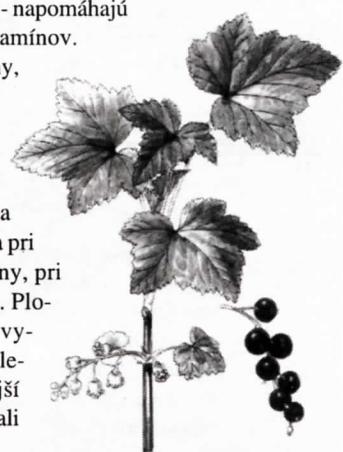
Predmetom zberu sú najmä mladé, svieže a hrdzou nenapadnuté listy. Zber sa robí ručne, jednotlivo a v čase, keď rastlina už odkvitla, ale nemá ešte plody (jún-júl). Suší sa v tenkých vrstvách prirodzeným alebo umelým teplom do 45°C. Okrem toho sa zbierajú plody a to od začínajúcej do úplnej zrelosti. Spracúvajú sa za čerstva, ale možno ich aj sušiť umelým teplom (np. v rúre), nesmú sa však pripáliť. Listy obsahujú najmä silicu, triesloviny, rutín a vitamín C, zase plody vitamíny C, B, cukry, kyselinu citrónovú, pektín a veľa sacharózy.

Listy ríbezle čiernej sa v ľudovom liečiteľstve používajú ako močopudný prostriedok, na potenie, pri chorobách z nachladnutia, proti reumatizmu, pri zápaloch močových ciest a mechúrá, proti hnačkám a pri čiernom kašli detí. Samotne sa uplatňujú len zriedka, tvoria však zložku čajovín s uvedeným zameraním. Napomáhajú látkovú premenu a bývajú

súčasťou jarných bylinných kúr (napr. s rovnakými dielmi listov černice, maliny a brezy; 1-2 lyžičky na 1 šálku záparu. Piť 1-2 šálky ráno a večer. Čerstvé listy sa dávajú aj ako prísady do konzervovanej zeleniny, kapusty a uhoriek).

Podobne sa uplatňujú aj plody - napomáhajú látkovú premenu a sú zdrojom vitamínov.

Spracúvajú sa na sirupy, zaváraniny, pretlaky, ale aj na víno, prípadne na želé. V liečiteľstve sa dávkujú rovnako ako listy. Zápar zo sušených plodov sa uplatňuje ako protizápalový prostriedok a robí sa z neho kloktadlo, ktoré sa používa pri silnom zápale hrdla a ústnej dutiny, pri angíne a podobných ochoreniach. Plody majú močopudný účinok a využívajú sa aj v likérniatve. Je to lekársky a potravinársky najcennejší druh ríbezle a preto by sme si ju mali viac všímať a využívať. (jš)

TABUĽA

V jednej triede bola taká tabuľa, ktorá mala dobrú pamäť. Pamätala si nielen to, ako ju kedydysi dovezli do triedy, ako deti prvýkrát písali po nej kriedou. Celkom dobre si pamätala i to, ako v dávnej dávnosti bola stro-mom, ako vždy na jar pocitila čudný nepokoj a zakrátka nato zakvitla ružovými kvetmi.

„Či je už jar?“ spýtal sa tabuľa jedného dňa, keď žiaci už odišli.

„Čo je to jar?“ zívala ospalivo prvá lavica. Sedával v nej prepadnutý žiak, nuž bola aj ona z toho slabá na rozum.

„Jar, to je táto kytka fialiek,“ riekoval poučne stôl. „Deti ich doniesli z hory.“

„Preto som taká nesvoja,“ povedala ticho tabuľa. „Celkom ako vtedy...“

Ked' deti prišli ráno do školy, až tak oči vyvalili: tabuľa bola celá zakvitnutá ružovkovavými kvetmi.

„Krásna! Utešená!“ volali jedno cez druhé. „Ale ako teraz budeme po nej písat?“

Pani učiteľku dojala odvaha starej tabule a vrávi:

„Viete čo, žiaci? Dnes budeme mať celý deň kreslenie.“

A tak deti odkreslovali tie kvety a

Maľba K. Hosanovej (6. tr.) z Harkabuza. Foto: J. Pivovarcík

tú zakvitnutú tabuľu a cítili, že celý deň je veľmi zvláštny a neobyčajný.

Potom nasledovala sobota s nedelou, a keď žiaci prišli v pondelok ráno do školy, bola už tabuľa čierna. Kvety jej istotne opfchli a pani školníčka ich zamietla.

Deti však na ten jarný deň nikdy nezabudnú.

MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

O STAROM BODRÍKOVI

Mal bača psa Bodríka, ktorý bol už starý, chromý a bezzubý. Bača ho vyhnal a nedal mu žrat'. Miesto neho si vzal na salaš mladého psa.

V noci mladý pes zaliehol do býdu a spal. Za ten čas vlk v tichosti odniesol z košiara ovca. Ráno bača oľutoval, čo spravil s Bodríkom. Zavolal ho nazad na salaš a dobre ho nachoval.

Na druhú noc si vlk zas prišiel po ovci. Ale Bodrik nespal a ovciu mu nedal. Za to ho vlk vyzval na zápas.

Išli teda Bodrik s vlkom zápasíť. Bodrik si zavolal na pomoc sviňu a kocúra, vlk zas medved'a a lišku.

Ked' vlk s kamarátkami prichádzal pod horu, medved' zbadal chromého Bodrika. Chromý Bodrik pokrivkával, nuž medved' si mysel, že zbiera skaly, a naľakal sa. Liška zas zbadala kocúra, ktorý sa idúcky oháňal chvostom.

Zdalo sa jej, že to seká šablou, a tiež sa naľakala. Ked' potom ešte počuli zakrochtať sviňu, medved' od strachu vyliezol na strom a liška sa skryla do tŕnia.

Ako sa Bodrik s kamarátkami blížili k stromu, kocúr vrčal:

„Vrní, vrní, vrní.“

Liška však rozumela:

„V tŕni, v tŕni, v tŕni.“

Strašne sa prelakla a utiekla.

Sviňa zas zakrochkala:

„Hrhrhr.“

Medved' však rozumel, že vraví:

„Hor, hor, hor!“

Od strachu rýchlo zliezol zo stromu a utiekol.

Ked' vlk takto stratil pomocníkov, od strachu sa aj on dal na útek.

Tak starý Bodrik zachránil bačovi ovciu.

DOBRE BOLO KUBOVI

Rezko

J. Slujka, 1881, Zvolen

Dob - re bo - lo Ku - bo - vi, po - kial bol mla -
dí, pre - ska - co - vať dub - ce, hrab - ce, vy - so -
ké kla - dy; len to zle u - ro - bil, že
sa ne - o - že - nil, po - kial bol mla - dý.

Dobre bolo Kubovi,
pokial bol mladý,
preskacovať dubce, hrabce,
vysoké klady;
len to zle urobil,
že sa neoženil,
pokial bol mladý.

Poslal by si, poslal,
pre holbu vína,
akože si pošle,
ked nemá syna;
len to zle urobil...atd.

ŠTEFAN MORAVČÍK

BÁSNIČKA O LASTOVIČKE

Básnička o lastovičke
musí byť útla,
aby sa ľahučko
do hniezda šuchla.

Básnička o lastovičke
musí byť štíhlá,
aby sa ľahučko
k oblohe zdvihla,

stratila sa natešene
ako malá
ihla
v sene.

MILAN FERKO

PIESEŇ

Braček náš, vetríček,
daj nám pár pesničiek.
Mali sme ich všetky,
ulietli nám z kletky.

Vodička, vodienka,
ovlaž nám kolienka.
Nech sme takí hybkí
ako v rieke rybky.

Hora je zelená,
nebo je modré.
A nám je na slnku
tak dobre, dobre.

ČO JE TO?

Lieta z kvietka
na kvietok.
Zhŕňa sladký
majetok.
Ak ho držíš
v hrsti,
zlepia sa ti
prsty.
Čo je to?
(alečV)

Nevarí sa, nepečie sa,
na hostinách veľkých je sa.
(atroT)

Je jedna škola bez strechy. V tej škole plno
lavíc. V každej lavici sedí dieťa s červenou
čiapočkou.
Čo je to?
(imaňšereč s čáloK)

VESELO SO ŽIVOTOM

- Pán doktor, však je náš Karolko veľmi
múdre dieťa.

- Ó, áno, hned' na chodbe zbadal, že som
doktor a vyplazil mi jazyk.

Pet'ko dostane k narodeninám autičko a
hned' sa radostne spýta:

- Odkiaľ ho mám začať rozoberať, ocko?

Režisér prikazuje mladej herečke, aby sa
zavesila na lano.

- A čo keď sa pretrhne, - zdesí sa herečka.

- Jéj, to je skvelý nápad...

- Mamička, prosím ťa, podaj mi lexikón.
Stratil som topánku.

- A načo ti bude lexikón?

- Oco vrvavel, že v ňom najdem všetko.

- Prosím vás, kedy príde vlak z Krakova?
- Každú chvíľku, vidíte, koľajnice sú už
natiahnuté.

- Ktorý cicavec nemá zuby?

- Náš dedko, - odpovedá Ferko.

MALUJTE

S NAMI

Veríme, že ste si rozprávku o statočnom Bodríkovi pozorne prečítali a keď máte doma psíka, určite ho z času na čas aj pohladkáte, ako náš bača odmenil Bodríka. Vašou dnešnou úlohou bude však náš obrázok pekne vymaľovať. Samozrejme môžete to urobiť podľa vlastného uváženia. Tešíme sa na vaše maľby a prajeme vám príjemnú zábavu. Z najkrajších prác aprílovho čísla Života sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Roman Gryboś z Rabky, Martin Lach z Jurgova a Paula Tisončíková z Chyžného.

KOMÉTA ČI STÁLICA?

Túto otázku si odnedávna kladú viacerí športoví novinári a znalci tenisu, keď sa po finálovom víťazstve nad Andre Agassim na turnaji Key Biscayne na prvé miesto v rebríčku ATP, čiže najlepších profesionálnych tenisov sveta, dostał mladý 23-ročný Chilán Marcelo RIOS. Na čelo tabuľky sa vyšvihol ako kométa, rovno z tretieho miesta, a detronizoval doterajšieho tenisového kráľa, Američana Petea Samprasa, ktorý viedol v rebríčku ATP skoro dva roky.

Kým vlastne je Marcelo Rios? Narodil sa 26. decembra 1975 v Santiagu, hlavnom meste Chile, ako syn majiteľa veľkej stavebnej firmy. Keď mal 10 rokov, začal trénovať tenis v elitnom santiagskom klube. Bol nadaný a tak neprekupuje, že už ako žiak základnej školy vyhral zápasy, ba i turnaje so staršími a skúsenejšími juniormi. Keď mal 16 rokov, rozhodol sa prerušiť strednú školu a venovať sa sa výlučne tenisu. Po dlhom nahováraní rodičov sa mu školu, naťastie, podarilo ukončiť.

Jeho tenisový vývoj napredoval veľmi rýchlo. Už v roku 1993, keď mal sotva 17 a pol roka, vybojoval titul juniorského majstra sveta. O rok neskôr sa stal profesionálom a po niekoľkých turnajoch ho v rebríčku ATP klasifikovali na 549. mieste. Jeho otec, ktorý sa medzitým s Marcelovým rozhodnutím venovala tenisu zmieril, mu však postavil jednu podmienku: v prvom roku štartov postup

medzi 300 najlepších tenistov, v druhom roku - do dvojstovky a v treťom roku - do prvej stovky. Marcelo všetky podmienky znamenite splnil. Vyhrával zápasy, nezriedka s lepšími tenistami, a usilovne zbieran body skoro na každom turnaji. Rok 1994 zavŕšil na 107. mieste, rok 1995 - na 25. a rok 1996 - na 11. mieste.

V minulom roku Marcelo Rios trochu spomalil tempo. Štartoval zriedkavejšie, ale rovnako úspešne a z 27 zápasov dokázal vyhrať až 24, vďaka čomu postúpil na tretie miesto. Do prvej desiatky ATP sa dostał rýchlejšie ako spomínaní Sampras alebo Agassi. Je prvým tenistom z Južnej Ameriky, ktorý sa dostał na prvú priečku svetového tenisu. Kedysi, v roku 1975, si druhé miesto vybojoval Argentínčan Guillermo Vilas, ale postúpiť na prvé miesto sa mu nikdy nepodarilo.

Postup Riosa na čelo rebríčka ATP oslavovalo celé Chile. Gratuloval mu dokonca sám prezident tejto krajiny E. Frei, ktorý Marcelov výkon označil za jeden z najväčších úspechov krajiny. Čím je však tento úspech pre samého Riosa, považovaného za *enfant terrible* chilského, ba aj... svetového tenisu? Od roku 1994, keď sa stal profesionálom, sa za ním vleče povest' excentrického a neokresaného divocha. Každý však, kto sledoval na kurtoch jeho hru, videl v ňom budúceho majstra, skrátku veľkú osobnosť' svetového tenisu.

Rios je samotár, neznáša novinárov, čo mu mnohí zazlievajú. Má navyše „podrezaný jazyk“. Svojho času nazval šéfa chilského tenisového zväzu šéfom mafie, čo malo dozvuky na súde. Novinári mu často vyčítajú, že sa veľmi ľahko vzdáva a prestáva bojovať, keď mu zápas „nevychádza“, že príliš často strieďa trénerov a pod. Jeho tenis nie je sice pekný, ale účinný. Hrá živelne a veľmi rýchlo, tvrdovo servuje a smečeje. Je neobyčajne vytrvalý a všetko, celú svoju životosprávu, podriadil jednému cieľu - stať sa najlepším tenistom na svete. A tento cieľ dosiahol.

Dnes ešte nevedno, ako dlho bude žiať Riosova hviezda. Či sa zakrátko, ako kométa, stratí v dohľade, alebo sa stane stálicou na výslni slávy tohto pekného športu. Nuž čože, uvidíme!

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

ARETHA FRANKLINOVÁ

Volajú ju „kráľovnou soulu“, je 15-násobnou laureátkou prestížnej ceny Grammy Awards a už vyše 40 rokov sa teší veľkej popularite znalcov a milovníkov hudby.

Začiatky jej kariéry sa ničím neodlišovali od iných čiernoškých umelcov spievajúcich v štýle gospel. Ako dcéra pastora začínala spievať v kostolnom zbere, kde ju v roku 1956 objavili a umožnili prvé nahrávky hľadači talentov z výrobne platní Columbia. Svoj prvý album však nahrala až po piatich rokoch (1961) a popri náboženských piesňach obsahoval zaujímavé skladby v štýle rhythm and blues. Jej nahrávky však nemali individuálny charakter. Až neskôr si jej veľké vokálne možnosti všimli producenti veľkej výrobne Atlantic, ktorí vyexponovali jej originálny štýl spievania, vyberali jej repertoár a zabezpečovali na nahrávaní účasť najvyni-

kajúcejších amerických hudobníkov, medziiným Erica Claptona. Preto neprekupuje, že sa čoskoro na listiny najväčších hitov dostał celý rad pesničiek Arethy Franklinovej. Spomeňme aspoň niektoré: *Respect*, *People Get Ready*, *Come Back Baby*, *Don't Play That Song* alebo *Money Won't Change You*. Boli medzi nimi aj jej vlastné skladby, napr. *Dr. Feelgood* a *Think*.

Po roku 1974 jej popularita trochu poklesla, ale v roku 1980, keď zahrala vo filme *Blues Brothers*, opäť vzrástla. Veľký ohlas mal jej album *Aretha* z roku 1981, z ktorého dve skladby *United Together* a *Hold On I'm Comin* sa na dlhé mesiace dostali na čelo americkej hitparády. V roku 1984 sa Aretha Franklinová vzdala umelcnej činnosti a venovala sa ošetrovaniu zraneného otca. Na estrádu sa vrátila až po jeho smrti v roku 1990, kedy nadviazala

spoluprácu s novým výrobcom M. Waldeandom. Výsledkom bola zmena štýlu jej spevu, ktorý sa stal živelnejší a - všeobecne povedané - modernejší. Nahrala ďalšie albumy, z ktorých posledný má názov *A Rose Is Still A Rose*. Spolu s cenami Grammy si získala všeobecné uznanie. Práve ona v r. 1993 spievala na slávnostnej inaugurácii prezidenta Billa Clintona. Je prvou umelkyniou umiestnenou v Panteóne slávy Rock & Rolla. (jš)

JEDNODUCHÉ AKO NOHAVICE

Odkedy v 40. rokoch prestali byť vrtochom voľných či dokonca výstredných žien buď prejavom extravagancie, a dostali sa do skriň obyčajných, priemerných žien, ľažko si bez nich môžeme predstaviť život. Praktické a pohodlné, hodia sa pre každú ženu nezávisle od veku. Nosíme ich v každom ročnom období a pri každej príležitosti - do práce, divadla či kina, na prechádzky a rôzne spoločenské stretnutia, na návštevy, kratšie a dlhšie cesty, ba i zábavy. Široké, buď úzke, kratšie alebo dlhšie, svetlé či tmavšie, jedno- či dokonca viacfarebné, nosené v komplete so sakom alebo s inými súčasťami odevu, sú vždy módne a pôsobia osviežujúco, mladistvo. Hodia sa v podstate k všetkému. Ponúkame niekoľko modelov. (js)

ODPORNOŚĆ SWIŃ NA CHOROBY

Czy zawsze te same przyczyny wywołują choroby u wszystkich sztuk, czy nie? Napewno nie. Istnieje choroba prosiąt, tak zwana grypa, która objawia się kaszlem, wychudzeniem i dużą śmiertelnością. Zapadają na nią prosięta trzymane w murowanych, zimnych i mokrych chlewach oraz zwierzęta nieodpowiednio żywione. Jest to choroba wywołana przez zarazek, ale prosięta dobrze utrzymane lepiej bronią się przed tym schorzeniem, lub łatwiej je znoszą. Z tego widać, że nawet przy chorobach zakaźnych dużą rolę odgrywają warunki, w jakich świnia jest chowana. Organizm świń, podobnie jak innych zwierząt, bronii się przed zakażeniem lub odrabia powstałe szkody. Wiadomo, że u wielu świń zdrowych można znaleźć w gardle na migdałkach bakterie, które wywołują rózycę. Organizm świń sam bronii się przed nimi i świnia ta może nigdy nie zachorować na rózycę. Ale gdy przewoziemy świnie na dalszą odległość podczas upałów, wtedy u osłabionej świnie choroba ta może się rozwinić.

Często również zapadają świnie na rózycę wtedy, gdy w czasie upałów przebywają w dusznych chlewach. Dzieje się tak dlatego, że organizm świń wymęczoną upałem i przewozem nie może bronić się przed zarazkami, które rozwijają się i powodują chorobę.

Podobnie jest z ranami. Rana nie zabrudzona u zwierzęcia zdrowego, dobrze odżywionego, dużo wcześniej goi się niż u zwierzęcia zaniedbanego, które zanieczyszcza ranę nawozem. U takich zwierząt może nastąpić zakażenie i nawet śmierć. Mała ilość zarazków, która nie może wywołać zakażenia, lub też zarazki zabite, a więc takie, które utraciły zdolność wywoływanego choroby, wprowadzone do organizmu powodują powstawanie ciał obronnych przeciw chorobie wywołanej przez te zarazki. Występuje wtedy tak zwana odporność zwierzęcia na choroby. Dla wywołania odporności stosuje się surowicę i szczepionki. Dlatego np. świń chorej na rózycę wstrzykujemy przeciwróżycową surowicę odpornościową, która wzmacnia zdolność organizmu do walki z zarazkami rózycy. W organizmie świń znajdują się narządy (np. wątroba), dzięki którym trucizny stają się nieszkodliwe. Niewielkie dawki trucizn zwykle nie wywołują chorób, zmniejszają jednak odporność zwierzęcia. Karmienie świń lubinem gorzkim powoduje, że osłabiona trucizna znajdująca się w lubinie gorzkim wątro-

ba nie może dostatecznie bronić się przed zatruciem, toteż nawet lekka niestrawność może spowodować śmierć zwierzęcia. Przeciwne - odpowiednie karmienie ułatwia zwalczanie szkodliwych wpływów.

Młode prosięta przychodzące na świat są wrażliwe na wszelkie choroby zakaźne, gdyż krew ich nie jest odporna na zarazki. Dopiero ssąc siarę matki, prosię nabiera odporności. Dlatego w tym okresie musimy otoczyć prosięta szczególnie troskliwą opieką, dbać o prawidłowe ich karmienie i czystość wymienia matki. Sztuki chore, słabe, źle zbudowane nie dadzą w przyszłości dobrego potomstwa. Sztuki wrażliwe często mają również wrażliwe potomstwo. Należy jednak pamiętać, że zwiększyć odporność potomstwa możemy także przez wychów prowadzoną w odpowiednich warunkach. Tak więc widzimy, jak dla zapobiegania chorobom ważne jest prawidłowe i wzorowe utrzymanie zwierząt i staranne ich pielęgnowanie, czyli higiena wychowu. Od przestrzegania higieny zależy nie tylko odporność zwierząt na choroby, ale i duża wydajność hodowli.

CHOROBA CIESZYŃSKA ŚWIŃ

Na tę chorobę zapadają świnie w różnym wieku, lecz najczęściej sztuki młode.

**ZUZKA
VARÍ**

ČO NA OBED?

RYBIE FILÉ SO SYROM. 4 porcje rybiego filé, rastlinné maslo, 1 velká cibule, 200 g postrúhaného syra, 1 vajce, 3 lyžice kyslej smotany, sol.

Jenskú misu vymastíme maslom a vystelieme cibuľou pokrájanou na hrubšie kolieska. Filé natrieme soľou (môžeme použiť aj grilovacie koreniny), položíme na cibuľu, nasypeme syr a zalejeme vajcom rozšľahaňím v kyslej smotane. Zakryté pečieme v rúre dozlatista. Podávame so zemiakovou kašou alebo s hranolkami.

REZNE V SYROVOM CESTÍČKU. 500 g chudého bravčového mäsa, 100 g strúhaného tvrdého syra, 3 vajcia, 3 lyžice polohrubej múky, vegeta, soľ, mleté čierne koreniny, olej na vyprážanie.

Mäso pokrájame na rezne, vyklepeme, posolíme a okoreníme. Vo vhodnej nádobeobre vyšľaháme vajčka, pridáme syr, múku, trošku vegety, dobre vymiešame a do tohto cestíčka postupne namáčame rezne. Vyprážame na horúcim oleji dozlatista. Podávame so zemiakmi a rôznymi zeleninovými šalátmi.

TELACÍ PERKELT. 400 g telacieho mäsa z pliecka, 40 g masti, 100 g cibule, 20 g hladkej múky, červená paprika, rasca, voda, sol.

Pokrájanú cibuľu zapeníme na tuku, pridáme mäso pokrájané na kocky, červenú papriku, soľ, rascu. Popražíme, trochu polejeme vodou a dusíme. Po udusení zaprášíme múkou a ešte povaríme. Podávame s haluškami, ryžou alebo tarhoňou a s uhorkou.

FLORENTSKÁ FAZULKOVÁ POLIEVKA. 400 g zelenej fazuľky, 100 g červenej kapusty, 2 cibule, 1 pór, zelerová vŕňat, 1 l mäsového vývaru, 1 strúčik cesnaku, tymian, 1 lyžica oleja, mleté čierne koreniny, 5 lyžíc rajčiakového pretlaku, sol.

Zelenú fazuľku a červenú kapustu umyjeme, pokrájame na malé kúsky a zalejeme mäsovým vývarom. Pridáme tymian, osolíme, okoreníme, primiešame olej, pretláčený strúčik cesnaku a rajčiakový pretlak. Polievku uvaríme a posypeme posekanou zelerovou vŕňatou. Podávame s celozrnovým chlebom alebo s pečivom.

ŠALÁTY

CESTOVINOVÝ ŠALÁT S KURACÍM MÄSOM. 400 g cestovín (rezance, makarónové kolienka, skrutky a pod.), 250 g kuracieho mäsa, 150 g tvrdého syra, 1 väčšia

cibuľa, uhorka, paradajka, jablko, 4-5 redkoviek, 3-4 strúčiky cesnaku, olej, horčica, soľ, koreniny, práškový cukor, majolka.

Uvarené cestoviny necháme odkvapkať a dáme do väčšej misy. Pridáme na kocky pokrájané kuracie mäso (môže byť šunka alebo diéttna saláma), jablko, syr, uhorku, paradajku, redkovky, prípadne papriku a roztočený cesnak. Všetko pokvapkáme olejom, pridáme lyžičku horčice, soľ, kopcovitú lyžičku práškového cukru, koreniny a nakopec majolky. Všetko dobre premiešame a necháme niekoľko hodín počasť. Podávame ako predjedlo bud ľahkú večeru.

MÚČNIKY

NEPEČENÁ KOKOSOVÁ ROLÁDA. 500 g detských keksov, 100 g práškového cukru, 30 g kakaa, 2 lyžice rumu, 3 až 5 lyžíc uvarenej čiernej kávy, vanilkový cukor.

Plnka: 150 g masla, 100 g práškového cukru, 100 g medu, 50 g kokosovej múčky.

Keksy zomelieme, pridáme cukor, kaka a rum. Hmotu zmiesime s čiernou kávou, potom rozdělme na dve časti a vyvaříme do tvaru obdĺžnika na pocukrovanej doske.

Maslo, práškový cukor, med, kokosovú múčku a vanilkový cukor spolu vymiešame až do peny a touto plnkou natrieme vyvařívané cesto. Obe roľady opatrne skrútíme a necháme v chlade stuhnut. Povrch pole-

Świnie zarażają się karmą od świń chorych albo przez odpadki kuchenne. Ludzie też mogą przenosić zarazki na ubranie. Chorobą dotknięty jest przede wszystkim system nerwowy zwierzęcia. Są trzy postacie choroby:

1/ Postać ostra. Świnie są osiąane, czasem niespokojne, osłabione, mają zaparcia a czasem wymioty. Czasem także występują skurcze. Świnie podrywają się i uderzają o przegrody. Może dojść do porażenia kończyn. Śmierć następuje po 2 - 4 dniach. Zdarzają się wypadki wyzdrowienia, ale nieraz choroba rozwija się tak szybko, że śmierć następuje po kilku godzinach.

2/ Postać podostra.

3/ Postać przewlekła. Choroba trwa dłużej, bo 6-8 dni, podniecenie może ustąpić i następuje wyleczenie albo też choroba przewlekla się i trwa tygodnie a nawet miesiąc. Część zwierząt ginie a część może wyzdrowieć. Choroba cieszyńska podlega ustawie o zwalczaniu chorób zaraźliwych. Niezwłocznie po zauważeniu u świń objawów wzbudzających podejrzenie o chorobę cieszyńską, należy fakt ten zgłosić do gminy. Świnie chore i podejrzane o tę chorobę należą odosobnić.

HENRYK MĄCZKA

jeme kakaovou polevou a ozdobíme (napr. kornútkovou technikou).

DVOJFAREBNÉ OSIE HNIEZDA. 300 g hladkej múky, 150 g margarínu, 100 g práškového cukru, 1 žltok, 10 g kakaa, prášok do pečiva.

Do preosiatej múky rozdrobíme tuk, pridáme cukor, na koniec noža prášku do pečiva, žltok a spracujeme na cesto. Do polovice cesta zamiesíme kakao. Obidve cestá rozmalkáme asi na hrúbku 1/2 cm, položíme na seba, stočíme do valčeka, z ktorého odkrajujeme 1 cm hrubé kolieska (cesto nesmie byť pomúčené). Kolieska pokladieme na suchý plech a v stredne teplej rúre upečieme.

MLADÝM GAZDINÁM

- Hlávkový šalát nezvádne, ak ho dáme odrezanou plochou do płytkej nádoby s vodou.
- Keď chceme, aby sa na mlieku neutvorila kožka, pri preváraní ho miešame a potom prikryjeme.
- Pokrmy po priliatí záprážky varíme od kryté, aby tuk nevykypel.
- Bielky ušľaháme natuho s príďavkom soli alebo citrónovej šťavy.
- Palacinkové cesto sa pripalauje vtedy, keď je veľmi sladké.
- Cestá sa ľahšie vyvalkajú, keď ich zarobíme vlažnou tekutinou.

PRAWNIK

ZASIŁEK

Zasiłek wyrównawczy może otrzymać pracownik, którego wynagrodzenie uległo obniżeniu z powodu np. rehabilitacji zawodowej (przyuczenia do określonej pracy) lub zmiany pracy z powodu nosicielstwa zarazków choroby zakaźnej. W pierwszym wypadku przysługuje on nie dłużej niż przez 24 miesiące, zaś w drugim - nie dłużej niż 3 miesiące. O potrzebie rehabilitacji orzeka placówka przemysłowej służby zdrowia lub komisja lekarska do spraw inwalidztwa i zatrudnienia. W przypadku nosicielstwa zasiłek wypłacany jest na podstawie orzeczenia właściwego inspektora sanitarnego.

UNIEWAŻNIĆ MAŁŻEŃSTWO

Małżeństwo może zostać rozwiązane przez rozwód lub też w drodze tzw. unieważnienia. O unieważnieniu małżeństwa orzeka sąd wojewódzki. Pozew może wniesić każdy z małżonków, prokurator, a także inna osoba, która w uzyskaniu takiego orzeczenia sądu ma swój interes prawny. Można domagać się unieważnienia małżeństwa np. zawartego bez zezwolenia sądu opiekunickiego: przez mężczyznę, który nie ukończył 21 lat, lub przez kobietę, która nie ukończyła 18 lat, bądź wprawdzie za zezwoleniem sądu, lecz przez mężczyznę, który nie ukończył 18 lat lub kobietę poniżej 16 roku życia. Ślub unieważnia się też z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, bigamii lub pokrewieństwa (także po przysposobieniu) jednego z małżonków.

URLOP PROPORCJONALNY

Jeżeli w ciągu roku zmieniamy pracę, rozpoczynamy nową lub przestajemy pracować, wówczas otrzymujemy tzw. urlop proporcjonalny. Na przykład gdy w zakładzie A pracowaliśmy od 1 stycznia do końca maja, a w zakładzie B pozostała część roku, to w pierwszym zakładzie nabywamy prawo do 5/12 urlopu, zaś w drugim - do 7/12. Gdy w zakładzie A nie wykorzystaliśmy urlop, wówczas po zakończeniu pracy możemy domagać się wyplacenia ekwiwalentu za ten okres. Nowy zakład nie ma obowiązku udzielania, w danym roku kalendarzowym, dłuższego urlopu niż to wynika z owej zasady proporcjonalności. Mogą być odstępstwa, ale łączna ilość wykorzystanego urlopu, w zakładzie A i B, powinna być zgodna z kodkiem pracy.

WYROK ZAOCZNY

Gdy przeciwko nam toczy się w sądzie sprawa, na którą nie mogliśmy się stawić, bo np. byliśmy chorzy lub nie otrzymaliśmy

zawiadomienia o terminie rozprawy, a sąd mimo to zakończył sprawę i wydał wyrok, wtedy będzie to tzw. wyrok zaoczny. Możemy się od niego odwołać w sądzie, w którym został on wydany, w ciągu 7 dni od doręczenia go nam. Jednak w takim wypadku nie wnosimy rewizji, lecz jedynie sprzeciw. W sprzeciwie musimy podać, dlaczego nie stawiliśmy się na rozprawę, także umieścić w nim zarzuty i fakty, które wysuwamy przeciw żądaniom w pozwie.

NA SZUKANIE PRACY

Jeżeli otrzymaliśmy wypowiedzenie z pracy lub sami chcemy zwolnić się, wówczas przysługuje nam zwolnienie na poszukiwanie pracy (z prawem do wynagrodzenia). Nie ma żadnego znaczenia fakt, kto dokonał wypowiedzenia, ani też z jakiego powodu to zrobił (nawet, gdy źle pracowaliśmy). Wymiar tego zwolnienia zależy od długości okresu wypowiedzenia: przy miesięcznym - przysługuje nam zwolnienie w wymiarze 2 dni roboczych, zaś przy wypowiedzeniu trzymiesięcznym - 3 dni. W pewnych wypadkach (likwidacja, upadłość zakładu) trzymiesięczny okres wypowiedzenia może zostać skrócony, ale pracownik zachowa prawo do 3 dni roboczych zwolnienia. Abytrzymać zwolnienie, trzeba złożyć wniosek i ustalić z pracodawcą termin.

WYDZIEDZICZENIE

Jeżeli nie chcemy, by dziedziczył po nas małżonek, dziecko (czyli ci, którzy dziedziczą z ustawy), powinniśmy spisać testament, w którym ustanawiamy innego spadkobiercę, a tego wydziedziczymy. Wydziedziczenie oznacza nie tylko pozbawienie prawa do spadku, lecz również zachowku, czyli części majątku przysługującej nawet wbrew woli spisującego testamenc. Nie wystarczy jednak pominąć tej osobę; trzeba także podać istotne tego powody, np. zdrady męża, czy małżonki. Jeżeli jednak przed śmiercią przebaczymy wydziedziczonemu spadkobiercy, nie możemy pozbawić go zachowku.

KUPUJEMY NIERUCHOMOŚĆ

Gdy kupujemy dom, mieszkanie, działkę, lub inną nieruchomość, musimy zawrzeć umowę kupna-sprzedaży w formie aktu notarialnego. Każda inna umowa (pisemna czy ustna) nie będzie ważna, nie staniemy się właścicielami, mimo że zapłaciliśmy pieniądze. Nie będziemy też mogli wpisać się, jako właściciele, do ksiąg wieczystej, założonej dla tej nieruchomości. Jeżeli umowa nie została sporządzona przez notariusza, to w dalszym ciągu nieruchomość należeć będzie do poprzedniego właściciela, a nam przysługiwać będzie jedynie roszczenie o zwrot zapłaconej kwoty. Musimy liczyć się z tym, że poprzedni właściciel może domagać się zwrotu sprzedanej w sposób nieformalny nieruchomości, ale wtedy, gdy wróci zapłaconą przez nas sumę. (js)

HVIEZDY O NÁS

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Zdá sa, že v tvojom citovom živote nastáva isté oživenie. Snaž sa pozrieť na partnera tak, akoby si ho videl po prvý raz v živote a všímať si jeho dobré stránky. Stačí milé slovo z tvojej strany a všetko sa môže zmeniť. V práci ťa čaká ľažká úloha, ale podarí sa ti ju splniť k spokojnosti predstavených. Nezabúdaj na staré úcty.

RAK (22.6.-22.7.)

Drž sa zásady, že najprv treba veci preskúmať a zistiť ich podstatu až potom konáť. Prichádza čas na splnenie starých plánov, ale nepreháňaj a zmierň tempo. Nemôže sa to uskutočňovať na úkor tvojho zdravia a nervového napäťia. Klebety ti trochu pokazili pokoj v rodine. Never všetkému, kým sa nepresvedčíš na vlastné oči.

LEV (23.7.-23.8.)

Onedlho sa objasní istý problém, ktorý ťa už oddávna trápi. Vysvitne, že si správne uvažoval. Napätie sa uvoľní a konečne sa budeš môcť plne venovať práci, ale aj svojej rodine, ktorá to od teba už oddávna čaká. Príjemnou zmenu bude istá významná rodinná udalosť spojená s veľkým rodinným stretnutím.

PANNA (24.8.-23.9.)

Nemôžeš stále ustupovať. Nadišiel čas, aby si konečne prejavil svoj názor, a to rozhodne. Aj ty môžeš raz buchnúť päťou o stôl. Môžeš ti to len pomôcť. To však nestačí, vlastným konaním musíš dokázať, že máš pravdu a že tvoje riešenie je najlepšie. Nie si sám, podporu môžeš očakávať v najbližšej rodine.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Hovorí sa, že človek sa učí na chybách. Sám si si na vine, najprv si všetko odkladal, a teraz - či sa ti to páči alebo nie - musíš čakať. Nestrájac však trpežlivosť, každý niekedy urobí chybu a potom musí znášať jej následky. Na druhej strane je to aj dobre, lebo budeš mať viac času pre seba, na premyslenie niektorých pochybností. Tvojim nervom by sa zislo trochu športu a aktívneho odpočinku.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Na začiatku krátka rada: z ničoho a z nikoho si nerob ľažkú hlavu. Nemá to zmysel. Snaž sa čo najplňšie využívať čaro jari, ako aj priateľ osôb iného pohlavia. Po dlhšom období nervového vypäťia a namáhavej práce bude taká krátka a prijemná prestávka v tvojom živote nielen milá, ale aj užitočná. Osvieži si mysel' a naberieš nových sôl a elánu do ďalšej práce.

STRELEČ (23.11.-21.12.)

Všetko nasvedčuje tomu, že ťa čaká veľmi náročné obdobie, nielen keď ide o tvoj čas, energiu a prácu, ale aj o vrecko. Keď chceš dobre obstáť, musíš sa všetkým otázkam, ktoré sa pred tebou nahromadili, naozaj plne venovať. Napokon prinesie ti to nielen uznanie, ale aj značný peňažný príjem. Ved' naozaj potrebujete peniaze, keď chceš uskutočniť všetky svoje plánované zámery.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Práca ti ide pekne od ruky, ale ne-musíš sa tým príliš vystatovať. Nikto totiž nie je nanahraditeľný, a po druhé, bez pomoci spolupracovníkov by si neurobil ani polovicu z toho, čo sa ti podarilo. Podákováním a uznaním za spoluprácu by si získal veľa sympatie. Zdá sa, že by si vôbec mal viac všímať svoje okolie, no a odpísat' na listy, ktoré už oddávna čakajú na odpoved'.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Máš za sebou úspešné obdobie a môžeš si blahoželať, že si správne odhadol svoje možnosti, vývin udalostí, ba prehliadol si aj svojho odporec. Nezaspi však na vavrínach, lebo stačí jeden chybný krok a všetko sa môže obrátiť v tvoj neprospech a spôsobiť komplikácie. Preto vyzerá na to, že to bude mesiac plný napäťia a horúčkovnej cinnosti. Všetko však závisí len a len od teba.

RYBY (19.2.-20.3.)

Zbožňuješ neočakávané zvraty situácie a prekvapenia. Šetri si však nervy, nielen svoje, ale aj rodiny a spolupracovníkov, aby sa všetko neobrátilo proti tebe. Si typický dobyvateľ. Zdá sa, že by ti prospelo, keby si občas stál stranou a pozoroval, ako sa chovajú iní. Na teba príde rad neskôr. Svoju nadbytočnú energiu využi na vybavenie oddávna odkladaných záležitostí.

BARAN (21.3.-20.4.)

Už dlhší čas - dalo by sa povedať - nie si vo svojej koži. Predovšetkým prestaň žiadat' od partnera nemožné a zbab sa čo najskôr svojej zlej nálady. Ved' trochu srdca a prívetivosti nič nestojí, ba môže urobiť veľa dobrého. Najlepšie by bolo vybrať sa s partnerom na krátku dovolenku, alebo aspoň na dlhší víkend, čo by strhaným nervom veľmi pomohlo.

BÝK (21.4.-20.5.)

Už oddávna si robíš veľké plány na najbližšie roky. Nezabudni však reálne oceniť celkovú situáciu a najmä svoje možnosti. Nepokladaj sny za skutočnosť, lebo prebudenie môže byť potom veľmi brutálne. Nemá zmysel tŕciť hlavou o stenu. Oveľa viac môžeš dosiahnuť pomaly krokm a väčšou dôslednosťou. To samozrejme neznamená, aby si sa vzdával všetkým cieľom, bud' však trpežlivý a stoj pevne na zemi. (jš)

NÁŠ TEST

Ako si počíname s ľažkostami?

1. Stojíte v rade v banke. Zrazu muž pred vami namieri pištol' na pokladníka a zvolá: Ruky hore! Čo urobíte?
a/ Počkáte, čo bude ďalej - 1; b/ Začnete volať o pomoc - 2; c/ Vrhniete sa na útočníka - 3.
2. Čo urobíte, keď sa v noci zobudíte a na paplone uvidíte pavúka?
a/ Schováte hlavu pod vankúš - 1; b/ Zobudíte celú rodinu - 2; c/ Zabijete ho a spíte ďalej - 3.
3. V kine vypukol požiar. Čo urobíte?
a/ Potichu sa vytratíte z kina - 1; b/ Začnete kričať: Horí! - 2; c/ Upozorníte personál, aby nevznikla panika - 3.
4. Vyberiete sa novým autom na výlet a hned' za mestom vám praskne pneumatika...

a/ Zastavíte prvé auto a požiadate o pomoc - 1; b/ Zavoláte do opravovne - 2; c/ Koleso si sami vymeníte - 3.

5. Nastúpíte do vlaku a zistíte, že ste si zabudli kúpiť lístok. Čo urobíte?

a/ Vystúpíte na prvej zastávke - 1; b/ Kúpite lístok u sprievodcu - 2; c/ Keďže nemáte dosť peňazí, dáte sprievodcovovi svoju adresu - 3.

6. Čo urobíte v prípade vydierania?

a/ Zaplatíte - 1; b/ Nič si z toho nerobíte - 2; c/ Prípad oznamíte policii - 3.

7. Počas dôležitého rozhovoru zabudnete meno partnera. Čo urobíte?

a/ Vyhnete sa priamemu osloveniu - 1; b/ Jeho meno len zamumláte - 2; c/ Spýtate sa ho na meno - 3.

8. Zabudli ste blahoželať k narodeninám znáym, ktorí si na to potrpia...

a/ Telefonicky sa ospravedlníte - 1; b/ Dáte darček s ospravedlnením - 2; c/ Neospravedlňujete sa - 3.

MENO VEŠTÍ

IVONA - tmavé, tvrdé, rozhodné a presvedčivé meno. Dievča či žena s týmto menom patria najčastejšie k originálnym typom. Ich celkový zjav, krása, charakter, temperament a povaha sú celkom zvláštne. Je to obyčajne osoba vysoká buď priemerne vysoká a na svoj vek vyspelá. Každý, kto ju pozná, považuje ju za veľmi bystrú, múdrú, chápavú a vtípnú. Od detstva prekvapuje rodinu neočakávanými otázkami, nápaditými odpovedami a veľkou, dalo by sa povedať, rečníckou výrečnosťou.

Pochádza najčastejšie zo vzdelanej či remeselnickej rodiny, zriedkavejšie z roľníckej, keďže na vidieku bolo toto meno donedávna menej populárne. Máva sangvinickú alebo flegmatickú povahu. V základnej škole sa učí veľmi dobre, preto často pokračuje vo vzdelávaní na strednej všeobecnovzdelávacej a vyskej škole. Vie sa neskôr uplatniť vo vedeckej oblasti. Býva z nej dobrá chemička, ale aj jazykovedkyňa alebo architektka, prípadne lekárka.

Je to typ človeka veľmi rozvážneho, chladného, ktorý sa trievzo pozera a hodnotí okolitý svet. Vie sa dokonale ovládať a nedáva sa ničím strhnúť. Len veľmi ľažko ju možno nadchnúť pre nejakú vec. Keby sme v nej hľadali aspoň iskričku romantiky, bola by ukrytá hlboko v jej duši. Ako vedúca pracovného kolektívu je znamenitá organizátorka a súčasne veľmi náročná nielen voči pracovníkom, ale aj k sebe. K práci vždy pristupuje veľmi svedomite a zodpovedne. Za jej zodpovednosť a zmysel pre spravodlivosť si ju predstavení, ale aj spolupracovníci veľmi vážia. Nemáva však veľa priateľov a priateľiek a preto sa nezriedka cíti dosť osamelá. Je to možno aj preto, že sa ľudia niekedy obávajú jej ostrého jazyka. Oblieka sa pomerne jednoducho, neznáša totiž módne výstrelky. Jej oblečenie je však z veľmi kválitných látok.

V živote často zostáva sama. Keď sa však vydá, tak najčastejšie za muža, ktorý je od nej hodne starší. Svoje deti - jedno a niekedy dve - vychováva veľmi prísne. Jej obľúbeným kvetom je ruža a šťastnými číslami 16 a 17. Niekedy trpí na neurózy, dožívá sa však vysokého veku. (js)

S N Á R

Verite snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo.

Podošvy - čaká t'a vybavovanie úradných záležitostí; kožu na ne kúpovať - priateľská návštěva v dome.

Podväzok - šťastie v láske, l'ubostné dobrodružstvo.

Podzemné chodby vidieť - objasnenie nejakej záhadky; nachádzať sa v nich - v živote pôjdeš zlou cestou.

Pokutu platiť - prospech, zisk.

Pomátený byť - postihne t'a niečo neprijemné.

Popíjať - úspechy.

Porážka, utrpieť ju - urobíš niečo dobré.

Posteľné prádlo - skorý sobáš.

Postroj konský vidieť - šťastie, blahobyt.

Potopíť sa - si vrtovišť.

Povodeň - pohádať sa s príbuznými.

Povraz vidieť robíť - máš v práci neúspechy; šplhať sa po ňom - dostal si sa na zlú cestu; prestrihávať ho - iným robiť škodu.

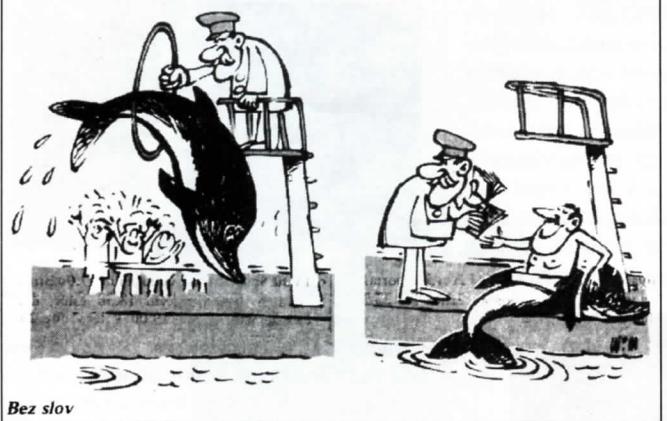
Pozlátené predmety - podliehať vplyvu domnenok.

Pozvánku dostať - si ctižiadostivý.

Pôrodná asistentka - najpravdepodobnejšie skorá svadba.

Prach - čakajú t'a neočakávané väčšie prijmy.

Prádlo vešať - dozvieš sa noviny; pekné v skrini vidieť - blahobyt; špinavé - hádka, zloba; prať - klebety. (js)

Bez slov

Urastený mládenec sa vracia z trhu a v každej ruke nesie živú hus. Stretnie dievčinu zo susednej dediny a pýta sa jej:

- Ideš domov po hradskej alebo cez les?

- Cez les.

- Tak t'a odprevadím.

- Nie, nie. Ešte by si si kume všeličo dovoľoval...

- Ako môžem, keď mám v každej ruke živú hus...

- Nevadi, veď ja ti ich podržím...

Človek, ktorý prežil haváriu, sa po operácii prebral na nemocničnej posteli. Sused mu vrváv:

- Mám pre vás dve správy. Jednu zlú a druhú dobrú. Najsam-prv tú zlú: odrezali vám obe nohy. Teraz tú dobrú: kúpim vaše topánky.

- Pán doktor, veľmi mi padajú vlasy, môžete mi na ne niečo poradiť? - vraví pacient.

- Ale áno, - hovorí lekár, - sietku na vlasy.

Muž vchádza do obchodného domu:

- Prosím si podušku pod hlavu.

- Akú veľkú?

- Neviem, ale klobúk nosím číslo sedem!

To naozaj nemá význam synku.

- Prečo?

- Celý život som robil, aby som ti umožnil študovať medicínu a ty mi teraz zakážeš piť a fajčiť.

- Anička, nehanbiť sa? Máš už štrnásť rokov a nevieš bezchybne napísat' ani svoje meno.

- No a čo? Aj tak sa o párok vydám a budem sa volať ináč.

Vojaci s plnou poľnou pochodujú na juh. Po dlhšej chôdzii sa veliteľ spýta jedného z nich:

- Na ktorú svetovú stranu ide-mie?

- Na juh.

- Správne. A podľa čoho si to zistil?

- Lebo čím ďalej ideme, tým mi je teplejšie!

VÝSLEDKY

0-10 bodov: Vždy neskoro zistíte, čo ste mali urobiť, a potom si nahovárate, že ste smoliari a za svoje ľažnosti obviňujete iných. Musíte lepšie spoznať sami seba a viac si dôverovať. S ľažnostami nie ste schopní sa vyrovnať ani s cudzou pomocou.

11-15 bodov: Chováte sa niekedy úplne opačne, než to vyžadujú okolnosti. Preto sa nečudujte, keď sa situácia vyvíja vo váš neprospech. Každý vám iste rád pomôže, keď ho vhodne upozorníte na svoje problémy.

16-19 bodov: Na ľažnosti dokážete reagovať pokojne a nedopustíte, aby vám prerástli cez hlavu.

20 a viac bodov: Nikdy si nedáte popliesť hlavu. O všetkom najprv uvažujete a tak nad inými získavate prevahu. Aj zdanivo neriešiteľné situácie dokážete rozumne zvládnuť. Keď niekto potrebuje pomoc, nájde ju u vás. (js)

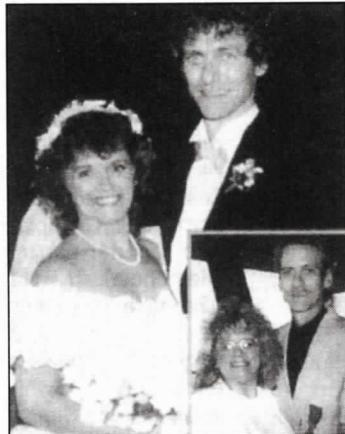
VRCHOL ODOLNOSTI. Francúzsky karatista Jean-Noel Charolais sa vyznačuje priam nadľudskou odolnosťou na chlad. Nedávno v tejto oblasti dokonca prekonal svetový rekord. Dokázal totiž - v samých plavkách - vydržať v snehu až 42 minút a 39 sekúnd, čím prekonal predošlý rekord Švéda Svenda Wama o tri a pol minúty. Pôvodne plánoval vydržať v snehovom kúpeli celú hodinu, ale krátko po prekonaní rekordu sa pre spomalenie práce srdca musel vzdáť. Vydaný pokus sa uskutočnil v Alpách vo výške 1567 m, kde teplota vzduchu dosahovala -15°C. Charolais je združený v klube Bhwati, ktorého členovia prejavujú neobvyklú odolnosť v rôznych extrémnych situáciach. Napr. dokážu chodiť po žeravých uhlíkoch, kúpať sa v zľadovatej vode, prípadne šplhať sa po roztlčenom skle. Na snímke: Charolais po skončení rekordného pokusu.

DEDIČKA RODINNÝCH MILIÓNOV. Po smrti matky a sestier Evy a Magdy sa herečka Zsa Zsa Gáborová stala jedinou dedičkou rodinného bohatstva. Pripomeňme, že jej matka Jolie sa vystáhovala z Maďarska v tridsiatych rokoch a usadila sa v Hollywoode, kde úspešne viedla zlatnícky obchod. Svoje tri krásne dcéry predvádzala v spoločnosti pri každej príležitosti a postupne sa stali

známymi nielen ako show hviezdy, ale aj svojimi ľubostnými romancami a ešte senzačnejšími rozvodmi, prekrásnymi šperkami a šampanským, ktoré tieklo okolo nich prúdom. Majster Čas je však silnejší ako krása a sláva a všetko zasýpa prachom zabudnutia. Kto vie, čo posledná z krásnych sestier, Zsa Zsa, urobí s toľkým bohatstvom, lebo na jeho miňanie už ani ona nie je najmladšia... Na snímke: sestry Gáborové s matkou (Slovenska).

JEDEN SOBÁŠ NESTAČÍ. Manželia Lauren a David Blairovcí sa zoznámili v Hollywoode a prvý raz si svoje áno povedali v roku 1984. Prvú svadbu mali v Los Angeles, ale keďže rodičia na ňu nemohli prísť, leteli do Chicaga, kde mali d'alsiu svadbu v kostole. Počas medových týždňov v Las Vegas nedolali a v jednej zo svadobných kaplniek si svoj manželský sľub opäť spečatili. Od tých čias si manželský sľub opakujú aspoň raz do

roka, napr. na Vianoce, na sv. Valentína, ba aj v piatok trinástej... Doteraz mali spolu už 19 svadieb. Nuž aj to je spôsob, ako dodať vzájomnému vzťahu trochu romantiky, najmä vtedy, keď začína trochu „zovšednievať“. Na snímke: neustáli mladomanželia.

PREZIDENT CHUDNE. Svojho času sa americký prezident Bill Clinton podujal na drastickú odtučňovaciú kúru, vďaka ktorej už schudol 12 kilogramov. Aby získal dobrú formu, zveril sa do rúk jednému z najznámejších amerických dietologov - Deanovi Ornishovi, ktorý mu predpísal diéту na báze strukovín, ovocia, obilní a zeleniny. Musel sa vziať mäsa, tučných syrov, plnotučného mlieka, cukru, medu, olejov a alkoholu. Spokojná bola aj jeho dcéra Chelsea (18), ktorá chce mať otca v dobrej kondícii. Práve ona ho nahovorila na diétu a každé ráno s ním dobrovoľne prebehne niekoľko kilometrov (na snímke).

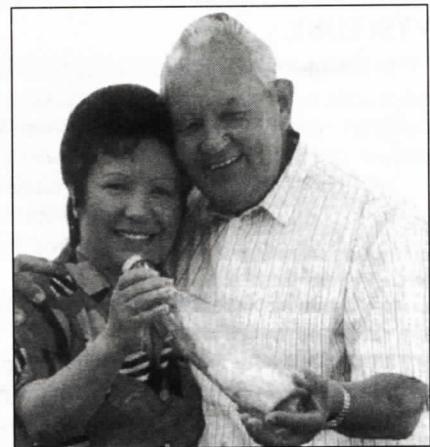

JANE SEYMOUROVÁ nemusí byť krásavicom podľa klasických meradiel, ale v úlohe Dr. Quinnovej v rovnomennom seriáli (vysiela ho už dlhší čas aj poľská TV v 1. pr.) očarila azda všetkých televíznych divákov ako máloktorá iná herečka. Na to, že je matkou piatich detí a má už 44 rokov vyzerá neuveriteľne, až dievčensky pôvabne. Po troch stro-

skotaných manželstvách, z ktorých jej zostali tri deti - dve dcéry a jeden syn - sa šťastie a stabilitu štvrtého manželstva s Jamesom Keachom až s dojemnou a obdivuhodnou výtrvalosťou usilovala upevniť štvrtým potomkom. Nakoniec sa jej to podarilo, dokonca dvojnásobne. Priviedla na svet dvojčatá Johna Stacynho a Kristophera Stevena, ktoré už podrástli, a tak ich mama zožína slávu a popularitu v ďalších pokračovaniach oblúbeného seriálu. Na snímke: Jane s manželom a dvojčatami.

POSOLSTVO LÁSKY Z FLAŠE. Bolo to pred 40 rokmi. Mladý, 20-ročný švédsky námorník Ake Wiking mal pred sebou svet otvorený, ale v srdci predsa len pocit osamělosti. Chcel poznáť iné dievča, ako tie, čo sa na námorníkov vešajú v každom prístave. Na pobreží Gibraltáru napísal lístok s odkazom: *Len pre dievčatá od 16 do 20 rokov. Hľadám priateľku na písanie.* No a podpis a adresa. Lístok vložil do flaše, dobre ju uzavrel a hodil do mora. Jedného dňa flašu vylovil chudobný taliansky rybár Puzzo, ktorý žil i s 12 deťmi na Sicílii. Keď mu lístok preložil miestny farár, dal ho svojej 15-ročnej dcére Pauline. Tak sa začala korešpondencia. Najprv po španielsky, neskôr už aj s talianskymi slovami. Po roku sa stretli. Láska na diaľku sa stala aj láskou na prvý pohľad. Po dvoch týždňoch sa zasnúbili. Pravda boli aj prekážky. On ako protestant musel prestúpiť na katolícku vieru, ak sa chcel s Paulinou oženiť, kým ona sa musela rozlúčiť s rodnou Sicíliou a nasledovať manžela do Švédska, kde žili s jeho rodičmi. Dnes má Ake 62 rokov a Paulina 57 (spolu na snímke), majú dve dcéry a tešia sa z dvoch vnúčat. Flaša s osudným posolstvom dodnes opatrujú ako najväčší poklad. (Slovenka)

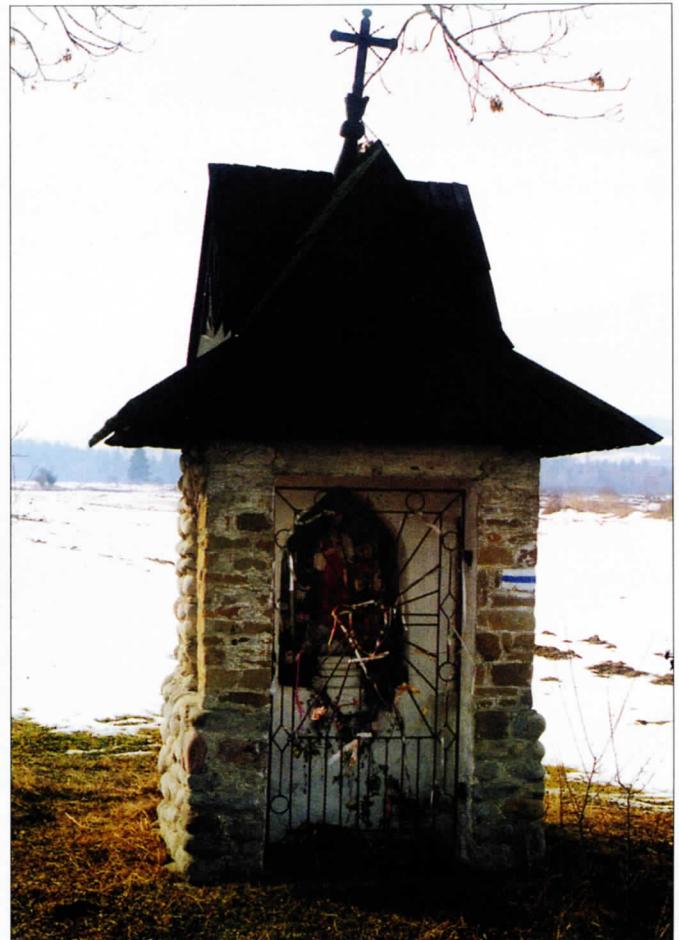

V Lapšanke

SPIŠSKÉ KAPLUNKY

Foto: J. Pivovarčík

V Novej Belej

V Tribši

V Jurgove

Zátišie s lavičkou na Spiši. Foto: J. Pivovarčík

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł
M. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł